

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

В.І. Павлов

Н.М. Білоус

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ

Навчальний посібник

Рівне 2010

Національний університет
водного господарства
та природокористування

УДК 368.(073)
ББК 65.9.(2/8) 27.я 7-6.
Б61

*Затверджено вченою радою Національного університету
водного господарства і природокористування.
(Протокол № 7 від 27 березня 2009 р.)*

Рецензенти:

Левицька С.О., доктор економічних наук, професор НУВГП;
Павліха Н.В., доктор економічних наук, професор Волинського
національного університету імені Л. Українки.

Павлов В.І., Білоус Н.М.

Б61 Страхові послуги. Навчальний посібник. – Рівне: НУВГП,
2010. – 109 с.

Навчальний посібник містить типову програму, вказівки щодо вивчення окремих тем, плани практичних занять, тематики семінарських занять, тренінгову тестову програму, завдання до виконання контрольної роботи та список рекомендованої літератури для вивчення навчальної дисципліни в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу студентами напрям підготовки 6.030508 „Фінанси і кредит”.

УДК 368.(073)
ББК65.9.(2/8) 27.я.7-6

©Павлов В.І., Білоус Н.М, 2010
© НУВГП, 2010

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. Структура програми навчальної дисципліни „Страхові послуги”.....	6
1.1. Опис предмета навчальної дисципліни для спеціальності „Фінанси і кредит”.....	6
1.2. Мета і завдання викладання дисципліни.....	7
1.3. Розподіл балів, що присвоюються студентам.....	9
2. Програма навчальної дисципліни.....	10
2.1. Тематичний план та розподіл навчального часу.....	11
2.2. Програмний матеріал блоків змістовних модулів.....	15
3. Методичні рекомендації до вивчення окремих модулів та тем дисципліни.....	21
3.1. Тема 1.....	21
3.2. Тема 2.....	28
3.3. Тема 3.....	34
3.4. Тема 4.....	41
3.5. Тема 5.....	47
3.6. Тема 6.....	53
3.7. Тема 7.....	59
3.8. Тема 8.....	66
3.9. Тема 9.....	73
3.10. Тема 10.....	80
4. Контрольно-тестова програма.....	108
5. Плани практичних занять.....	128
6. Завдання для виконання контрольних робіт.....	133
6.1. Теоретична частина.....	134
6.2. Практична частина.....	137
Термінологічний словник.....	138
Рекомендована література.....	142

ПЕРЕДМОВА

Найважливішим чинником у подоланні існуючих проблем у сфері страхування є трансформація погляду на страхування як на необхідний атрибут ринкової економіки, піднесення в громадській думці його ролі, відведення страховим послугам того місця на фінансовому ринку, яке вони по праву мають посідати.

В умовах ринкової економіки, соціальних перетворень та розвитку міжнародних відносин особливого значення набувають питання страхування різноманітних сфер господарювання та життєдіяльності людей. Формується по суті нова галузь економічних відносин (страхова індустрія), призначена для надання широкого спектру послуг як підприємствам, так і громадянам. Між організаціями, що пропонують захист (страховиками), і численними особами, які потребують такого захисту (страхувальниками), виникають ринкові відносини з приводу вибору покупця або продавця і здійснення акту купівлі-продажу специфічного товару - страхових послуг. Досвід багатьох країн показує, що добре налагоджена система відносин щодо падання страхових послуг активно сприяє розвитку бізнесу і вирішенню соціальних проблем.

У досягненні цих завдань важлива роль належить навчальній дисципліні «Страхові послуги». Її вивчення спрямоване на відповідну теоретичну і практичну підготовку студентів економічних спеціальностей з питань падання страхових послуг юридичним та фізичним особам.

Вивченню дисципліни «Страхові послуги» передують засвоєння студентами курсу «Страхування», у якому розкриваються основи страхового захисту. Дисципліна також базується на знаннях таких дисциплін як «Фінанси», «Економіка підприємства», «Гроші та кредит», «Фінанси підприємств», «Фінансовий менеджмент», «Бухгалтерський облік», «Фінансовий аналіз», «Економічний ризик» тощо.

Підготовлений навчальний посібник знайомить зі змістом навчальної дисципліни «Страхові послуги». Посібник включає теоретичний виклад тем курсу відповідно до навчальної програми, успішне засвоєння яких дасть можливість з'ясувати:

- ◆ необхідність та суть страхових послуг;
- ◆ класифікацію страхових послуг;

- ◆ механізм функціонування ринку страхових послуг в Україні;
- ◆ особливості реалізації страхових послуг;
- ◆ зміст договорів страхування, основні процедури їх укладання;
- ◆ види страхових послуг з особистого страхування;
- ◆ організацію проведення майнового страхування;
- ◆ організацію страхування сільськогосподарських культур і

тварин;

- ◆ страхування технічних ризиків;
- ◆ страхування кредитних і фінансових ризиків;
- ◆ умови автотранспортного страхування;
- ◆ умови морського страхування;
- ◆ умови авіаційного страхування;
- ◆ умови страхування відповідальності.

Для набуття практичних навичок з курсу у навчальному підручнику з кожної теми передбачені навчальні завдання.

1. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „СТРАХОВІ ПОСЛУГИ”

1.1. Опис предмета навчальної дисципліни

1.1.1. Денна форма навчання

Найменування показників	Напрямок підготовки, освітньо – кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS - 2,25	Напрямок 6.030508: „Фінанси і кредит”	Обов’язкова. Нормативна Рік підготовки: 4-й, Семестр - 7
Модулів -2 . Змістових модулів - 2 Загальна кількість годин - 8 1	За професійним спрямуванням: „Фінанси і кредит”	Лекції -28 год. Практичні - 20 год. Самостійна робота - 33 год.
Тижневих годин для денної форми навчання; аудиторних - 2, СРС-2	Освітньо-кваліфікаційний рівень; бакалавр	Вид контролю: іспит

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 44% до 56%.

1.1.2. Заочна форма навчання

Найменування показників	Напрямок підготовки, освітньо – кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, Відповідних ESTS - 2,25	Напрямок 6.030508 „Фінанси і кредит”,	Обов’язкова нормативна
Модулів -2. Змістових модулів-2. Загальна кількість годин - 81 Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторних- 2 СРС-2	За професійним спрямуванням: "Фінанси і кредит" Освітньо-кваліфікаційний рівень : бакалавр	Рік підготовки - 5-й Семестр: 9 Лекції - 10 год. Практичні – 6 год. Самостійна робота 65 год. Вид контролю :іспит

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять та індивідуальної і самостійної роботи становить 15% до 85%

1.1.3. Навчання за інтегрованими планами

Найменування показників	Напрямок підготовки освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS-1,5 Модулів – 1 Змістових модулів - 2 Загальна кількість годин – 54 год.	Напрямок підготовки: 6.030601 „Фінанси і кредит” Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Обов’язкова нормативна Рік підготовки: 5-й Семестр: 9 Лекції - 4 год. Практичні – 4 год. Самостійна робота – 46 год. Вид контролю: іспит

1.2. Мета і завдання викладання дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є оволодіння студентами теоретико-методичних та практичних навичок про сутність і зміст страхових послуг в умовах світового ринку, розгляд форм і методів вітчизняного, європейського та світового досвіду страхової діяльності та здійснення страхових операцій.

Приєднання України до Болонського процесу передбачає впровадження кредитно – модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), яка є українським варіантом ECTS.

Для завершення економічних реформ в країні, інтеграції української економіки в СОТ, необхідні глибокі знання основ страхових послуг що формує фінансово-аналітичний підхід майбутнього фахівця до прийняття управлінських рішень на конкретних прикладах і дає можливість застосувати методичні прийоми визначення ефективності страхового захисту.

Страхові послуги - не лише перспективний, а й дуже складний вид діяльності. Однією з найважливіших передумов успішного розвитку страхової справи є забезпечення її висококваліфікованими кадрами.

Мета дисципліни „Страхові послуги” – допомогти студентам вивчити механізм надання страхових послуг, що дозволить їм

сформувати рівень знань, який дасть змогу плідно працювати за обраним фахом, а також формування системи базових знань у страхових послугах студентами теоретико–методичних та практичних навичок про сутність і зміст з організаційної роботи страховиків щодо забезпечення потреб юридичних осіб і громадян у страхових послугах.

Основне завдання курсу – ознайомити студентів з метою, змістом та методами науково-дослідної роботи.

У процесі вивчення курсу студенти повинні :

знати

- сутність і роль страхових послуг за умов переходу до економіки ринкового типу;

- висвітлення шляхів розвитку страхового ринку й державного регулювання страхової діяльності;

- розгляд умов надання страхових послуг в галузі особового та майнового страхування, страхування відповідальності, з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду

- основні терміни, методи, нормативно-законодавчі документи страхової справи;

- вивчення особливостей і шляхів поліпшення фінансової діяльності страховиків;

вміти

- користуватися теоретичними і практичними основами страхових послуг:

- проводити сучасні страхові операції;

- обґрунтувати роль і місце страхування в процесі суспільного відтворення, зв'язок страхування з іншими фінансовими й економічними видами діяльності;

- визначити надійність і фінансову стійкість страхових компаній; дати оцінку страхового ризику;

- визначити розмір страхового тарифу, страхової премії, знати порядок укладання страхового договору, права і обов'язки сторін в договорі страхування.

1.3. Розподіл балів, які присвоюються студентам

Модуль 1: Поточний контроль та самостійна робота студентів													Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	100
8	8	8	8	7	8	8	7	8	8	8	6	8	

Шкала оцінювання в КМСОНП та ECTS

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	іспит
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2. 1. Тематичний план та розподіл навчального часу

Відповідно до „Освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра напряму 6.050106 "Фінанси і кредит передбачена 81 година. З урахуванням зменшення аудиторного навантаження на студентів і збільшення обсягу самостійної роботи під керівництвом викладача, тематичний план та розподіл навчального часу для денної форми навчання наведений у таблиці 2.1., у таблиці 2.2. наведені завдання для самостійної роботи студента

Таблиця 2.1

Тематичний план та розподіл робочого часу для студентів денної форми навчання

Назви тем змістових модулів	Всього, год	в т.ч.		
		лекції	практичні	самост. робота
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг				
Тема 1. Страхові послуги та особливості їх реалізації	4	2	-	2
Тема 2. Порядок укладення та ведення страхової угоди	9	4	2	3
Тема 3. Страхування життя та пенсій	6	2	2	2
Тема 4. Страхування від нещасних випадків	6	2	2	2
Тема 5. Медичне страхування	6	2	2	2
Разом змістовий модуль 1	31	12	8	11

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2. Особливості , умови та законодавча база у наданні страхових послуг				
Тема 6. Страхування підприємницьких ризиків.	7	2	2	3
Тема 7. Сільськогосподарське страхування.	5	2	1	2
Тема 8. Страхування технічних ризиків.	6	2	1	3
Тема 9. Страхування фінансово - кредитних ризиків.	10	4	2	4
Тема 10. Автотранспортне страхування.	7	2	2	3
Тема 11. Морське страхування.	4	1	1	2
Тема 12. Авіаційне страхування.	4	1	1	2
Тема 13. Страхування майна і відповідальності громадян.	7	2	2	3
Разом змістовний модуль 2	50	16	12	22
Усього годин	81	28	20	33

- в чисельнику вказані години для денної форми навчання, в знаменнику - для заочної.

Таблиця 2.2

Тематичний план та розподіл навчального часу
для студентів заочної форми навчання

Назви тем змістових модулів	Всього, год	в т.ч.		
		лекції	практичні	самост. робота
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг				
Тема 1. Страхові послуги та особливості їх реалізації.	6	1	-	5
Тема 2. Порядок укладення та ведення страхової угоди.	6	-	1	5

Тема 3. Страхування життя та пенсій.	7	1	1	5
Тема 4. Страхування від нещасних випадків.	6	-	1	5
Тема 5. Медичне страхування.	6	1	-	5
Разом змістовий модуль 1	31	3	3	25
Змістовий модуль 2. Особливості, умови та законодавча база у наданні страхових послуг				
Тема 6. Страхування підприємницьких ризиків.	7	1	1	5
Тема 7. Сільськогосподарське страхування.	6	-	1	5
Тема 8. Страхування технічних ризиків.	6	1	-	5
Тема 9. Страхування фінансово - кредитних ризиків.	7	1	1	5
Тема 10. Автотранспортне страхування.	6	1	-	5
Тема 11. Морське страхування.	6	1	-	5
Тема 12. Авіаційне страхування.	6	1		5
Тема 13. Страхування майна і відповідальності громадян.	6	1		5
Усього годин	81	10	6	65

Таблиця 2.3

Тематичний план та розподіл навчального часу для студентів заочної форми, що навчаються за інтегрованими планами

№ п/п	Назви тем змістових модулів	Всього, год	в т.ч.		
			лекції	практичні	самост. робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг					
1.	Порядок укладення та ведення страхової угоди	7	1	-	6

2.	Страховання життя та пенсій	7	-	1	6
3.	Страховання від нещасних випадків	7	1	-	6
4.	Медичне страхування	7	-	1	6
Змістовий модуль 2. Особливості, умови та законодавча база у наданні страхових послуг					
5.	Страховання підприємницьких ризиків	6	-	-	6
6.	Сільськогосподарське страхування	8	1	1	6
7.	Страховання фінансово-кредитних ризиків	5	-	1	4
8.	Страховання майна і відповідальності громадян	7	1	-	6
Всього		54	4	4	46

Завдання для самостійної роботи студентів денної форми навчання. Під час самостійної роботи студенти поглиблюють отримані знання та самостійно вивчають матеріали окремих тем (для заочної форми навчання) шляхом опрацювання відповідної літератури, навчального посібника, здійснюють підготовку до практичних та залікових модулів.

Таблиця 2.4
Завдання для самостійної роботи студентів
денної форми навчання

	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Принципи добровільного і обов'язкового страхування.	1
2.	Закономірності реалізації страхових послуг.	1

1	2	3
3.	Андеррайтинг та його завдання.	1
4.	Проблеми страхування життя в Україні і перспективи його розвитку.	1
5.	Особливості страхування від нещасних випадків.	2
6.	Проблеми впровадження медичного страхування.	2
7.	Страхування відповідальності підприємств за забруднення довкілля в Україні.	1
8.	Необхідність та особливості страхування ризиків у сільському господарстві.	1
9.	Особливості побудови тарифів при страхуванні технічних ризиків.	2
10.	Необхідність, значення і розвиток страхування майна громадян.	2
	Усього годин	14

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

20 годин – підготовка до аудиторних занять;

14 годин – підготовка до контрольних заходів;

14 годин – підготовка питань, які не розглядаються під час аудиторних занять.

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи над вивченням дисципліни «Страхові послуги» є складання письмового звіту за темами вказаними у п.2.1.

Загальний обсяг звіту визначається з розрахунку 0,25 сторінки на 1 год. самостійної роботи. Звіт включає план, вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури та додатки.

Звіт оформлюється на стандартному папері формату А4 (210 * 297) з одного боку. Поля: верхнє, нижнє та лїве – 20 мм, правє – 10 мм. Звіт може бути рукописним або друкованим і виконується українською мовою.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, спільно обумовлені студентом і викладачем. Реферати студентами денної форми навчання виконуються шляхом опрацювання теоретичних питань наведених на сторінках 11,13, 18, 26, 30,38,42 навчального посібника з дисципліни “Страхові послуги “

Вибір варіанта і вимоги до оформлення рефератів аналогічні вимогам до виконання теоретичної частини контрольної роботи.

2.2. Програмний матеріал блоків змістовних модулів

Змістовий модуль 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг

Тема 1. Страхові послуги та особливості їх реалізації

Страхові послуги як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг, що надаються фізичним і юридичним особам та розширення їх асортименту. Служба маркетингу страхової компанії та її функції. Вивчення й формування попиту на страхові послуги. Система страхових послуг. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Права й обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників. Роль реклами в реалізації страхових послуг. Види страхової реклами та вимоги до неї. Контроль з боку страхових компаній і держави за реалізацією страхових послуг.

Тема 2. Порядок укладення та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андеррайтинг; укладення договору страхування; видача полісів; врегулювання вимог страхувальників щодо відшкодування збитків. Заява про страхування: форма, подання, зміст, значення. Андеррайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкта на страхування; визначення термінів, спеціальних вимог,

обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; розрахунок страхової премії. Укладення договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст страхового полісу. Його зв'язок з правилами страхування. Структура страхового полісу. Страховий сертифікат. Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхового забезпечення. Франшиза. Винятки.

Тема 3. Страхування життя та пенсій

Необхідність і значення страхового захисту життя та пенсій громадян. Особливості страхування. Розвиток і сучасний стан страхування. Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника.

Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам. Страхування дітей. Страхування до вступу у шлюб. Довічне страхування. Страхування додаткової пенсії.

Тема 4. Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхового захисту громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми і види страхування. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Державне особисте страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми. Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків та умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних

випадків.

Страховання дітей від нещасних випадків. Страховання туристів від нещасних випадків. Інші види добровільно страхування від нещасних випадків.

Тема 5. Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування Суб'єкт страхування і відносини між ними. Форми проведення медичного страхування та їх особливості. Обов'язкове страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і порядок їх сплати. Права і обов'язки сторін страхових відносин. Організація роботи страхової компанії, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку. Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Строк страхування. Страхова сума. Страхова премія. Порядок виплати страхового забезпечення. Відмова у виплаті. Медичне страхування громадян, що виїжджають за кордон

Змістовий модуль 2. Особливості, умови та законодавча база у наданні страхових послуг

Тема 6. Страхування підприємницьких ризиків

Зміст поняття “підприємницькі ризики”. Роль страхування у забезпеченні потреб підприємця в страховому захисті. Форми й види страхування. Страхування від вогню та інших небезпек. Основні умови страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності страховика. Об'єкти страхування, їх оцінка. Винятки. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування. Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції, що виробляється; за забезпечення зайнятості робочих місць; за забруднення навколишнього середовища; страхування працівників від нещасних випадків за рахунок коштів підприємств

Тема 7. Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств. Обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості урожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення збитків і страхового відшкодування. Визначення факту й причин загибелі (пошкодження) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхове відшкодування.

Добровільне страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.

Страхування сільськогосподарських тварин. Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

Тема 8. Страхування технічних ризиків

Необхідність і значення страхування технічних ризиків. Види страхування. Страхування будівельно-монтажних ризиків. Умови страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування, їх оцінка. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування. Страхування машин від поломок. Умови страхування. Страхування електронної техніки. Умови страхування.

Страхування будівельних підрядників від усіх видів ризиків. Умови страхування.

Тема 9. Страхування фінансово - кредитних ризиків

Необхідність і значення страхування у фінансово-кредитній сфері. Сутність та економічний зміст страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна або юридична. Страхування делькредере, гарантійне страхування, довірче страхування

Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів. Страхування товарних кредитів. Страхування кредитів під інвестиційні засоби. Страхування споживчих кредитів. Страхування матеріальних цінностей, що передаються в заставу. Характеристика окремих видів страхування кредитних ризиків. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення розміру збитків. Страхове відшкодування. Страхування ризику непогашення кредиту. Страхування банківських гарантій. Страхування депозитів, система депозитного страхування. Умови та види страхування

Тема 10. Автотранспортне страхування

Страхування автомобілів. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права та обов'язки членів МТСБ.

Міжнародна система “Зелена картка”, її розвиток. Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення й порядок відшкодування збитків.

Тема 11. Морське страхування

Необхідність і особливості страхування морських перевізників. Суб'єкти страхування. Визначення договору морського страхування. Страхування морських суден. Об'єкти страхування. Класифікація суден за категоріями ризику. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф.

Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування відповідальності власників суден перед третіми особами. Клуби взаємного морського страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків.

Страхове відшкодування.

Тема 12. Авіаційне страхування

Необхідність та особливості страхування авіаційних ризиків. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Законодавча база в авіаційному страхуванні. Страхування повітряних суден. Форми страхування. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування відповідальності власників повітряних суден. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Тема 13. Страхування майна і відповідальності громадян

Необхідність і значення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особистої власності громадян. Види послуг страхових компаній громадянам-власникам майна. Суб'єкти страхування. Страхування будівель і споруд. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхове забезпечення. Страхова оцінка будівель і споруд. Страхова премія. Пільги страхувальникам. Оцінка збитку. Страхове відшкодування. Страхування тварин у господарствах громадян. Страхування домашнього майна.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ МОДУЛІВ ТА ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг

ТЕМА 1. СТРАХОВІ ПОСЛУГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ключові питання

- 1. Сутність, основні ознаки та принципи надання страхових послуг.***
- 2. Реалізація страхових послуг та її особливості.***
- 3. Страхові агенти та специфіка їх роботи.***
- 4. Особливості функціонування страхових брокерів в Україні.***
- 5. Показники якості страхових продуктів та сервісу при реалізації страхових послуг.***

1. Дана тема присвячена висвітленню сутності страхової послуги як специфічного товару на страховому ринку. Під час її вивчення студентам слід звернутися до теоретичних засад страхування. Адже саме суть страхування як економічної категорії обумовлює ті особливі властивості, якими відрізняється страхова послуга від інших товарів та послуг. Розуміння цього зв'язку дає змогу усвідомити характерні ознаки страхової послуги та їхню економічну природу.

Розглядаючи страхову послугу як товар, студенти повинні з'ясувати, в чому полягає її споживча вартість. Споживча вартість страхової послуги ґрунтується на об'єктивній потребі у страховому захисті, що її відчувають громадяни і суб'єкти господарювання в умовах ринкової економіки. Разом з тим, вона залежить від багатьох чинників. Розуміння характеру впливу цих чинників на макро- та мікроекономічному рівнях є дуже важливим, бо від того, наскільки корисно виглядає в очах страхувальника та чи інша страхова послуга, залежить її доля як товару. Якщо вона дістане суспільне визнання – її будуть купувати. І навпаки.

В сучасних умовах досить часто при здійсненні процесу страху-

вання застосовуються терміни **страхові продукти та страхові послуги**.

Використання терміну «**страховий продукт**» є більш коректним при здійсненні конкретного виду страхування, а термін «**страхова послуга**» дещо ширший, включає в себе значний спектр інших операцій, пов'язаних із страхуванням, таких як: розрахунки актуаріїв, результати роботи професійних оцінювачів страхового ризику та страхового збитку, збір інформації про ймовірність настання страхового випадку, масштабність ймовірних ризиків та збитків тощо.

Існує декілька концепцій страхового продукту:

◆ **компенсаційна**, відповідно до якої основою страхового продукту є ризикова компенсація з боку страховика, яка ґрунтується на ймовірності настання ризику погіршення матеріального стану страхувальника і компенсується можливістю здійснення страхової виплати;

◆ **інформаційна** (фундатор В.Мюллер), за якою страхувальнику надається не послуга, а гарантія, яка забезпечується певним обсягом інформації страховий продукт є матеріальним, а страхова послуга – інформацією;

◆ **3-рівневого страхового продукту** (фундатор Халлер) базовим рівнем страхового продукту є очікування, що ризик не реалізується, оскільки він є наслідком існування динамічного середовища та процесів, до яких входять соціальна, технічна та фінансова підсистеми;

◆ **концепція Д. Фарні** страховий продукт як система включає ризикову, накопичувальну, забезпечувальну підсистеми.

Страховальники - юридичні особи або громадяни, які уклали із страховиком договори страхування, вносять страхові внески, або є страхувальниками відповідно до законодавства України.

Застрахований – це фізична особа, на користь якої страхувальник уклав із страховиком договір з особистого страхування. Тобто це особа, в житті якої може настати страховий випадок, безпосередньо пов'язаний із цією особою. Застрахований, як правило, повинен надати страховику свою письмову згоду з умовами його страхування.

2. Страхові продукти відносяться до внутрішньої структури страхового ринку. **Страхові продукти** – це специфічні послуги, що

пропонуються на страховому ринку, ціна яких відображається у страховому тарифі і формується на основі конкуренції при порівнянні попиту і пропозиції..

Вартість страхової послуги відображає витрати страхової компанії на надання страхової послуги певного виду. Виходячи із вартості встановлюється ціна на страхову послугу. Необхідно звернути увагу на те, що фактори, якими визначається нижня і верхня межа ціни на страхову послугу, є тими ж самими, що і при визначенні цін на інші товари та послуги. Однак страховик, на відміну від інших продавців, має змогу свідомо знижувати ціну, навіть використовувати демпінгові ціни. Це стає можливим у зв'язку з отриманням страховиком доходів від інвестиційної діяльності, здатних компенсувати втрати прибутку від застосування ним низьких цін на страхові послуги.

Купівля-продаж страхових послуг оформляється страховим договором, а підтвердженням цього акту є страхове свідоцтво (поліс), видане покупцеві (страхувальнику) продавцем (страховиком).

Страхові послуги здебільшого реалізуються у такий спосіб:

- ◆ прямий продаж;
- ◆ продаж за допомогою посередників.

Продаж за допомогою посередників відбувається:

- ◆ через агентів;
- ◆ через брокерів;
- ◆ через альтернативну мережу посередників банки, туристичні агенції тощо.

В Україні найбільшого поширення набула реалізація страхових продуктів через головних виконавців аквізиції.

Разом з тим системи продажу страхових послуг постійно вдосконалюються, застосовуються нові форми та методи.

3. Відповідно до статті 15 Закону України «Про страхування» **страхові агенти** – це громадяни або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика, і виконують частину його страхової діяльності, а саме: укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані із здійсненням страхових виплат, а також збирають інформацію про відповідні види страхових послуг та страховиків — конкурентів, здійснюють аналіз ринкового середовища. Страхові агенти є

представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком.

Залежно від специфіки страхової діяльності розрізняють декілька груп страхових агентів - юридичних осіб:

- за географічним поширенням:
- за видами страхування:
- за участю в процесі страхування:
- за організаційно-правовою формою:

У закордонній практиці поширення страхових продуктів здійснюється через страхових агентів, яких залежно від повноважень та професійності поділяють на групи:

– **прямі страхові агенти**, які знаходяться в штаті страхової компанії, мають високий рівень професійної підготовки, продають страхові поліси від імені тільки цієї компанії та одержують крім комісійної винагороди, постійну оплату праці. Недолік полягає в тому, що страхова компанія дуже часто несе постійні витрати по оплаті праці незалежно від її продуктивності.

– **мономандатні страхові агенти**, які пов'язані з компанією спеціальним контрактом. Такі страхові агенти у даний час одержали широке поширення у ряді країн.

В європейській практиці завдання генеральних агентів такі:

- ◆ «завоювання» клієнта;
- ◆ «управління» клієнтом;
- ◆ управління ризиками.

За реалізацію свого завдання вони одержують від страховика певну комісійну винагороду. Комісійна винагорода прямо залежить від прийнятих на страхування ризиків і отриманих страхових премій.

Одним з головних обов'язків генерального агента є своєчасне перерахування на рахунок страховика отриманих страхових внесків. Терміни перерахування встановлюються страховиками і, як правило, знаходяться у межах від 3 днів до одного місяця. Термін залежить від типу діяльності агента.

Генеральний страховий агент наймає на роботу страхових агентів, яким виділяється зона обслуговування-територія (конкретні населені пункти), де вони мають організувати продаж страхових полісів. З часом, коли вже досягнуто відповідного рівня розвитку страхування на визначеній території, страховий агент має право

залучати субагентів як помічників, вступати з ними у трудові відносини і передавати частину функцій з укладання нових та обслуговування раніше укладених договорів. Іноді обов'язки субагентів можуть обмежуватися лише репрезентативними функціями. Наприклад, вивчати ринок та орієнтувати агентів з питань конкретного виду страхування, які можуть становити інтерес для працівників того чи іншого підприємства або жителів невеликого населеного пункту.

4. Страхові брокери – це юридичні особи або громадяни, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та отримують винагороду за посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник.

Таблиця 3.1

Розподіл страхових брокерів за організаційно-правовою формою на 1 січня 2008 р.

Форма власності страхового брокера	Кількість одиниць	Частка, %
Представництво	15	22,05
Відкрите акціонерне товариство	0	0,00
Закрите акціонерне товариство	2	2,95
Товариство з обмеженою відповідальністю	29	42,65
Приватне підприємство	6	8,82
Дочірнє підприємство	3	4,41
Приватний підприємець	13	19,12
Всього	68	100,00

У деяких країнах через страхових брокерів здійснюється переважна більшість усіх видів страхування, в інших тільки страхування невеликих, нових та маловідомих ризиків. Найбільшого розвитку інститут брокерів досяг у Великій Британії.

Діяльність брокера тісно пов'язана з «життєвим циклом» страхового полісу, а саме:

- 1) знайти клієнта за своєю власною стратегією пошуку клієнта;
- 2) добре зрозуміти потреби клієнта з метою їх найкращого задоволення. На цій стадії брокер відіграє роль консультанта з ризик-менеджменту і розробляє спеціальну програму з управління

ризиком клієнта;

3) пропонування брокером ризику на страховому ринку і початок переговорів про укладання договору страхування згідно з правилом «попиту та пропозиції», які тривають до моменту досягнення умов договору;

4) коли ризик є повністю розміщеним, брокер надсилає формальне повідомлення як своєму клієнтові, так і андеррайтеру;

Комісійна винагорода брокера має такі ж складові як і у страхових агентів. Проте деякі брокери пропонують так звані «директорські бонуси» за управлінську роботу та участь у прибутку з можливістю їх успадкування членами сім'ї таких високооплачуваних працівників. Для розрахунку комісійних за основу береться схема розрахунку комісійних, де вказується підстава для розрахунку (річна премія / 100), термін дії договору, фактор та фінансова таблиця:

Підстава для розрахунку

Витрати на ведення справи

Одиниці заяви (АЕ)

= Фактор

Розмір комісійних брокера залежить від обсягу річної премії, терміну дії договору, рівня посади працівника страхового брокера та роботи, організованої конкретним працівником команди (одиниці заяв додаються, а комісійні виплачуються за різницею ставок оплати за посадами).

5. Особливе значення у реалізації страхових послуг має якість страхового продукту та рівень обслуговування клієнтів. Якісні показники страхового продукту:

- ◆ обсяг страхового покриття;
- ◆ кількість основних та додаткових наданих послуг;
- ◆ сума страхової премії та перелік обмежень у ризиках;
- ◆ можливість встановлення партнерських взаємовідносин з клієнтом;
- ◆ простота норм страхового договору та захист інтересів страхувальника;
- ◆ своєчасне та правильне здійснення заходів із поточного обслуговування за договором;
- ◆ швидке, якісне та справедливе урегулювання страхових випадків;

- ◆ своєчасне та регулярне інформування страхувальника про проходження договору, сервіс під час виплат.

Слід пам'ятати, що рівень обслуговування страховиком свого клієнта на всіх стадіях реалізації страхових послуг має бути запорукою пролонгації останнім договору страхування (зі збереженням умов страхування) або укладання нового договору. Крім того, клієнт може порекомендувати страховика або страховий продукт своїм референтним групам (друзям, родичам, співробітникам тощо), що додатково розширить клієнтуру страхової компанії.

Основні терміни й поняття

Агент страховий, аквізиція, Андеррайтер, брокер страховий, вид страхування, дисклоуз, добровільне страхування, контрибуція, маркетинг страховий, монополія, обов'язкове страхування, страхова сума, отримувач страхового відшкодування, продаж страхових послуг через посередників, прямий продаж страхових послуг, реклама, система продажу страхових послуг, страхова послуга, страховий нагляд, страховий продукт, страховий пул, страховик, страхувальник, суброгація.

Контрольні запитання

1. Зародження страхових послуг в Україні.
2. Принципи добровільного і обов'язкового страхування.
3. Сильні і слабкі сторони страхування в Україні.
4. Основні завдання і структура маркетингової служби страховика.
5. Основні напрями маркетингової політики страховика.
6. Закономірності реалізації страхових послуг. Контроль з боку страхових компаній за реалізацією страхових послуг.
7. Створення агентської мережі страхових компаній. Генеральні агенти, їх функції та вимоги до діяльності.
8. Ексклюзивність території дії страхових агентів.
9. Сучасні інформаційні технології в страховій діяльності.
10. Показники якості сервісу при реалізації страхових послуг. Стимулювання страховими компаніями якісної роботи страхових посередників.
11. Функції і права державних органів з нагляду за страховою діяльністю в Україні.

ТЕМА 2. ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА ВЕДЕННЯ СТРАХОВОЇ УГОДИ

Ключові питання

- 1. Страхова угода та її основні етапи.**
- 2. Поняття та зміст договору страхування.**
- 3. Права та обов'язки учасників страхового договору.**
- 4. Процедура підготовки, укладання, ведення та припинення дії страхового договору.**

1. Будь-яка страхова угода проходить декілька етапів:

- ◆ подання страхувальником заяви про прийняття об'єкта на страхування;
- ◆ вирішення страховиком питання щодо прийняття даного об'єкта на страхування (андеррайтинг);
- ◆ укладання договору страхування (видача страхового полісу);
- ◆ відшкодування збитків за договором страхування (закінчення строку дії договору; дострокове розірвання договору).

Робота починається зі складання заяви клієнтом, яка може бути в письмовій чи усній формі і має містити істотну інформацію про умови майбутнього страховою захисту.

На стадії подання заяви починається реалізація принципів наявності страхового інтересу і найвищої сумлінності. У заяві, яка подається за розробленою страховиком формою, страхувальник повинен довести свій інтерес в об'єкті страхування, інакше договір не буде укладено. Заява містить перелік питань, що стосуються об'єкта страхування. Страхувальник повинен відповісти на поставлені питання абсолютно чесно і якомога точніше. Зазвичай заява містить також декларацію страхувальника, у якій він заявляє, що подана ним інформація є правдивою, а також застереження, в яких страховик застерігає страхувальника про відповідальність за неправдиві відповіді па запитання стосовно об'єкта, що має бути прийнятий на страхування. Для надання юридичної ваги заяві разом з декларацією і застереженням страховик розглядає її як невід'ємну частину договору страхування.

Уже на цьому етапі страховик розпочинає роботу з мінімізації ризику і розміру можливого збитку від страхового випадку.

Одночасно приймаються принципи рішення, які в міжнародній страховій термінології називаються **андеррайтингом** – чи брати взагалі об'єкт на страхування, в яких межах відповідальності та за яких конкретних умов договору.

Процес андеррайтингу складається з таких етапів:

- ◆ оцінювання ризиків, притаманних об'єкту, що пропонується взяти на страхування;
- ◆ вироблення рішення про страхування об'єкта або відмову у страхуванні;
- ◆ визначення строків, умов та розміру страхового покриття;
- ◆ розрахунок розміру страхової премії;
- ◆ підготовка та подання пропозицій відповідним службам страховика за схемою перестраховання.

Завершальною стадією даного етапу є підписання договору страхування, яке може бути через засоби зв'язку, але обов'язково з невідкладним обміном оригінальними примірниками договорів, завірених відповідними підписами та печатками, як того вимагає законодавство, і отримання страхових платежів. Тільки після цього починає діяти страховий захист.

2. Згідно з нормами Закону України «Про страхування» **договір страхування** це письмова угода між страховиком і страхувальником, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або відшкодувати завданий збиток в межах страхової суми страхувальнику чи іншій особі, визначеній страхувальником, або на користь якої укладено договір страхування, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені терміни та виконувати інші умови договору.

Основними елементами договору страхування є:

- ◆ об'єкт страхування;
- ◆ використання системи страхування;
- ◆ страхова сума;
- ◆ страховий тариф за узгодженням сторін;
- ◆ розмір страхової премії;
- ◆ термін (строк) страхування;
- ◆ порядок змін та припинення дії договору страхування;
- ◆ права, обов'язки та відповідальність сторін договору.

При складанні договору страхування страховикам необхідно керуватися положеннями ст. 16 Закону України «Про страхування», де чітко визначені:

- ◆ дефініції договору страхування;
- ◆ необхідні реквізити та обов'язкова інформація;
- ◆ обов'язки страховика;
- ◆ обов'язки страхувальника;
- ◆ порядок виплати страхових сум;
- ◆ умови відмови у виплаті страховиком від шкодувань тощо.

Особливість договорів страхування полягає в тому, що вони формально є двосторонніми, а в силу їх умов – по суті, тристоронніми і навіть в окремих випадках, багатосторонніми.

Факт укладення договору страхування посвідчується **страховим свідомством** (полісом, сертифікатом). Договір страхування набуває чинності з моменту внесення першого платежу, якщо інше не передбачене договором. Умови полісу визначають відносини між сторонами, тому вони обов'язково містять права і обов'язки страховика та страхувальника.

У Законі України «Про страхування» докладно висвітлюються реквізити, які мають подаватися у страховому свідомстві (полісі), а саме:

- ◆ назва документа;
- ◆ назва та адреса страховика;
- ◆ прізвище, ім'я, по батькові або назва страхувальника та застрахованої особи, їхні адреси та дати народження;
- ◆ прізвище, ім'я, по батькові, дата народження або назва вигодонабувача та його адреса;
- ◆ зазначення об'єкта страхування;
- ◆ розмір страхової суми за договором страхування, відмінним від договору страхування життя;
- ◆ розмір страхової суми та (або) розміри страхових виплат за договором страхування життя;
- ◆ перелік страхових випадків;
- ◆ розміри страхових внесків (платежів, премій) і строки їх сплати;
- ◆ страховий тариф (страховий тариф не визначається для страхових випадків, для яких не встановлюється страхова сума);
- ◆ строк дії договору;

- ◆ порядок зміни і припинення дії договору;
- ◆ умови здійснення страхової виплати;
- ◆ причини відмови у страховій виплаті;
- ◆ права та обов'язки сторін і відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору;
- ◆ інші умови за згодою сторін;
- ◆ підписи сторін.

Крім цього, існує ціла група особливих заходів забезпечення виконання зобов'язань за договорами страхування.

3. Договір страхування є угодою двох або кількох осіб, яка спрямована на встановлення, зміну або розірвання між ними правових зв'язків (прав і обов'язків).

При укладанні договору страхування завжди постає проблема вибору визначення частки передачі ризику страховику й оптимального співвідношення між розмірами страхової премії та страхового покриття. Окрім того, договірні зобов'язання в страхуванні мають важливу особливість, яка відрізняє їх від інших зобов'язань. Якщо звичайні договірні зобов'язання передбачають неодмінне виконання обов'язків обома сторонами, то при страхуванні одна сторона завжди здійснює страховий платіж, а інша – страховик – здійснює страхові виплати тільки за умови настання страхового випадку. А це, в свою чергу, викликає певні особливості у фінансовій та обліковій роботі страховика.

Для прийому перший раз об'єкта (життя та здоров'я, майна, відповідальності) на страхування страховик або за його дорученням страховий посередник виконує такі дії:

- ◆ самостійно або за допомогою аварійного комісара оглядає і дає оцінку відповідного ризику, який приймається на страхування. При цьому до уваги береться те, що на страхування приймаються лише такі ризики, які мають ознаки ймовірності та випадковості настання;
- ◆ укладає із страхувальником договір страхування та/або видає йому страхове свідоцтво (страховий поліс, страховий сертифікат), нараховує і одержує належні страхові платежі;
- ◆ формує і розміщує страхові резерви із урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності та диверсифікованості;
- ◆ при настанні страхового випадку складає страховий акт із зазначенням обставин і причин, визначає розмір збитків і суму

страхового відшкодування (страхової виплати) у межах страхової суми, здійснює виплату належних сум, стягує в судовому порядку виплачене страхове відшкодування з винних осіб, вирішує питання про відмову у страховій виплаті.

4. Порядок укладання договору визначається цивільним законодавством, зокрема Законом України «Про страхування». Процедура підготовки та укладення договору передбачає чітку домовленість щодо однозначного обумовлення предмету страхування, страхової премії, терміну дії та страхової суми.

Процес укладення договору передбачає дві стадії:

- пропозицію однієї сторони іншій вступити в договірні відносини (оферта);

- одержання і прийняття пропозиції іншою стороною (акцент), що вказує на згоду укласти договір на умовах, викладених у пропозиції.

Пропозиція щодо укладення договору однією або кількома конкретними сторонами є **офертою**, якщо вона достатньо визначена і відображає намір особи, що внесла пропозицію, вважати себе пов'язаною договором в разі її прийняття.

Законодавство передбачає, що для укладання договору страхувальник подає страховикові письмову заяву встановленої форми або іншим способом повідомляє свій намір укласти договір страхування. Для письмового визнання договору страхування необхідна не тільки письмова заява страхувальника, а письмова згода страховика на укладання такого договору, підтвердженням якої є страхове свідоцтво (страховий поліс), видане страховиком. У разі укладання договору з третьою особою оферент зобов'язаний компенсувати збитки стороні, якій раніше була зроблена пропозиція за умови, що остання акцентувала його і на виконання договору понесла витрати.

У міжнародній практиці акцент може бути виражений такими способами:

- ◆ видання відповідного полісу;
- ◆ прийняття від страхувальника премій;

«конструктивна поведінка» (конклюдентні дії) страховика.

Супровід договору страхування. Укладання і підписання договору страхування являє собою певною мірою формальну процедуру. Проте можливі проблеми з отриманням внесків, якщо

страхові платежі мають вноситися неодноразово, а щокварталу, щомісяця, чи в інші строки. Адже розтягнені в часі внески вимагають від страховика постійного контролю з використанням інформації з бухгалтерії, спілкування з клієнтом (контроль за проведенням першого внеску та початком страхового покриття, нагадування про наступний внесок тощо).

Аварійний комісар – уповноважений експерт страховика, який проводить розслідування обставин події, котра заявлена клієнтом як страховий випадок, визначаючи її відповідність умовам страхування, оцінює й узгоджує з клієнтом розміри збитку, вживає заходів до його зменшення, оформлює і подає відповідний висновок (аварійний сертифікат).

Логічним завершенням дій страховика на цьому етапі є підготовка і проведення **суброгації** – використання свого права на регресні вимоги до винуватця страхової події для часткової чи повної компенсації сплачених страхових відшкодувань. Це положення в окремих випадках може дати головний поштовх до прийняття клієнтом рішення щодо страхування (наприклад, намагання уникнути проблем із судовим позовом до винуватця даної події на території іншої країни тощо).

Основні терміни і поняття

Аварійний комісар, адендум, акцепт, андеррайтинг, бенефіціар, вигодонабувач, генеральний поліс, договір страхування, заява про страхування, кваліфікація, квантифікація, клаузула, правила страхування, страхове відшкодування, сюрвейер.

Контрольні запитання

1. Сутність та основні етапи укладання страхової угоди.
2. Андеррайтинг та його завдання.
3. Порядок заміни вигодонабувача в договорі страхування відповідно до діючої практики та чинного законодавства України.
4. Дії страховика при настанні страхового випадку. Розслідування характеру і розмірів збитків, оформлення .

Ключові питання

1. *Суть, класифікація та варіанти страхування життя.*
2. *Характеристика окремих видів страхування життя.*
3. *Страхування ренти і пенсій.*

1. Страхування життя є однією з підгалузей страхування, яке проводиться з метою організації страхового захисту окремих громадян та членів їхніх родин. Страхування проводиться на випадок виникнення різних подій, які впливають на життя, здоров'я та працездатність зазначених осіб.

При вивченні даної теми необхідно пам'ятати, що зазначена підгалузь страхування характеризується нагромадженням страхових сум протягом дії договору страхування на відміну від інших підгалузей особистого страхування. **Страхування життя** – підгалузь особистого страхування, в якій об'єктом страхових відносин виступають майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані із життям та здоров'ям застрахованого. Воно здійснюється на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником.

Отже, страхування життя передбачає одноразову або розстрочену виплату страхової суми, якщо настане одна з таких подій:

- ◆ дожиття застрахованого до закінчення терміну дії договору страхування;
- ◆ смерть застрахованого з будь-якої причини в період дії договору страхування (або рішення суду про оголошення застрахованої особи померлою);
- ◆ досягнення застрахованим певного віку: пенсійного (пенсійне страхування) або віку, визначеного договором страхування.

В класичному вигляді договори страхування життя не передбачають часткових виплат страхової суми. Поліс зі страхування життя передбачає, крім виплат повної страхової суми за фактом дожиття або смерті, виплату частки страхової суми за фактом тимчасової або постійної втрати працездатності.

Якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), то у договорі страхування потрібно обов'язково передбачити ризик смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. Найбільш поширені ті види страхування життя, які мають зберігальну функцію: змішане страхування, страхування дітей, страхування до одруження, страхування додаткових пенсій.

2. Страхування життя поділяється на певні види. Метою такого поділу є одержання страховиком можливості розробити єдині правила страхування певних об'єктів від характерних для них ризиків, застосувати методи розрахунку тарифів, які розробляються для різних видів страхування, врахувати особливості формування резервів.

Серед найпопулярніших видів страхування життя виокремлюють змішане страхування життя. Розгляд цього виду страхування слід починати з визначення обсягу відповідальності страховика. Під час проведення змішаного страхування життя необхідно врахувати, що договори страхування укладаються лише на тривалий час. **Змішаним страхуванням** називають такий вид страхування життя, який об'єднує в одному договорі і на одну особу кілька самостійних видів страхування. Змішане страхування охоплює **страхування на дожиття, страхування на випадок смерті застрахованого, страхування на випадок втрати страхувальником здоров'я від нещасного випадку**.

При укладенні договору страхування страховик повинен ознайомити страхувальника з правилами проведення страхування, а також визначитися щодо можливості укладення договору. У зв'язку з цим, при самостійній підготовці треба звернути увагу на ті вимоги, які страхова компанія ставить до потенційного страхувальника з цього виду страхування, а також на причини відмови в укладенні договору. Важливо також зосередити увагу на встановленні строку страхування, якщо укладення договору можливе. Крім того, при укладенні договору страхування визначається розмір страхової суми. Студент повинен розібратися в тому, хто її визначає і чи існують у зв'язку із цим якісь межі, а також чи має страхувальник право змінити розмір страхової суми

під час дії договору, якщо в нього виникнуть якісь проблеми. Факт укладення договору страхування засвідчується страховим свідоцтвом (полісом). Необхідно звернути увагу на його зміст.

За умовами страхування страхувальнику надається право припинити дію договору страхування. При цьому страхова компанія виплачує йому певну суму, яка називається викупною сумою. Слід звернути увагу на те, як визначається її розмір і від чого він залежить.

Як правило, договори змішаного страхування є довгостроковими і можуть укладатися на різні за тривалістю строки. В Україні договори змішаного страхування життя укладаються строком на 3, 5, 10, 15 і 20 років. На страхування приймаються громадяни від 18 років і до того віку, який вважається середньою тривалістю життя, страхування дітей – без обмеження віку. Вік особи, на користь якої укладається договір змішаного страхування життя, не має значення.

Страхування на дожиття означає, що особа, яка сплачувала страхові внески і дожила до певного попередньо встановленого віку, отримує від страховика страхову суму; в протилежному випадку в разі смерті застрахованого в період дії договору страховик виплачує 100% страхової суми спадкоємцям. Тому страховик за таблицею смертності визначає ймовірність того, що особа (страхувальник) доживе до певного віку і на основі цього розраховує страхову премію так, щоб, беручи до уваги приріст капіталу, мати можливість видати страхову суму. Достовірно побудована таблиця смертності має важливе значення для кожної страхової компанії, оскільки саме від неї залежить розмір та резерви премії.

Страхування на випадок смерті передбачає, що за страхову премію, яка вноситься страхувальником протягом усього його життя або до якогось певного часу, страховик зобов'язується при настанні смерті, коли б вона не сталася, виплатити встановлену попередньо страхову суму.

При **страхуванні дітей** страхувальниками виступають батьки й інші родичі дитини, які укладають договори страхування, сплачують страхові внески, а застрахованим є дитина у віці з дня народження до 15 років. Як правило, вік, стан здоров'я страхувальника не має значення при укладанні договору

страхування, але в окремих випадках страхові компанії можуть це обумовити. Крім того, договори страхування дітей можуть бути укладені юридичними особами – підприємствами, установами, організаціями.

Страхування до одруження (весільне страхування). Страхувальниками за цим видом страхування виступають батьки, бабусі, дідусі та інші родичі дитини віком від 18 до 80 років, які уклали договір на користь дітей застрахованих осіб. Договори страхування можуть укладатися відносно дітей віком від дня народження до не більш як 18-ти років на момент закінчення дії договору страхування. На користь однієї дитини можна укласти кілька договорів страхування. Не укладаються договори страхування з інвалідами I групи.

Своєрідним видом страхування на дожиття є страхування **додаткової пенсії**. Як показує практика його проведення, страхова компанія може взяти на себе більшу відповідальність, ніж традиційно передбачає цей вид страхування. Студентам необхідно розібратися в умовах, які ставляться до страхувальника при укладенні договору страхування, яким чином визначається розмір страхової суми і що на неї впливає, які за характером можуть бути виплати страхової компанії і протягом якого часу вони передбачаються, а також як повинна поводитися страхова компанія, якщо страхувальник не дожив до моменту одержання додаткової пенсії або одержував її до часу своєї смерті досить короткий час.

3. Специфічною формою страхування на дожиття є **страхування ренти і додаткової пенсії**. **Страхування ренти** – це сукупність видів страхування, за умовами яких страховик зобов'язується виплачувати застрахованій особі (особам) при дожитті до встановленого договором строку регулярно страхове забезпечення, довічно або тимчасово. У випадку смерті застрахованої особи договором може бути передбачене повернення спадкоємцям застрахованої частини сплачених страхових внесків або виплата передбачених договором суми рент за мінусом вже отриманих застрахованим.

Виплата забезпечення зі страхування життя проводиться після дожиття застрахованого до закінчення строку страхування або у випадку його смерті в період дії договору, при цьому правовідносини сторін, які беруть участь у договорі, припиняються.

Страхові ренти починають виплачуватись після дожиття застрахованого до встановленого договором строку, коли створений необхідний страховий фонд, призначений для виплати ренти. При цьому обов'язок страховика щодо регулярних виплат страхувальнику тільки починається. Специфіка страхування ренти полягає і в тому, що воно призначене для створення додаткового регулярного джерела доходу особі, яка залишилася живою (наприклад, рента на випадок смерті годувальника). З врахуванням даної специфіки розраховуються тарифні ставки, які вищі, ніж зі страхування життя.

Існує кілька різновидів страхування ренти: довічне чи строкове (тимчасове); негайне чи відкладене. Все залежить від строків внесення внесків і строків виплати регулярного забезпечення. Найперспективнішим є страхування ренти, що має такий спеціальний напрям: створення джерела додаткового доходу громадянам похилого віку, надання матеріальної допомоги дітям у випадку втрати батьків, інвалідам, які втратили можливість працевлаштування, особам працездатного віку, непрацюючим у зв'язку із доглядом за дітьми тощо.

У зарубіжній практиці страхування ренти ще називають ануїтетом. Існують різні види ануїтетів. Наприклад, у Великій Британії ануїтети поділяються на строкові, з відстроченням виплат, тимчасові, гарантовані, ануїтети страхування спільного життя, індексовані ануїтети, ануїтети захисту капіталу.

До найпростіших форм ануїтету належить **строковий ануїтет**. Він передбачає, що страховий внесок буде сплачений за один раз і натомість страхувальникові (застрахованому) протягом усього його життя страхова компанія здійснюватиме щорічні виплати. Цей вид ануїтету користується популярністю в пенсіонерів, які мають намір забезпечити собі регулярні доходи.

Ануїтет з відстроченням виплат характерний тим, що виплати страховик здійснює з певної дати в майбутньому, тобто передбачається період відстрочки між укладенням договору страхування і виплатами. При цьому страхувальникові надається можливість сплачувати платежі одним внеском або регулярно протягом обумовленого періоду відстрочки.

Тимчасовий ануїтет передбачає, що в договорі між сторонами оговорюється конкретна дата, після якої договір припиняє свою дію (якщо до цього моменту смерть не настала).

Гарантований ануїтет являє собою строковий ануїтет, який не пов'язується із смертю клієнта і гарантується для мінімального періоду часу.

Ануїтет спільного життя має на меті забезпечити виплати одному з подружжя в пенсійному віці (тому, хто залишився живий). Після смерті страхувальника виплати можуть тривати в повному або у зменшеному обсязі.

Індексований ануїтет дає змогу зменшити вплив інфляції і підвищити цінність ануїтету. При цьому розмір початкових внесків нижчий порівняно з ануїтетом з фіксованим рівнем виплат.

Ануїтет захисту капіталу дорожчий, ніж строковий, і передбачає забезпечення гарантії клієнтові страхової компанії або його спадкоємцям одержати суму виплачених внесків повністю.

До найпоширеніших видів страхування рент належить страхування додаткової пенсії, яке призначене для захисту матеріальних інтересів громадян, зокрема, для стабілізації рівня їх життя.

Страховання пенсії це вид особистого страхування і водночас різновид ренти, при якому страховик бере па себе зобов'язання виплачувати застрахованому у певному розмірі і з певною періодичністю пенсію протягом життя або обумовленого строку, а страхувальник – сплачувати страхові внески.

Страхова сума обумовлюється при укладанні договору страхування. При її визначенні враховується розмір поточних виплат, що їх має здійснити страхова компанія. Крім цих основних виплат, у договорі страхування можуть бути передбачені й додаткові виплати, які є наслідком участі страхувальника у прибутку страхової компанії. Страхувальникові надається право сплатити страхові платежі за один раз або періодичними внесками. Розмір страхових внесків залежить від страхової суми, віку, статі страхувальника або застрахованої особи.

Додаткова пенсія залежно від змісту договору страхування може бути виплачена страховиком протягом життя застрахованого або впродовж визначеного періоду. Можливі випадки, коли застрахований не дожив до моменту виплати пенсії або отримував її

лише протягом дуже малого періоду. В цьому випадку відповідно до умов страхування страхова компанія або виплачує вигодонабувачу (спадкоємцю) відповідну кількість пенсій, яка визначається під час укладання договору страхування, або різницю між обумовленою кількістю пенсій і сумою, що вже була сплачена застрахованому за його життя.

Умовами договору страхування може бути передбачено, що за життя застрахованого він особисто отримує додаткову пенсію, а в разі його смерті – вигодонабувач, який визначений застрахованим, у повному обсязі додаткової пенсії, передбаченої для застрахованого, або в певній частині довічно.

У багатьох країнах пенсійне забезпечення громадян здійснюється приватними пенсійними фондами (наприклад, пенсійні фонди підприємств). Зацікавленість підприємств у розвитку приватного страхування пояснюється тим, що продумана пенсійна програма може сприяти зменшенню плинності найбільш кваліфікованих кадрів. Крім того, підприємство, яке робить внески на страхування пенсії своїх працівників, має пільги щодо сплати податків.

Основною проблемою страхування пенсій, як і страхування життя, є забезпечення захисту заощаджень громадян на випадок інфляції. Тому необхідний розрахунок додаткової суми пенсії, яку потрібно виплатити через певну кількість років. Завдання ускладнюється тим, що і за період сплати внесків, і за період виплати пенсії повинен нараховуватися розмір додаткової суми пенсії. При цьому розмір додаткової суми повинен бути різним залежно від періоду сплати внесків і періоду виплати пенсії, порядку і періодичності внесення внесків.

Існуюча в Україні система пенсійного забезпечення громадян потребує докорінних змін, оскільки не відповідає сучасним вимогам. З огляду на це високий рівень пенсійного забезпечення в економічно розвинених країнах може стати основою для глибокого дослідження і використання набутого досвіду при удосконаленні пенсійної системи в Україні.

Основні терміни і поняття

Бонус, викупна сума, дієдатність, договір страхування життя, довгострокове страхування життя, інвалідність, вигодонабувач,

норма доходності, об'єкт в особистому страхуванні, резерв внесків, страхова сума, страхування пенсій, страхування ренти, таблиця смертності.

Контрольні запитання

1. Розвиток та сучасний стан послуг із довгострокового страхового захисту життя та пенсій громадян.
2. Порядок заміни вигодонабувача в договорі страхування життя .
3. Проблеми страхування життя в Україні і перспективи його розвитку.
4. Чинники зацікавленості громадян в укладенні договорів страхування життя.
5. Досвід зарубіжних країн в галузі страхування життя та його використання в Україні.

ТЕМА 4. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

Ключові питання

1. *Необхідність, суть та особливості страхування від нещасних випадків.*
2. *Добровільне страхування від нещасних випадків.*
3. *Обов'язкове страхування від нещасних випадків.*

1. *Об'єктом страхового захисту* в разі страхування від нещасних випадків є майнові інтереси застрахованої особи, які пов'язані з тимчасовим чи постійним зниженням доходу або додатковими витратами через смерть застрахованого внаслідок нещасного випадку.

Страхування від нещасних випадків – це ризиковане страхування, яке передбачає виплату страхової суми у повному розмірі або певної її частини лише в разі настання страхового випадку. Виплата страхової суми або повернення сплачених внесків по закінченні терміну дії договору страхування не передбачається. На відміну від накопичувального довгострокового страхування

життя, страхування від нещасних випадків передбачає, виплату страхової суми лише при настанні страхового випадку (у повному розмірі або певної її частини).

За видами страхування від нещасних випадків поділяється на:

– **індивідуальне** – страхувальником є фізична особа, яка укладає договір стосовно самої себе або іншої фізичної особи, а сплата страхових платежів здійснюється за рахунок застрахованих;

– **колективне** – коли страхувальником є юридична особа, яка укладає договір страхування на користь своїх працівників, і сплата страхових платежів здійснюється за рахунок організацій, з якими застраховані перебували у трудових або інших, передбачених законом відносинах.

Страховими випадками, при настанні яких страховик повинен виконати взяті при укладанні договору страхування від нещасних випадків зобов'язання, є:

◆ тимчасова втрата застрахованою особою загальної працездатності (не менше ніж на сім днів);

◆ постійна втрата загальної працездатності (встановлення групи інвалідності);

◆ смерть застрахованої особи внаслідок нещасного випадку.

Розмір страхової суми визначається за домовленістю між страховиком і страхувальником при укладенні договору страхування. Вартість страхового поліса, або страховий внесок залежить від професії застрахованого, занять спортом, часу і місця укладання договору страхування, географічної території дії договору страхування, кількості одночасно застрахованих осіб, порядку сплати внесків тощо.

Страхова сума виплачується страховиком у таких випадках:

◆ загибелі або смерті страхувальника (застрахованої особи) внаслідок нещасного випадку вигодонабувачу або спадкоємцю у розмірі 100% страхової суми;

◆ отримання страхувальником травми внаслідок нещасного випадку і встановлення інвалідності **I** групи 100% страхової суми, **II** групи - 75% страхової суми, **III** групи - 50% страхової суми;

◆ тимчасової втрати страхувальником працездатності йому виплачується за кожен добу 0,5% страхової суми, але не більше 50% страхової суми.

Порядок укладання договору страхування від нещасних випадків має деякі особливості:

- ◆ договір страхування оформляється у двох екземплярах, які зберігаються у кожної зі сторін;
- ◆ при укладанні договору про страхування третіх осіб (крім дітей у віці до 16 років) необхідна письмова згода застрахованої особи;
- ◆ при поданні заяви на укладення договору страхувальник повинен надати інформацію, яку вимагає страховик щодо стану здоров'я кожної особи, на користь якої укладається договір (інколи страховик вимагає медичний висновок від особи, котра страхує здоров'я і на користь якої укладається договір);
- ◆ термін дії договору страхування встановлюється за згодою сторін від однієї до дванадцяти місяців, якщо інше не передбачено договором страхування.

При настанні страхового випадку страхувальник повинен:

- ◆ повідомити страховика про настання страхового випадку протягом трьох робочих днів з моменту його настання;
- ◆ надати страховику необхідні документи, передбачені правилами та договором страхування;
- ◆ надати страховику достовірні дані про стан здоров'я застрахованої особи, а також іншу необхідну інформацію на вимогу страховика.

2. Добровільне страхування від нещасних випадків здійснюється на підставі договору між страхувальником та страховиком. Умови та порядок проведення страхування визначаються правилами, які встановлюються страховиком самостійно, але з урахуванням вимог чинного законодавства

Основною метою добровільного страхування від нещасних випадків є відшкодування збитків, нанесених життю і здоров'ю застрахованого внаслідок нещасного випадку, що не може бути відшкодовано за обов'язковими видами особистого страхування від нещасних випадків.

Важливими умовами страхування громадян від нещасних випадків є:

- ◆ обмеження терміну страхування;
- ◆ обмеження віку страхувальників;
- ◆ обмеження обсягу страхової відповідальності, обумовленої

наслідками нещасних випадків, які сталися із застрахованим у період дії

За умовами СК це такі події:

- ◆ травма;
- ◆ утоплення;
- ◆ опіки, ураження блискавкою або електричним струмом;
- ◆ обмороження, переохолодження;
- ◆ випадкове гостре отруєння хімічними речовинами (промисловими або побутовими), ліками;
- ◆ укуси тварин, отруйних комах, змій.

Не можуть бути застрахованими особи, що визнані в установленому порядку недієздатними, інваліди I та непрацюючі інваліди II групи, а також хворі на тяжкі нервові та психічні захворювання і СНІД. Застосовуються вікові обмеження.

Професія, при визначенні групи ризику, є вирішальною. Залежно від ступеня ризику за тією чи іншою професією може бути обумовлено кілька груп ризику, на які поділяються застраховані. У випадку, що розглядається, таких груп, наприклад, три.

Перша група – службовці, інженерно-технічні працівники та інші категорії громадян, що безпосередньо не зайняті у процесі виробництва, умови праці яких не пов'язані з підвищеним ризиком щодо одержання травми; артисти драматичних та музичних театрів, артисти естради, балету та танцювальних ансамблів; працівники банків (крім осіб, які зайняті інкасуванням та перевезенням грошей); працівники побутового та комунального господарства; педагогічний персонал позашкільних дитячих закладів, викладачі та студенти ВНЗ, коледжів; домогосподарки; медичні працівники; працівники торговельної мережі та харчування; працівники пошти та телеграфу; службовці бібліотек; персонал готелів; двірники; кіоскери; працівники преси.

Друга група – решта категорій працюючих (робітники, службовці, працівники сільського господарства та інші), безпосередньо зайнятих у процесі виробництва; особовий склад аеродромного обслуговування; інкасатори та касири; працівники ветеринарних лікарень; газоелектрозварники; слюсарі; робітники обробної промисловості; кустарі; робітники харчової промисловості; поліграфічних підприємств; пожежна охорона; військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ (крім

працівників карного розшуку, ДІІ, водіїв); робітники будівельної, машинобудівної, скляної промисловості; працівники сільського господарства; робітники транспорту (крім повітряного); робітники електростанцій та експедицій.

Третя група – особи, праця яких пов'язана з особливим ризиком, щодо настання нещасного випадку: працівники карного розшуку, ДАТ, цивільної авіації; випробувачі автомашин і літаків; артисти цирку, які виконують трюки на канатах, трапеціях, акробати, гімнасти, автомотогонщики, дресирувальники диких звірів, наїзники коней, каскадери; водії транспортних засобів; у гірничодобувній промисловості – особи, які виконують роботи в підземних умовах, бурильники нафтових і газових свердловин; ті, чийм місцем роботи є гірнична і газорятувальна служба; працівники, пов'язані з виробництвом, зберіганням, випробуванням вибухових, отруйних речовин; водолази; особи, чия робота пов'язана з мисливством, рибальством у морях і океанах, верхолазними, покрівельними роботами; монтажники бетонних, залізобетонних конструкцій; кранівники; рятувальники гірничих і водно рятувальних станцій.

Договір страхування укладається на обумовлений термін, в основному це – один рік, але термін може бути більшим або меншим.

Страхова виплата в разі смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку здійснюється в розмірі 100% страхової суми.

3. **Обов'язкові види страхування** запроваджуються законами України. З метою захисту інтересів не лише окремих страхувальників, а й усього суспільства в цілому та його складових зокрема здійснюється обов'язкове страхування в порядку та за умовами, що затверджуються Кабінетом Міністрів України

Обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків охоплює такі види страхування (стаття 7 Закону України «Про страхування»):

- ◆ обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті;
- ◆ працівників відомчої та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд);
- ◆ страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини.

Обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті здійснюється відповідно до Постанови КМ України дія обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті поширюється на:

- ◆ пасажирів залізничного, морського, внутрішнього водного, автомобільного й електротранспорту (крім внутрішнього міського) під час поїздки або перебування на вокзалі, в порту, на станції, пристані;

- ◆ працівників транспортних підприємств, незалежно від форм власності та видів діяльності, які безпосередньо зайняті на транспортних перевезеннях, а саме:

- ◆ водії автомобілів, електротранспорту, машиністи і помічники машиністів поїздів;

- ◆ машиністи поїздів метрополітену, провідники пасажирських вагонів, начальники поїздів;

- ◆ електромонтери поїздів;

- ◆ кондуктори;

- ◆ працівники вагонів-ресторанів та одиниць рухомого складу;

- ◆ механіки рефрижераторних секцій;

- ◆ працівники бригад медичної допомоги.

Пасажири вважаються застрахованими з моменту оголошення посадки в той чи інший вид транспорту до моменту завершення поїздки, а водії-тільки на час обслуговування поїздки.

Страхові суми виплачуються страховиками у таких випадках:

- ◆ загибелі або смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку на транспорті сім'ї загиблого або його спадкоємцю - у розмірі 100 % страхової суми;

- ◆ отримання застрахованим травми внаслідок нещасного випадку на транспорті при встановленні йому інвалідності: **I** групи - 90 % страхової суми; **II** групи - 75 % страхової суми; **III** групи - 50 % страхової суми;

- ◆ тимчасової втрати застрахованим працездатності за кожну добу - 0,2 % страхової суми, але не більше 50 % страхової суми.

Щорічний страховий внесок за кожного застрахованого встановлюється у розмірі 8 % мінімального розміру заробітної плати.

Основні терміни і поняття

Акт про нещасний випадок, індивідуальне страхування від нещасних випадків, колективне страхування від нещасних випадків, нещасний випадок, непрацездатність, тимчасова непрацездатність, обов'язкові види страхування від нещасних випадків, обов'язкове страхування пасажирів, повна непрацездатність.

Контрольні запитання

1. Страхування дітей від нещасних випадків.
2. Страхування школярів від нещасних випадків.
3. Асортимент послуг на ринку добровільного страхування від нещасних випадків в Україні.
4. Необхідність обов'язкового страхування від нещасних випадків в Україні.
5. Особливості укладання договору добровільного страхування туристів та спортсменів (екстремальні види спорту) від нещасних випадків
6. Страхування від нещасних випадків вкладників банку.

ТЕМА 5. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

Ключові питання

1. **Необхідність, суть, особливості та форми медичного страхування.**
2. **Обов'язкове медичне страхування: сутність, визначення страхових внесків та страхових резервів.**
3. **Добровільне медичне страхування.**

1. Медичне страхування передбачає страхування на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини. Воно забезпечує більшу доступність, якість і повноту щодо задоволення різноманітних потреб населення і наданні медичних послуг і є ефективнішим, порівняно з держаним фінансуванням системи охорони здоров'я.

Страхова медицина базується на забезпеченні соціальної та економічної захищеності середніх та малозабезпечених верств населення та гарантованості прав кожного громадянина на якісну медичну допомогу, обов'язковості внесків як громадян, так і юридичних осіб.

Медичне страхування пов'язане із компенсацією витрат громадян, які обумовлені наданням медичної допомоги, а також інших витрат, спрямованих на підтримку здоров'я. Соціальна та економічна ефективність медичного страхування залежить від того, наскільки глибоко і всебічно пророблено концепцію розвитку страхової медицини в країні.

Об'єктом медичного страхування є життя і здоров'я громадян. Мета його проведення полягає в забезпеченні громадянам в разі виникнення страхового випадку можливості одержання медичної допомоги за рахунок накопичених коштів і фінансування профілактичних заходів. Медичне страхування об'єднує всі види страхування, пов'язані з відшкодуванням витрат страхувальника у зв'язку із захворюванням і необхідністю лікування. Особливістю медичного страхування є наявність довгострокових і короткострокових видів страхування.

Суб'єктами добровільного медичного страхування є:

- ◆ страхувальники – окремі дієздатні громадяни, підприємства, які представляють інтереси громадян, а також благодійні організації та фонди;
- ◆ страховики – страхові компанії, що мають ліцензії на здійснення цього виду страхування;
- ◆ медичні заклади, що надають допомогу на кошти медичного страхування і також мають ліцензію на здійснення лікувально-профілактичної діяльності.

Об'єктом медичного страхування є страховий ризик, пов'язаний із витратами на надання лікувально–діагностичних послуг при виникненні страхового випадку.

У країнах, де існує медичне страхування, воно ґрунтується на **догівірній основі**. З однієї сторони, страхові компанії укладають договори з медичними працівниками і медичними закладами як виробниками медичних послуг, з іншої, - з пацієнтами як їх споживачами. В договорі обумовлюються умови страхування: обсяг

і умови допомоги, її вартість, результати, відповідальність за порушення статей договору.

Ринок медичних послуг – це особлива галузь грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу є медична послуга, формуються страховий захист, пропозиція та попит на нього. Об'єктивна основа його розвитку – забезпечення безперервності лікувально-профілактичної допомоги. Цей ринок можна розглядати також як форму організації грошових відносин щодо формування та розподілу страхового фонду для забезпечення захисту населення, а також як сукупність страхових організацій (страховиків), які беруть участь у наданні медичної допомоги.

Розрізняють поняття **страхова медицина і медичне страхування**. За допомогою **страхової медицини** вирішуються питання гарантованості і доступності медичних послуг для широких верств населення, залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я.

З економічних позицій **страхова медицина** – це медицина, яка фінансується зі спеціально для цього призначених грошових фондів. Важливим елементом системи страхової медицини є **медичне страхування** – це вироблений світовою практикою страхової справи механізм формування і витрачання цих фондів, який забезпечує:

- ◆ обґрунтованість розміру грошових внесків страхувальників і виплат із фонду актуарними розрахунками, тобто специфічною системою математично-статистичних та економічних викладок;
- ◆ мінімізацію внесків страхувальників шляхом солідарної розкладки витрат між усіма учасниками страхування, а також шляхом загальноприйнятої в страховій справі практики одержання прибутку від резервних, інших тимчасово вільних коштів і реінвестування його в основну діяльність фондів;
- ◆ забезпечення відповідно цільової мобілізації засобів та цільового, спів розмірного й адресного витрачання їх на основі специфічної системи роботи з категоріями страхового ризику, страхового випадку і страхового покриття, контролю вартості медичного обслуговування;
- ◆ відокремленість коштів фондів медичного страхування від державного бюджету і зменшення адміністративно-командного впливу держави на фонди на користь активізації суспільного

2. Медичне страхування за формами проведення поділяється на обов'язкове і добровільне. Провідна роль у зв'язці «страхова медицина» – «медичне страхування» належить обов'язковому медичному страхуванню. Його об'єктом є пов'язані зі здоров'ям і працездатністю майнові інтереси суспільства з відшкодування витрат на організацію, розвиток і здійснення медичної допомоги населенню в обсягах, передбачених відповідними гарантованими державою страховими програмами. Принцип обов'язкового страхування діє у Франції, Канаді, ФРН, Нідерландах, Швеції, Бельгії та інших країнах. В Ізраїлі і Швейцарії переважає добровільне страхування здоров'я, а обов'язкове державне страхування існує лише для військовослужбовців і поліцейських. Обов'язкова форма використовується, як правило, у тих країнах, де переважне значення має суспільна охорона здоров'я, а добровільна - у тих країнах, де поширені приватні страхові програми.

Обов'язкове медичне страхування базується на системі договорів між суб'єктами страхування, які відображають права, обов'язки і відповідальність сторін. Обов'язкове медичне страхування є економічною категорією, яка знаходиться в підпорядкованому зв'язку з категорією фінансів. Правильно розрахована тарифна ставка забезпечує фінансову стійкість страхових операцій. Визначення необхідного розміру страхових тарифів із обов'язкового медичного страхування надзвичайно важливе для формування і використання фондів страхування, їх подальшого розподілу і перерозподілу.

Спеціалістами пропонується поетапний підхід до визначення розмірів фонду обов'язкового медичного страхування, що є найоптимальнішим у сучасних умовах:

- розробка територіальної програми обов'язкового медичного страхування,;
- визначення обсягу медичних послуг на один рік на одного пацієнта, що звернувся: за швидкою медичною допомогою; за лікувально-профілактичною допомогою в амбулаторно-поліклінічній установі, враховуючи лікарів-стоматологів; у стаціонари;
- розрахунок вартості кожної медичної послуги, вміщеної в класифікатор;

амбулаторно-поліклінічних чи стаціонарних умовах, швидкої медичної допомоги кожному, хто звернувся протягом року.

Практика функціонування закладів охорони здоров'я потребує при розробці програм обов'язкового і добровільного медичного страхування та цільових програм чіткого розмежування переліку медичних послуг і джерел їх фінансування в такому розрізі: бюджет (муніципальний, регіональний), кошти ОМС, кошти добровільного медичного страхування, власні кошти громадян.

3. Добровільне медичне страхування (ДМС) є доповненням до обов'язкового і поділяється на індивідуальне і колективне. При індивідуальному страхуванні виступають окремі громадяни, які уклали договір із страховиком про страхування себе або третьої особи (дітей, батьків) за рахунок власних грошових коштів на умовах правил добровільного медичного страхування.

Добровільне медичне страхування має на меті забезпечити страхувальникові (застрахованому) гарантії повної або часткової компенсації страховиком додаткових витрат, пов'язаних із зверненням до лікувальної – профілактичної установи за послугою, яка надається згідно з програмою добровільного медичного страхування.

Програми добровільного медичного страхування розрізняються між собою залежно від переліку медичних послуг (наприклад, стаціонарне лікування, виклик лікаря на дому), контингенту застрахованих (дітей чи дорослих), переліку лікувальних установ, що їх пропонує страхова компанія.

Класичний продукт ДМС у країнах з розвинутою системою страхування – це довгостроковий договір страхування, який забезпечує значний обсяг страхового покриття (оплату різноманітних страхових послуг, у тому числі дорогих) за рахунок щомісячних чи щорічних страхових внесків, які накопичуються роками.

Конституція України визначає медичне страхування як одну із форм соціального захисту громадян. В Україні поширення набули дві форми ДМС:

- ◆ безперервне страхування здоров'я;
- ◆ страхування здоров'я на випадок хвороби. Безперервне страхування здоров'я — це вид медичного страхування, при якому застрахованій особі надаються медичні послуги з подальшою їх

виплатою страховою компанією (за рахунками, які представила лікувальна установа і в межах страхової суми). Договори медичного страхування (безперервного страхування здоров'я) укладаються на строк не менше трьох років. Страхування здоров'я на випадок хвороби – вид страхування, при якому лікування окремої хвороби, яка взята на фінансування страховою компанією (тобто страхування), оцінюється у грошовому вираженні. Страховий поліс з добровільного медичного страхування обумовлює обсяг надання медичних послуг, можливість вибору умов отримання медичної допомоги тощо.

Страхові компанії України пропонують стандартні програми медичного страхування своїм клієнтам, які різняться набором послуг і ціною.

Програма поліклінічного обслуговування передбачає:

- ◆ амбулаторно-поліклінічну та консультативно діагностичну медичну допомогу, в тому числі УЗД, рентген і томографію;
- ◆ хірургічні операції;
- ◆ виклик лікаря на дому і госпіталізацію;
- ◆ лікування в амбулаторних умовах і на дому;
- ◆ повну оплату медикаментів;
- ◆ видачу лікарняних листків, медичних висновків, довідок;
- ◆ повноцінне індивідуальне харчування з врахуванням лікувальної дієти договором страхування, згідно з обраними програмами ДМС. Перелік видів такої допомоги визначається договором страхування або асистуючою компанією.

Основні терміни і поняття

Медичне страхування, медичні послуги, об'єкти медичного страхування, страхова медицина, асистанс, договір медичного страхування, лікар сімейний, лікар приватно-практикуючий, лікувально-профілактичні установи, медична допомога.

Контрольні запитання

1. Проблеми впровадження медичного страхування в Україні.
2. Умови страхування здоров'я на випадок хвороби.
3. Умови безперервного страхування здоров'я.

4. Сімейний лікар та його місце в системі медичного страхування.
5. Концептуальні підходи до впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні.

ТЕМА 6. СТРАХУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Ключові питання

1. ***Ризик у підприємстві та необхідність страхування.***
2. ***Страхування виробничих ризиків.***
3. ***Страхування відповідальності виробників та працедавців.***
4. ***Екологічне страхування та його основні види.***

1. Під підприємницькими ризиками розуміють такі, що виникають при будь-яких видах підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів і послуг, їх реалізацією; товарно-грошовими і фінансовими операціями; комерцією, а також здійсненням науково-технічних проєктів. Підприємець може зазнавати втрат через ушкодження або знищення засобів виробництва, невиконання контрагентами умов договорів.

Класифікація підприємницьких ризиків, яка відображає їх різноманітність, представлена в таблиці 3.2.

Розглянемо детальніше деякі з цих ризиків.

Політичний ризик – це можливість виникнення збитків чи скорочення розмірів прибутку, які є наслідком державної політики. Врахування такого ризику особливо важливе у країнах з нестійким законодавством, відсутністю традицій і культури підприємництва. Політичні ризики можна умовно поділити на: націоналізації й експропріації без відповідної компенсації, трансферта (зв'язаний із можливістю обмеження конвертації місцевої валюти), розриву контракту через дії влади країни, де знаходиться компанія-контрагент, військових дій. Політичний ризик може бути національним, регіональним і глобальним.

Технічний ризик визначається ступенем організації виробництва, наявністю превентивних заходів (регулярної профілактики обладнання, заходів безпеки), можливістю проведення

ремонту обладнання власними силами фірми. До таких ризиків відносять ризики втрат внаслідок негативних результатів науково-дослідних і конструкторських робіт, неможливістю досягнення запланованих технічних параметрів розробок і низьких технологічних можливостей виробництва. Технічний ризик відноситься до групи внутрішніх ризиків, оскільки виникнення його залежить від діяльності самого підприємства.

Таблиця 3.2

Класифікація підприємницьких ризиків

Ознаки класифікації	Види підприємницьких ризиків
Сфера виникнення	<i>Зовнішні</i> , не пов'язані з діяльністю підприємця (зміна законодавства, політики, соціального стану)
	<i>Внутрішні</i> , джерелом яких є підприємницька діяльність (розробка, виробництво і реалізація продукції, інвестиції, помилки керівництва і персоналу, зловживання, недотримання умов договору)
Тривалість дії	<i>Постійні</i> , що загрожують підприємцю в даній географічній зоні і в даній галузі економіки (ризик неплатежів у районах з депресивною економікою)
	<i>Короткочасні</i> , що діють у період часу, менший за виробничий цикл (ризик при транспортуванні продукції чи сировини).
Ймовірність виникнення та рівень наслідків	<i>Допустимі</i> , що загрожують втратою частини чи всього прибутку.
	<i>Критичні</i> , що загрожують втратою прибутку і частини.
	<i>Катастрофічні</i> , що загрожують втратою бізнесу і банкрутством підприємця.
Причина виникнення	<i>Спекулятивні (динамічні)</i> , що виникають у результаті гри па курсових і цінових різниць.
	<i>Статистичні (прості)</i> , що виникають у результаті несприятливих факторів (стихійних лих, техногенних і антропогенних катастроф, аварій, нещасних випадків) і призводять до втрат.

Виробничий ризик пов'язаний з виробництвом продукції, товарів і послуг та із здійсненням будь-яких видів виробничої діяльності, в процесі якої підприємці стикаються з проблемами неадекватного використання сировини, зростання собівартості, збільшення втрат робочого часу, використання нових методів виробництва.

Комерційний ризик це ризик, який виникає в процесі реалізації товарів і послуг, вироблених чи куплених підприємцем. Сюди відносять ризики, пов'язані з реалізацією товару (послуг) на ринку, його транспортуванням, з прийомом товару (послуг) покупцем, з платоспроможністю покупця та ризик форс-мажорних обставин.

Отже, страхування підприємницьких ризиків – це сукупність страхування майна, страхування відповідальності та особистого страхування.

2. Страхування виробничих ризиків. Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна поширене у країнах із розвинутою ринковою економікою. Страхування на випадок збитків від перерв у виробництві – важлива частина підприємницьких ризиків. Практика його застосування залежить від виду бізнесу, що здійснює підприємство, а інколи від оцінки недоотриманого доходу, яка досить складна.

На відміну від багатьох видів страхування, об'єктом захисту яких є наявне майно, страхування від втрат прибутку є формою страхового захисту господарських суб'єктів від втрат майбутньої користі. Випадкова втрата майбутньої користі (у даному разі - очікуваного прибутку) може настати передусім з причин випадкового спаду виробничого процесу або навіть його зупинки. Збитки, яких господарський суб'єкт може зазнати внаслідок цього випадку, не обмежуються лише втратою майбутньої користі. До них слід також додати кошти, витрачені на оплату так званих постійних потреб, зумовлених необхідністю постійно підтримувати життєдіяльність господарського суб'єкта, а також пов'язаних із процесом його повернення до попередньо визначеної виробничої програми.

Традиційне страхування майнових засобів досить часто покриває лише незначну частину втрат, яких господарський суб'єкт зазнав унаслідок прояву ризику. Набагато більшими можуть бути його втрати, завдані неотриманням сподіваного прибутку. Проте на

звичайне базове майнове страхування покладається завдання забезпечити кошти, достатні для відтворення знищених засобів та предметів виробництва. З цією метою найбільш бажаним було б страхування майна (основних фондів) у його новій вартості від базових (найпоширеніших) ризиків.

Крім втрати прибутку, яка може статися через безпосереднє пошкодження майна і сповільнення чи зупинення виробничого процесу, прибуток може бути втрачений також тоді, коли настане страховий випадок у кооперанта даного господарського суб'єкта..

Особливістю страхування від втрат прибутку є те, що обсяг збитку залежить не стільки від розміру знищень (як у разі звичайного майнового страхування), скільки від тривалості перерви виробничої діяльності. Чинник часу характеризується специфічним параметром, який визначається і застосовується лише при страхуванні від втрат прибутку - терміном відшкодування. Ним є розрахунковий період діяльності підприємства, протягом якого нагромаджуються негативні результати від перерви виробництва через майнові збитки.

Страховик, як правило, погоджується на запропонований страховальником термін відшкодування. Цей термін є періодом, лише в межах якого страховик несе відповідальність за втрату прибутку. Отже, тривалість терміну відшкодування є найважливішим чинником впливу на страхову суму..

У міжнародній практиці застосовуються й інші специфічні різновиди страхування підприємницьких ризиків: страхування контрактів (у тому числі експортно-імпорتنих), фінансово-кредитних операцій, страхування змін кон'юнктури ринку, тощо.

3. Страхування відповідальності виробників, та роботодавців. Страхування відповідальності виробників за якість виробленої продукції. Виробник може застрахувати себе на випадок нанесення шкоди життю чи здоров'ю споживачу його продукції. Розмір страхової суми виробник, як правило, визначає сам. Деякі страховики можуть встановити мінімальний чи максимальний розмір такої відповідальності. Тарифи коливаються від 0,1% до 2% страхової суми. Їх розмір коливається залежно від рівня технологічного оснащення і технічного стану підприємства, надійності зберігання продукції, виду упаковки тощо.

Підприємець може додатково застрахувати себе на суму юридичних витрат на ведення процесу чи обумовити в страховому договорі відшкодування морального збитку, нанесеного третім особам.

Страховання відповідальності роботодавця. Підприємець може не відшкодовувати можливий збиток, нанесений життю чи здоров'ю працівникам підприємства у робочий час. Страхова компанія за певну плату може зробити необхідні виплати працівникам, які отримали травми чи загинули внаслідок пожежі, аварії, від теплових ударів, отруєнь, електричного струму, опіків та ін. Страховик може взяти на себе в середньому від 0,11% до 3,8% цієї суми. Такий діапазон пояснюється тим, що страхові компанії значно зменшують чи збільшують тарифну ставку залежно від ризику окремо взятої професії. Так, в одній і тій самій страховій компанії страховий поліс відповідальності роботодавця на випадок нанесення фізичної шкоди пожежнику коштує 2,55%), а бібліотекаря - 0,3%.

Страховання кредитів довіри пропонує підприємцям захист від незадовільних фінансових наслідків, збитків, завданих власним персоналом, якому з огляду на виконувані ним службові обов'язки необхідно довіряти майнові цінності. Зазначене страхування дає змогу:

- ◆ уникати зайвої турботи про матеріальні цінності, що полягає у виникненні особливих вказівок та інструкцій;
- ◆ запобігати прямим збиткам і втратам;
- ◆ уникати в кожному випадку потреби отримувати докази цілості матеріальних цінностей.

Страховик відшкодовує страхувальникові майнові збитки, котрі йому завдані його довіреними особами шляхом чи в результаті вчинення ними недозволених дій. Отже, це страхування є специфічним видом страхування відповідальності службових осіб. Зміст страхування в цьому разі полягає у страхуванні «кредиту довіри». Проте матеріальною субстанцією цього кредиту є вартість матеріальних цінностей, які неначе надаються в розпорядження у кредит третім особам.

Страховання кредиту довіри (недовіри) практикується здебільшого як загальне й охоплює всіх без винятку службовців та працівників. Завдяки цьому працедавець уникає необхідності

надмірного нагляду за окремими працівниками, що, в свою чергу, не дає підстав для їх дискримінації, забезпечує солідний страховий захист і полегшує персональні відносини.

4. Екологічне страхування та його основні види. *Екологічне страхування* – це страхування цивільно-правової відповідальності виробництв – джерел підвищеної небезпеки для довкілля за заподіяну шкоду, яка може бути завдана громадянам та юридичним особам внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища.

Об'єктом екологічного страхування є екологічні інтереси, котрі потребують страхового захисту. Під екологічними інтересами розуміють природні і соціальне обумовлені потреби населення в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки.

Сучасний стан розвитку людської цивілізації та її взаємодія із навколишнім – природним середовищем характеризується досягненням критичного рівня, який тягне за собою необоротні зміни. В той же час кризовий стан економіки країни не дозволяє ні державі, ні окремим природо користувачам виділяти в повному обсязі кошти, необхідні для здійснення заходів щодо зниження техногенно-екологічного впливу на екосистеми.

Як відомо, територія України визнана зоною екологічного лиха. Тому ефективним напрямом вирішення екологічних проблем є запровадження в Україні, з врахуванням світового досвіду, екологічного страхування як механізму забезпечення екологічної безпеки держави. Одним із варіантів реалізації ефективної екологічної політики є введення обов'язкового страхування відповідальності підприємств із підвищеним екологічним ризиком (насамперед підприємств хімічної, нафтогазової промисловості, металургійного комплексу, які чинять значний тиск на екосистеми країни). Всі інші підприємства можуть здійснювати екологічне страхування на добровільній основі. Про доцільність введення екологічного страхування в нашій державі свідчить і той факт, що Україна належить до країн із значним потенціалом ядерної енергії, а в липні 1996 р. приєдналася до Віденської конвенції «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду», що означає для України вхід у міжнародний режим цивільно-правової відповідальності за ядерну безпеку.

Право на здійснення обов'язкового екологічного страхування надається національним страховикам, які отримали ліцензію на цей вид страхування, або страховій компанії за участю держави (це може бути спеціалізована державна страхова компанія або компанія зі змішаним капіталом).

Основні терміни й поняття

Акт страховий, відшкодування страхове, пожежа, регрес, ризик підприємницький, страхова вартість, страхова претензія, страховий інтерес, страхування від перерв у виробництві, страхування відповідальності працедавця, страхування відповідальності товаровиробника за якість продукції, франшиза.

Контрольні запитання

1. Чинники гальмування розповсюдження страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції в Україні.
2. Причини недостатнього розвитку страхування підприємницьких ризиків в Україні.
3. Спільні риси і розбіжності між страхуванням від нещасних випадків за рахунок коштів підприємств і страхуванням відповідальності працедавця.
4. Страхування відповідальності підприємств за забруднення довкілля в Україні.

ТЕМА 7. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ СТРАХУВАННЯ

Ключові питання

1. Специфіка, механізм, об'єкти та форми страхування в сільському господарстві.
2. Страхування продукції рослинництва.
3. Страхування сільськогосподарських тварин.
4. Страхування будівель, споруд та іншого майна в сільському господарстві.

1. Сільське господарство – найдавніша і традиційно одна з

найважливіших і водночас найбільш ризикованих галузей економіки, яка постійно перебуває під впливом стихійних сил природи. Одним із важливих елементів гарантування економічної безпеки й стабілізації фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників повинно стати страхування.

Економічний механізм страхування сільськогосподарського виробництва полягає у створенні і використанні страхового фонду з метою відшкодування непередбачених збитків, заподіяних сільськогосподарським підприємствам стихійними лихами, іншими несприятливими подіями, що порушують нормальний процес відтворення.

Страхування сільськогосподарських підприємств характеризується комплексністю. Об'єкти страхування майна сільськогосподарських підприємств поділяють на такі основні групи:

- ◆ урожай сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень плодоносного віку, крім урожаю природних сінокосів та пасовищ, культур, посіяних на зелене добриво, культур, які господарство висівало протягом 3-5 років, але жодного разу не отримувало врожаю;

- ◆ дерева і плодово-ягідні кущі, що зростають у садах, та виноградники. Не приймаються на страхування багаторічні насадження, знос або зрідження яких становить понад 70%, а також ті, що підлягають списанню з балансу;

- ◆ сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, крім господарств, де щодо тварин установлено карантин або інші обмеження у зв'язку з інфекційними захворюваннями;

- ◆ будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка, об'єкти незавершеного будівництва, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, транспортні засоби, сировина, матеріали, продукція. Риболовецькі господарства можуть страхувати також судна та засоби лову.

Страхування сільськогосподарських підприємств можуть здійснювати лише ті страховики, які мають достатні страхові резерви, розгалужену мережу філій та представництв, фахівців у даній галузі.

Для різноманітних об'єктів страхування характерні різні ризики, які враховуються страховими компаніями при розробці конкретних умов і правил страхування.

Найбільш ризикованим є вирощування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень.

2. Рослинництво найбільш з усіх галузей сільськогосподарського виробництва піддається впливу несприятливих природно-кліматичних умов, які прийнято поділяти на дві групи:

- ◆ постійні, тобто звичайні для даної місцевості фактори короткий вегетаційний період, середньорічні коливання температури повітря, низька якість ґрунту та ін.;

- ◆ незвичайні, випадкові відхилення від нормальних умов розвитку рослин: ранні заморозки, град, посуха, повінь, довготривала відсутність опадів.

Дія першої групи факторів нейтралізується за допомогою фінансування необхідних витрат на вирощування швидко дозріваючих сортів зернових та інших культур, здійснення витрат на покращання якості ґрунтів, впливу на ціну через механізм надбавок та інших методів. Щодо другої групи, то тут неабияку роль відіграє система грошових фондів, яка створюється безпосередньо страховими компаніями. Тому для реалізації завдання щодо поширення страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності було прийнято ряд законодавчих актів, які передбачають здійснення такого виду страхування в обов'язковій формі.

Основними страховими ризиками у сільськогосподарському страхуванні є збитки, які можуть виникнути внаслідок пошкодження або загибелі врожаю сільськогосподарських культур в результаті вимерзання, граду, зливи, бурі, урагану, повені, пожежі. Крім того, до страхових подій належать вимокання, спричинені стихійним лихом. Але за проханням страхувальника перелік страхових подій можна доповнювати або скорочувати.

Страхова сума у сільськогосподарському страхуванні встановлюється за кожним окремим видом майна згідно із договірною сумою, яка не повинна перевищувати дійсної вартості майна з врахуванням франшизи. При цьому, в практиці даного виду страхування страхові компанії завжди передбачають часткову

відповідальність страхувальника за понесені збитки. Відповідальність страховика встановлюється у розмірі певного відсотку (на практиці – від 50 до 90%), а решту становить фактична примусова франшиза для сільськогосподарського підприємства.

Країни члени Європейського Союзу мають свої особливі програми страхування сільськогосподарських товаровиробників, які різняться за ступенем участі держави у процесі страхування. В Італії, Франції, Австрії та Німеччині переважають приватні системи страхування.

Страхові премії обчислюються по кожній культурі шляхом множення вартості врожаю зі всієї площі посіву на тарифну ставку (табл. 3.3, 3.4).

Таблиця 3.3

Страхові тарифи НАСК «Оранта» за окремими видами або групами сільськогосподарських культур, тварин, інших матеріальних цінностей (частка від страхової суми, %)

Озимі зернові	10,0
Ярі зернові, зернобобові, соя, соняшник, інші технічні	12,0
Кормові культури	13,0
Овочі відкритого ґрунту, баштани продовольчі, насінники	22,0
Цукрові буряки	9,2
Картопля	16,9
Сади, ягідники, виноград та інші насадження	23,2
Тютюн, махорка	13,6
Льон і коноплі	17,6
Коріандр, рицина, м'ята	16,5
Розсадники, інші сільськогосподарські культури	9,8
Культури захищеного фунту	7,8
ВРХ, копі, осли, мули	2,0
Птиця, кролі, путні звірі	5,0
Свині, бджоли	4,0
Вівці, кози	3,0
Багаторічні насадження	3,5
Будівлі, споруди, сировина, матеріали	0,5
Транспортні засоби	3,0

Страхові платежі мають бути сплачені в повному обсязі або в розмірі не менше як 25% річної суми зі страхування сільськогосподарських культур. Страхові тарифи мають відповідати агрокліматичним зонам України.

Відшкодовується збиток, який виражається в меншій кількості (утриманої продукції порівняно з середнім врожаєм з 1 га за п'ять останніх років. Розмір збитку обчислюється за купівельною (договірною, реалізаційною, ринковою) ціною, що зафіксована в договорі страхування.

Варто зазначити, що у більшості країн, в яких створювалися національні системи страхування врожаю сільгоспкультур виникла проблема відсутності на першому етапі надійних статистичних даних для розрахунку тарифних ставок, зокрема: валових показників видів культур, урожайності, даних про ґрунти, клімат, градобиття, про випадання опадів, середні температури, наявність агрохімії, тощо.

Таблиця 3.4

Тарифні ставки (частка від страхової суми, %) з добровільного страхування витрат на вирощування сільськогосподарських культур залежно від виду страхової події

Сільськогосподарські культури	Вимерзання	Град, злива, буря, затоплення	Пожежа	Загальний тариф
Озимі	4,0	2,5	0,5	7,0
Ярі зернові	-	4,5	0,5	5,0
Зернобобові	-	5,0	0,3	5,3
Кукурудза	-	4,5	0,2	4,7
Цукрові буряки	-	5,0		5,0
Соняшник	-	4,5	0,5	5,0
Інші технічні культури	-	5,0	0,3	5,3
Овочеві та баштанні	..	5,5		5,5
Насінники овочевих та інших культур	—	5,5	0,5	6,0
Однорічні сіяні трави	-	4,0		4,0
Багаторічні сіяні трави	3,5	2,5		6,0

3. Принциповою **особливістю страхування сільськогосподарських тварин** є відшкодування збитків лише у випадку загибелі тварини.

Як відомо, при страхуванні іншого майна можливе відшкодування збитків, що настали внаслідок часткового пошкодження майна.

Як правило страхування проводиться не у повній вартості тварин, що примушує власника бути більше зацікавленим у збереженні поголів'я.

Тварини приймаються на страхування за договірною сумою, але не вищою за дійсну вартість. Аналогічно визначається страхова сума щодо матеріалів, кормів, насіння, готової продукції та інших матеріальних цінностей. Стосовно тварин і зазначених матеріальних цінностей також може передбачатися франшиза. Основні ж засоби приймаються на страхування за договірною ціною, але не вищою від залишкової вартості. Умови страхування при цьому аналогічні страхуванню майна юридичних осіб від пожежі та інших небезпек.

На основі різниці у величині страхової відповідальності всю сукупність застрахованих тварин поділяють на три групи:

- ◆ продуктивна худоба;
- ◆ молодняк;
- ◆ племінні і високоцінні тварини.

Продуктивна худоба складає основну групу і вважається застрахованою на випадок загибелі внаслідок стихійного лиха, інфекційних хвороб, пожежі і дії електричного струму.

Молодняк тварин потребує особливого догляду і може бути застрахований лише від стихійних лих, пожеж та електричного струму.

Тварини страхуються за двома варіантами:

- ◆ страхування від хвороби, пожежі, урагану, електроструму, замерзання, укусу змій, отруйних комах, травм, викрадення;
- ◆ всі ризики, що є в першому варіанті, плюс напад диких звірів та вимушений забій.

Договір вступає в силу після сплати страхувальником страхової премії повністю або частково, не менше 50% відповідної суми, але не пізніше 30 днів після його підписання.

Договір набуває чинності:

- ◆ у разі внесення платежу готівкою з наступного дня після його

сплати;

◆ у разі безготівкового розрахунку з дня надходження страхового платежу на рахунок страховика.

Після одержання заяви страховик на підставі висновків спеціаліста та двох свідків у триденний термін складає акт за ф. № 26-ТВ, який є основою для виплати відшкодування.

4. Страхування будівель, споруд та іншого майна здійснюється на випадок знищення або пошкодження внаслідок пожежі, вибуху, удару блискавки, повені, наводку, землетрусу, бурі, урагану, зливи, граду, зсуву, незвичайних для даної місцевості снігопадів, селів, припинення постачання електроенергії (спричинене страховою подією). Засоби транспорту страхуються на випадок ДТП. Крім того, тварини, обладнання, машини та інше майно можуть бути застраховані на випадок крадіжки та неправомірних дій третіх осіб.

Договір страхування укладається на підставі письмової заяви сільськогосподарського підприємства. Невіддільною частиною договору є розрахунок вартості майна та страхових платежів. Договір може бути укладений на все майно або на окремий його вид. За основним договором страхуванню підлягає все майно, що належить підприємству, а саме: будівлі, споруди, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, обладнання, транспортні засоби, риболовецькі судна, знаряддя лову, об'єкти незавершеного будівництва, інвентар, готова продукція, сировина, товари, матеріали та інше майно.

Для оцінювання основних фондів застосовується їхня повна балансова вартість за вирахуванням величини зносу. Товарно-матеріальні цінності власного виробництва, а також придбані підприємством, оцінюються в розмірі фактичної собівартості або в цінах, що діяли на день укладання договору з урахуванням зносу, а об'єкти незавершеного будівництва в розмірі матеріальних і трудових витрат, фактично здійснених на час страхового випадку.

Згідно з чинним законодавством договір страхування укладається на підставі письмової заяви страхувальника, в якій описується майно, яке приймається на страхування, зазначається його місцезнаходження і призначення, вказуються збитки, які мали місце та їх причини. Ці дані дають змогу правильно визначити ступінь ризику, розмір страхової премії та врегулювати спірні питання щодо відшкодування збитку.

Якщо страхувальник подав завідомо неправдиві відомості, то страхова компанія має право визнати такий договір недійсним або, якщо це передбачено правилами страхування, зменшити розмір відшкодування збитку та відмовити у його виплаті.

Договір страхування укладається, як правило, на рік і оформляється видачею страхувальникові страхового полісу, який починає діяти наступною дня після сплати нарахованих платежів (усієї суми або визначеної договором певної її частини).

Основні терміни й поняття

Сільськогосподарське страхування, страхування врожаю сільськогосподарських культур, страхування тварин, акт страховий, завій тварин вимушений, загибель тварин, падіж тварин, хвороби тварин інвазійні, хвороби тварин інфекційні, хвороби рослин, шкідники рослин.

Контрольні запитання

1. Особливості укладання страхових договорів при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур.
2. Страхування багаторічних насаджень.
3. Особливості страхування племінних тварин.

ТЕМА 8. СТРАХУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ РИЗИКІВ

Ключові питання

1. **Необхідність, значення та основні види страхування технічних ризиків.**
2. **Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків.**
3. **Страхування монтажних ризиків.**
4. **Страхування машин від поломок.**
5. **Страхування електронних пристроїв.**

1. У сучасних умовах прискороного науково-технічного прогресу, розвитку капіталомістких галузей виробництва, зростання в міжнародному зовнішньоторговельному потоці частки машин і

обладнання значного розвитку в усьому світі набуває страхування технічних ризиків, а також відповідальності перед третіми особами, пов'язаної з проведенням технічних робіт.

Особливо розвиненим страхування технічних ризиків є у США, Німеччині, Англії, Японії та інших країнах, які входять до Міжнародної асоціації страховиків технічних ризиків.

Страхування технічних ризиків в Україні здійснюється як страхування майнових інтересів під час виконання будівельно-монтажних робіт і охоплює такі галузі страхування:

– **майнове страхування, яке поширюється на такі об'єкти страхування:**

- ◆ продукцію будівельно-монтажних та інших робіт, прямо пов'язаних з будівництвом, реконструкцією та капітальним ремонтом;

- ◆ продукцію пусконаладжувальних робіт;

- ◆ будівельні машини, а також засоби та обладнання для виконання монтажу;

- ◆ обладнання будівельного майданчика;

- ◆ будівлі та споруди, які реконструюються або капітально ремонтуються;

– **страхування відповідальності перед третіми особами.**

У світовій практиці, коли йдеться про страхування технічних ризиків, розрізняють, як правило, види страхування, які надають покриття ризиків або виробника, або експлуатанта:

- ◆ страхування будівельного підприємця від усіх ризиків (CAR);

- ◆ страхування всіх монтажних ризиків (EAR);

- ◆ страхування машин;

- ◆ страхування електронних пристроїв.

2. У рамках страхування будівельного підприємця від усіх ризиків можуть бути застраховані будь-які об'єкти будівництва, наприклад:

- ◆ житлові будинки та конторські будівлі, лікарні, школи, театри;

- ◆ промислові споруди, електростанції;

- ◆ дорожні та залізничні об'єкти, аеропорти;

- ◆ мости, дамби, греблі, тунелі, іригаційні та дренажні споруди канали, порти.

При страхуванні будівельного об'єкта страховий захист поширюється на:

– усі роботи, які виконуються будівельним підприємством або його підрядниками згідно з договором, включаючи підготовчі роботи на будівельному майданчику (виймання ґрунту, планування роботи);

– допоміжні споруди (наприклад, тимчасові обвідні канали та захисні дамби);

– усі матеріали, що зберігаються на будівельному майданчику та необхідні для проведення будівельних робіт:

- ◆ обладнання будівельного майданчика (гуртожитки, склади, станції водопідготовки, риштування, інженерні мережі і т. ін.);

- ◆ будівельні машини (землерийні машини, крани тощо, транспортні засоби, що використовуються на будівельному майданчику, якщо вони не допущені до експлуатації на дорогах загального користування);

- ◆ витрати з розчищення території після страхового випадку;

- ◆ відповідальність (претензії третіх осіб, які виникли в результаті матеріального збитку або тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням будівельних робіт, за що, згідно із законодавством, страхувальник може нести відповідальність);

- ◆ об'єкти, доручені страхувальникові або перебувають у нього на зберіганні і на яких чи біля яких виконуються роботи.

Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків дає досить широкий страховий захист. Відшкодуванню підлягають усі збитки, завдані застрахованим предметам протягом дії договору страхування внаслідок аварійної події, тобто раптово й несподівано, якщо лише ці збитки не пов'язані з винятками, зазначеними в умовах страхування чи в полісі.

До страхових ризиків, як правило, належать:

- ◆ пожежа, вибух, удар блискавки, падіння літальних апаратів, збитки, до яких призвела дія води або інших засобів, що використовувались для гасіння пожежі;

- ◆ паводок, повінь, затоплення, дощ, сніг, лавина, підводний землетрус;

- ◆ бурі всіх видів;

- ◆ землетрус, опускання ґрунту, зсув, обвал;

- ◆ злом, крадіжка;

- ◆ будь-який брак внаслідок халатності, необачності, необережності, злого наміру.

Згідно з Порядком визначення вартості будівництва, що здійснюється на території України, до договірної ціни будівництва можуть включатися витрати зі страхування ризиків, які виникають під час виконання будівельно-монтажних, робіт у розмірах, що визначені замовником, але не більш як 2% від вартості будівництва.

3. Страхування монтажних ризиків (страхування EAR – erection all risks), як і страхування будівельного підприємця від усіх ризиків, є досить поширеним видом страхування технічних ризиків. В основу цього виду страхування покладено ідею забезпечення страхувальникові необхідного і якомога повнішого страхового покриття всіх ризиків, які виникають при монтажі машин та механізмів, а також при зведенні сталевих конструкцій.

До впровадження страхування всіх монтажних ризиків страхувальникам, які бажали застрахувати основні ризики, що виникають при виконанні монтажних робіт, необхідно було укладати цілий ряд страхових договорів, щоб отримати захист від таких ризиків, як пожежа, буря, повінь, злам, крадіжка, а також відповідальність перед третіми особами. При цьому загальна страхова премія була непропорційно високою, а отримане таким чином страхове покриття не було достатнім, оскільки не покривалися технічні ризики. Крім того, часто дублювалися окремі види страхування, через що при настанні страхового випадку виникали небажані ускладнення: подвійне страхування, регреси тощо.

З розвитком промисловості економічна роль страхування монтажних ризиків дедалі зростала, і нині в усіх розвинених країнах цей вид страхування став фактично незамінним. Ризики, що виникають при виконанні великих замовлень для монтажних організацій і для самого замовника, наприклад, спорудження мостів чи комплексних промислових підприємств, можуть бути покриті лише за рахунок страхування всіх монтажних ризиків. При наданні кредитів банки та інші кредитні установи наполягають на укладанні договорів страхування всіх монтажних ризиків, щоб надані ними фінансові кошти були якомога повніше захищені від ризиків. Органи державної або муніципальної влади при проведенні конкурсів з видачі замовлень часто вимагають укладання договору страхування EAR.

Термін дії страхування всіх монтажних ризиків починається,

як правило, після вивантаження матеріалу на монтажному майданчику та закінчується в момент завершення всіх робіт з монтажу об'єкта та пробного його пуску. Отже, цей вид страхування охоплює ризик зберігання під час монтажу та пробний пуск, котрий здебільшого обмежується чотиритижневим строком. Поряд з цим є можливість поширити страховий захист і на період технічного обслуговування. Страховою сумою є вартість установок згідно з договором про постачання, включаючи витрати з перевезення, митний збір, інші збори та витрати з монтажу. Якщо в разі настання страхового випадку страхова сума виявиться заниженою (що можливо при зростанні цін і підвищенні заробітної плати), то при відшкодуванні збитку враховується факт неповного страхування. Тому про зміни у страховій сумі рекомендується негайно повідомляти страховика.

4. Цей вид страхування технічних ризиків є досить динамічним напрямком страхування, розвиток якого пов'язаний з розвитком технологій. Страхування машин набуло поширення у зв'язку з потребою надати підприємствам можливість ефективно захистити дорогі машини, механічне обладнання та установки.

Крім первинного завдання, яке полягає в тому, щоб прийняти від страхувальника ризик, пов'язаний із виникненням непередбаченого чи рантового збитку, страхування машин дає змогу застрахованому підприємству відмовитися від створення резервів на випадок виникнення збитків.

У рамках страхування машин можуть бути застраховані всі машини, апарати, механічне обладнання й установки, наприклад:

- ◆ машини, що виробляють енергію (парові котли, турбіни, генератори);
- ◆ машини й установки для розподілу енергії (трансформатори, високо- й низьковольтні установки);
- ◆ усі виробничі й допоміжні машини (верстати, мішалки, насоси, компресори, ємності, апарати, трубопроводи тощо).

Цей вид страхування покриває збитки аварійного характеру, тобто такі, що виникли несподівано й непередбачено, призвівши до ремонту чи заміни застрахованого майна.

Машини страхуються від пошкодження чи знищення з таких причин:

- ◆ помилки в конструкціях та розрахунках, помилки під час

монтажу, дефекти лиття та матеріалу;

- ◆ помилки в обслуговуванні, недбалість, необережність, злий намір;

- ◆ дії відцентрової сили;
- ◆ коротке замикання та інші електричні ризики;
- ◆ нестача води в парогенераторах;
- ◆ фізичний вибух;
- ◆ буря, мороз, льодохід.

Страхове відшкодування не виплачується, якщо шкоду майну завдано з таких причин:

- ◆ військові чи подібні до них події, усі види громадських хвилювань, а також дії страйкарів чи робітників і службовців, що підпадають під локаут;

- ◆ намір чи груба необережність страхувальника або його представника;

- ◆ ризики, страхування яких передбачено іншими видами страхування (наприклад, вогонь, блискавка, вибух, спричинений хімічною реакцією, крадіжка, злом та крадіжка зі зломом);

- ◆ затоплення, повінь, землетрус, просідання ґрунту, зсув: дії наземних, водних та повітряних транспортних засобів; спрацювання внаслідок звичайного використання чи експлуатації, а також дія кавітації, ерозії, корозії та накину;

- ◆ помилки або несправності, що існували на момент укладання договору страхування і про які страхувальник знав чи мав знати;

- ◆ помилки чи недостачі, за які несе відповідальність постачальник (у рамках гарантійних зобов'язань).

5. Розвиток страхування електронних пристроїв бере свій початок у першій половині ХХ століття. У 20-х роках у багатьох країнах світу, особливо в Німеччині, поширилось страхування слабкострумових установок. На той час страхувалися майже виключно засоби зв'язку, наприклад телефон і телетайп.

У 50-ті роки застосування слабкострумових установок спостерігалось особливо бурхливо (зокрема в таких галузях, як промислова електроніка, електромедицина та техніка зв'язку) завдяки можливостям техніки напівпровідників, що характеризується різнобічністю та економічністю. У сфері промислової електроніки особливо прогресивним стало на той час застосування ЕОМ для обробки даних, страхування яких було новим для страховиків.

Страхувальниками електронних пристроїв можуть бути власники або наймачі електронних систем.

Власник може бути страхувальником:

- ♦ як експлуатаційник – від майнових збитків лише в разі, якщо виробник не несе відповідальності за своїми гарантійними зобов'язаннями;

- ♦ як наймодавець установок – від майнових збитків, якщо немає підстав для пред'явлення претензій до орендатора у зв'язку з його звільненням від відповідальності;

- ♦ як фірма, що обслуговує застраховану установку – від майнових збитків, зумовлених роботою обслуговуючого персоналу на застрахованій установці.

У рамках майнового страхування електронних пристроїв можуть бути застраховані всі електронні системи. До них належать:

- ♦ ЕОМ для обробки даних (ЕОМ, які використовуються в галузі наукових досліджень, у комерційних обчислювальних центрах і промисловості);

- ♦ електронні та ядерні медичні апарати (рентгенівські апарати для діагностики та терапії, випромінювачі типу бетатрон, гамма-трон, великогабаритні стерилізатори, апарати «залізни легені» тощо, тобто всі електронні та ядерні апарати, що використовуються в лікарнях, та стоматологічних кабінетах, медичних лабораторіях);

- ♦ пристрої передавання інформації (телетайпи, центральні телефонні станції (комутатори) та засоби зв'язку, установки спрямованого радіозв'язку, радіолокаційні установки, пристрої в наземних станціях авіанavigації та супутникового зв'язку, радіо- і телепередавачі, великі антени пристрої, системи телевідеотексту, факсимільні апарати тощо);

- ♦ інші пристрої,

Крім того, можуть бути застраховані носії даних та додаткові витрати, які пов'язані з виходом із ладу ЕОМ для обробки даних.

За своєю природою страхування електронних пристроїв є «страхуванням від аварій» на базі страхування від усіх ризиків. Воно покриває всі збитки, що виникають раптово й несподівано, тягнучи за собою необхідність ремонту чи заміни застрахованого майна.

Крім стандартного обсягу покриття страховий захист може охопити деякі додаткові ризики: землетрус, виверження вулкану,

тайфун, ураган, циклон; страйк і хвилювання; ризики при транспортуванні; крадіжка; додаткові витрати.

Страховою сумою у страхуванні електронних пристроїв, як і у страхуванні машин, є вартість відновлення пристроїв, що включає відновлювальну вартість, митний збір, а також витрати на транспорт та монтаж. Якщо змінюється страхова вартість (наприклад, за рахунок підвищення цін), то страхувальник зобов'язаний повідомити про це страховика, щоб уникнути неповного страхування.

Основні терміни й поняття

Будівельні роботи, допоміжні роботи, інженерні роботи, контрактна вартість, монтажні роботи, обмежена гарантія, робочі (гарячі) випробування, повна гарантія, страхування технічних ризиків, шомаж.

Контрольні запитання

1. Вплив ринкових факторів на розвиток страхування будівельно-монтажних ризиків (або іншого виду страхування технічних ризиків) в Україні.
2. Досвід роботи страхової компанії щодо організації проведення страхування технічних ризиків.

ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Ключові питання

1. Сутність та основні види страхування фінансових ризиків.
2. Страхування кредитних ризиків.
3. Страхування депозитів.

1. Нині на українському страховому ринку пропонується комплекс страхових послуг, які дозволяють застрахувати бізнес від різноманітних фінансових ризиків.

Під **фінансовим** розуміють ризик фінансового підприємництва чи фінансових угод, коли в ролі товару виступають валюта, цінні папери, грошові кошти. До фінансового ризику входить валютний, кредитний та інвестиційний ризику.

Валютний ризик – це ймовірність фінансових втрат внаслідок зміни курсу валют, який може виникнути в період між укладанням контракту і фактичним проведенням розрахунків за ним. Розрізняють валютні ризики для імпортера (підвищення курсу валюти між датою підтвердження замовлення і днем платежу) й експортера (падіння курсу іноземної валюти з моменту отримання чи підтвердження замовлення до отримання платежу і під час переговорів).

Кредитний ризик пов'язаний з можливістю невиконання підприємницькою фірмою своїх фінансових зобов'язань перед інвестором у результаті використання для її фінансування зовнішньої позики. Кредитний ризик виникає в результаті ділового спілкування підприємства з кредиторами, контрагентами, постачальниками, посередниками й акціонерами.

Кредитний ризик – це ризик неповернення позичальником основного боргу і несплати процентів за позичками.

Різноманітність видів кредитних операцій обумовлює особливості і причини виникнення кредитного ризику — недобросовісність позичальника, який отримав кредит; погіршення конкурентного стану фірми, що отримала комерційний чи банківський кредит; несприятлива економічна кон'юнктура; некомпетентність керівництва фірми тощо.

Інвестиційний ризик пов'язаний із специфікою вкладення підприємцем грошових коштів у різноманітні проєкти.

Страховання фінансових ризиків передбачає компенсацію підприємству втраченою доходу чи додаткових витрат, викликаних його функціонуванням, як учасника комерційної діяльності. Таке страхування проводиться на випадок невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань дебіторами, інвестицій, банкрутства контрагента і пов'язаних з цим судових витрат тощо.

Таким чином, до **страхування фінансових ризиків** відносять:

- ◆ страхування недоотримання прибутку (доходів);
- ◆ страхування ризиків впровадження нової техніки і технологій;
- ◆ страхування на випадок зниження обумовленого рівня

рентабельності;

- ◆ страхування ризику засновника;
- ◆ страхування біржових ризиків.

Одним із найпоширеніших видів страхування фінансових ризиків є страхування від втрат прибутку (доходу). На відміну від багатьох інших видів страхування, де об'єктом захисту виступає майно, в страхуванні від втрат прибутку об'єктом є втрата очікуваного прибутку господарюючого суб'єкта.

Особливістю страхування від втрат прибутку є те, що обсяг збитку залежить від терміну перерви у виробничій діяльності. Страхове відшкодування передбачає виплату, що замінює для страхувальника регулярне надходження грошових коштів, необхідних для фінансування господарського процесу. В зв'язку з тим, що ризик втрати прибутку є вторинним від ризику настання майнових збитків, страховий тариф повинен враховувати ймовірність настання ризиків пошкодження (знищення) майна та зупинку виробничого процесу.

Крім того, на величину тарифної ставки впливають: галузь, до якої належить дане підприємство, зношеність основних фондів, місце розташування виробництва, рівень франшизи, конкуренція в даній галузі тощо.

2. З найдавніших часів кредитні операції проводилися в умовах ризику неповернення кредиту. Ризик кредитної операції матеріально проявляється в неповерненні, несплаті заборгованості, а юридично – у невиконанні зобов'язань. В сфері кредитних відносин існують різні форми забезпечення кредитів: матеріальна та юридична. З одного боку, використання цих форм є трудомістким у кредитних операціях, а з іншого – позичальник не завжди має достатню можливість матеріального або юридичного забезпечення кредиту. Тому особливою формою захисту виступає страхування.

Управління кредитним ризиком здійснюється через:

- а) формування резервів (Положення про використання резерву для відшкодування можливих втрат кредитоспроможності комерційних банків, затвердженого постановою Правління Національного банку України);
- б) підтримку оптимальної структури заборгованості з кредитів;

в) лімітування кредитних операцій, тобто встановлення лімітів на галузевий ризик концентрації та ризик концентрації кредитних вкладень за регіонами.

Отже, з метою захисту кредитно-фінансової сфери діяльності юридичних осіб проводиться *страхування кредитних ризиків*—ризикую неплатежу і ризику настання відповідальності позичальника за неповернення кредиту. Страхування кредитів базується на існуванні ризику неплатежу чи ризику неплатоспроможності позичальників, який формується у процесі кредитування.

Найбільш поширеним видом страхування кредитів є *страхування “делькредере”*, яке полягає в тому, що страховик за визначену страхову премію бере на себе зобов'язання у разі неповернення кредиту страхувальникові погасити його замість третьої особи, що взяла кредит. У такій формі організації страхових відносин кредитори відіграють роль страхувальників і застрахованих одночасно, а тому страхові відносини обмежуються лише стосунками між страховиком та страхувальником. Делькредере страхування складається з двох груп страхових відносин:

1. Страхування товарних кредитів.
2. Страхування фінансових кредитів.

У першій групі страховий захист забезпечується як на внутрішньому, так і на зовнішньому (експортно-імпортному) товарообігу, що здійснюється на кредитній основі. Другу групу делькредерного страхування становлять операції по страхуванню фінансових кредитів, що видані у грошовій формі.

Майновий інтерес кредитора може бути захищений опосередковано – шляхом страхового захисту платоспроможності його боржника. В такій формі страхових відносин страхувальником є позичальник, який, страхуючи свою платоспроможність, безпосередньо захищає інтереси кредитора. Страховик, страхуючи позичальника дає гарантію кредиторів повернути йому борг. Такі страхові операції є, по суті, наданням страховиками гарантійних зобов'язань, що виступають для кредитора заставою на випадок неповернення боргу. Такі страхові відносини називаються заставними або гарантійними.

Економічний зміст страхової гарантії полягає в тому, що страховик за отриману страхову премію бере на себе, замість

боржника, роль гаранта оплати повної заборгованості позичальника у визначених термінах на користь застрахованого.

При гарантійному страхуванні суб'єктами страхових відносин є:

- кредитор – суб'єкт, на користь якого має бути виконане зобов'язання і який одночасно є застрахованим та бенефіціаром страхової гарантії;
- позичальник – суб'єкт, що зобов'язаний повернути борг (страхувальник);
- гарант – страховий заклад, який гарантує виконання зобов'язань (страховик).

Предметом страхового захисту в умовах гарантійного (заставного) страхування є: банківські позики, митні податки та збори, суми компенсацій за невиконання умов контракту, суми авансів, що підлягають поверненню тощо.

Особливим напрямком страхового захисту у заставному (гарантійному) страхуванні є *страхування фінансових гарантій*. Кредити видані під різні фінансові гарантії, об'єднуються у дві групи:

- Кредити повернення яких гарантується нерухомістю або іншим майном позичальника, які стають предметами страхування, позичальник – страхувальником і застрахованим в одній особі.
- Кредити, повернення яких гарантується фінансовими борговими зобов'язаннями (облігаціями, акціями, сертифікатами фінансових активів підприємств). Страхувальниками є емітенти таких цінних паперів і страхування в такому випадку виступає додатковою гарантією стабільності організації-емітента.

При гарантійному та делькредерному страхуванні існує два способи надання страхового захисту:

- одноразовий – застосовується стосовно окремої кредитної операції, яка потребує страхової гарантії;
- багаторазовий, оборотний – страхування проводиться щодо загальної кількості операцій, які можуть бути здійснені одним боржником протягом часу дії угоди про гарантійне страхування.

Страховим випадком вважаються збитки страхувальника внаслідок невиконання або неналежного виконання позичальником своїх обов'язків, передбачених кредитним договором (договором позики). Сюди відносять: неповернення або часткове повернення позичальником кредиту (позики) у встановлені кредитним

договором терміни, невиконання ним відсотків у повному обсязі та в установлені кредитним договором терміни, невиконання інших обов'язків, передбачених кредитним договором.

Страховий платіж залежить від характеру кредиту, діяльності позичальника, мети використання кредиту, наявності товарно-матеріальних цінностей або іншого майна у власності позичальника, що можуть стати забезпеченням прав регресивних вимог страховика при настанні страховою випадку і визначається з урахуванням кредитоспроможності позичальника, цільового призначення кредиту та інших умов, передбачених кредитним договором.

Страхова сума вираховується з суми кредиту (позики) та відсотків за користування кредитом. Ці дані містяться у кредитному договорі між страховальником і позичальником.

Варто зазначити, що межа відповідальності страховика становить від 50 до 90% суми непогашеного кредиту та відсотків, передбачених до говором кредитування.

Загальна сума страхових виплат за страховими випадками не може перевищувати страхової суми за договором страхування.

3. Для успішної кредитної діяльності комерційним банкам потрібні значні кредитні ресурси. Для їх поповнення банки широко залучають кошти фізичних і юридичних осіб у вигляді добровільно зроблених ними вкладів. Банківські операції із залучених на вклади грошових коштів, що належать різним власникам, для відповідального зберігання на визначених умовах, називаються **депозитами**. Кошти, отримані у формі депозитів, комерційні банки активно використовують у своїй комерційній кредитній діяльності. Звичайно, ця діяльність пов'язана з ризиком неповернення коштів, наданих банкам у кредит. Тому постає гостра потреба створити за допомогою страхування ефективну систему захисту інтересів вкладників від наслідків ризику неплатоспроможності їхніх банків.

Отже, таке страхування покликано вирішити два основних завдання. По-перше, забезпечити гарантії повернення вкладів вкладникам. По-друге, сформувані на цій основі реальний механізм попередження кризи банківської ліквідності і масового вилучення коштів із депозитних рахунків у випадку несприятливої кон'юнктури і банківських банкрутств.

Необхідність впровадження системи страхування банківських депозитів встановлюється такими чинниками: загальним спадом довіри банків; потребою надання допомоги тим банкам, які потрапили у скрутну фінансову ситуацію; потребою стабілізації фінансових ресурсів банків усунення причин до передчасної ліквідації депозитів вкладниками, занепокоєними станом їх надійності; обов'язком захисту споживача-клієнта, який не завжди володіє достатньою інформацією про фінансовий стан банку, якому довіряє свої заощадження.

Страхування депозитних вкладів поділяється за формами проведення на обов'язкове і добровільне.

Механізми відшкодування збитків дуже різноманітні. Часто з цією метою формується фонд з внесків банків. Згодом ці кошти розподіляються між вкладниками, які постраждали від банкрутства банку, в межах визначеної норми.

В Україні спроба введення страхування депозитів була зроблена на початку 1996 р., коли всі комерційні банки отримали рішення

Національного банку України про формування Міжбанківського фонду обов'язкового страхування вкладів фізичних осіб. Формування страхового фонду передбачало такі зобов'язання банків: усі комерційні банки мають бути учасниками страхування депозитів фізичних осіб; повинні сплатити перший внесок у розмірі 1 % від суми статутного фонду банку на 1 лютого 1996р., після першого внеску банки повинні перераховувати щоквартально 0,5 % від залишків вкладів фізичних осіб.

Ефективність депозитного страхування в Україні впирається в слабкість вітчизняних банків. Для успішного подолання ризиків, мінімізації перехресного субсидювання слабких банків сильними потрібно удосконалити діючу схему регулювання і банківського нагляду. Потрібні інструменти ранньої діагностики банківських проблем і оперативного втручання наглядових органів, що дозволить суттєво скоротити втрати та ризики.

Основні терміни й поняття

Фінансові ризики, делькредерне страхування, страхування кредитних ризиків, страхування депозитів, недостатньо

Контрольні запитання

1. Проблеми розвитку кредитного страхування в Україні.
2. Страхування банківських гарантій.
3. Проблеми страхування фінансових ризиків в Україні.
4. Угоди делькредерного страхування.

ТЕМА 10. АВТОТРАНСПОРТНЕ СТРАХУВАННЯ

Ключові питання

1. Страхування наземного транспорту.
2. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
3. Страхування цивільної відповідальності перевізників.

Основні терміни та поняття. *Вантаж, вантажовідправник (відправник), вантажоодержувач (одержувач), генеральний договір, вантажна партія (вантажна відправка), військові ризики, дорожньо-транспортна пригода, загальна аварія, «зелена картка», інкотермс, катастрофа, механічний транспортний засіб, паушальна сума, перевізник, поліс генеральний, рахунок-фактура, транспортний засіб.*

1. **Страхування транспортних засобів** – це вид страхування, де об'єктом виступають механізовані й інші транспортні засоби. Залежно від виду шляху транспортне страхування поділяється на наземне, річкове, морське і повітряне.

Страхування транспортних засобів іменується «**КАСКО**», а страхування вантажів - «**КАРГО**» страхуванням.

Наземне транспортне страхування громадян проводиться у добровільній формі (за винятком виїзду за кордон). На страхування приймаються транспортні засоби, які підлягають реєстрації в органах ДАІ.

Транспортні засоби страхуються за такими варіантами:

- ◆ на випадок пошкодження або втрати транспортного засобу

◆ на випадок пошкодження або втрати транспортного засобу, його складових частин, деталей, обладнання, при викраденні чи спробі викрадення, пошкодження внаслідок навмисних дій третіх осіб;

◆ на випадок пошкодження внаслідок стихійного лиха (буря, повінь, землетрус тощо);

◆ викрадення автотранспортного засобу й причепів до нього, а також крадіжка відповідного обладнання у разі перебування або у будь-якому місці, або па стоянці, що охороняється, чи в гаражі.

Страхова сума складає повну або частину вартості транспортного засобу і визначається па підставі поданих заяви на страхування і документів, що підтверджують вартість автотранспортного засобу, причепів до нього та додаткового обладнання. Вартість транспортного засобу визначається за довідкою-рахунком торговельної організації, біржової ціни або на підставі висновків товарознавців страхової компанії. Страхова сума не повинна перевищувати діючої вартості транспортного засобу на день укладання договору з урахуванням зносу.

У разі настання страхового випадку страхувальник повинен повідомити органи ДАІ та страхову компанію.

Після надходження заяви страховик у тридобовий термін оглядає об'єкт страхування, складає акт про страховий випадок у присутності страхувальника, винної особи та двох свідків.

Страхові платежі залежать від строку експлуатації транспортного засобу, від стану водія. Як правило, на страхування приймається автотранспортний засіб та причепа до нього в технічно справному вигляді. Страхова премія обчислюється страховиком залежно від страхової суми та обраних страхувальником страхових випадків – чинників, що впливають па рівень ймовірності виникнення страхового випадку: марки автомобіля, року його випуску, стажу та віку водія, наявності охоронної сигналізації і пристрою проти викрадення та розміру умовної франшизи.

Страхове відшкодування не виплачується, якщо страхувальник був у нетверезому стані, внаслідок навмисних дій та при невчасному повідомленні про страховий випадок (оскільки це не дає змоги визначити причини і розмір збитків), а також у разі:

◆ використання автотранспортного засобу та причепів до нього

у заздалегідь відомому страхувальникові аварійному стані;

- ◆ управління автотранспортним засобом особою, яка не має посвідчення водія;
- ◆ управління автотранспортним засобом водієм, що перебуває у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння;
- ◆ непокори владі (втеча з місця події тощо), вчинення дій, пов'язаних з порушенням Правил дорожнього руху;
- ◆ порушення правил пожежної безпеки, перевезення та зберігання вогнебезпечних речовин і предметів, що легко займаються;
- ◆ передачу страхувальником керування автотранспортним засобом особі, що перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, а також особі, яка не має посвідчення водія з дозволеною категорією відповідного транспортного засобу.

Не вважаються страховими випадками, а отже страховик не здійснює страхового відшкодування, якщо має місце знищення чи uszkodження автотранспортного засобу та причепів до нього внаслідок:

- ◆ військових дій чи заходів та їх наслідків, громадянської війни, громадських заворушень і страйків, конфіскації, арешту чи знищення за вимогою військових чи цивільних влад;
- ◆ прямого чи непрямого впливу атомного вибуху, радіації чи радіоактивного ураження, пов'язаних з будь-яким застосуванням атомної енергії і використанням радіоактивних матеріалів;
- ◆ перевезення автотранспортного засобу морським, залізничним та іншими видами транспорту;
- ◆ збитків, що виникли внаслідок участі автомобільного засобу в змаганнях (гонки);
- ◆ гниття, корозії, зруйнування і (або) втрати природних властивостей матеріалів, що були використані в автотранспортному засобі через зберігання у несприятливих умовах, природних хімічних процесів тощо;
- ◆ обробки теплом, вогнем чи іншим термічним впливом на автотранспортний засіб чи причепи до нього (сушіння, зварювання, гаряче оброблення тощо);
- ◆ збитків, завданих майну страхувальника, водія або пасажирів, які перебували у транспортному засобі під час страховою випадку;
- ◆ природного спрацювання транспортного засобу в цілому, а та-

кож його окремих деталей і вузлів, втрати товарного вигляду, заводського браку;

- ◆ ушкодження покришок, внаслідок поганого стану проїжджої частини, наїздом па гострі предмети, їх природним спрацюванням (якщо таке ушкодження не призвело до збільшення збитків);

- ◆ експлуатації автотранспортного засобу та причепів до нього з використання покришок (шин) зі спрацюванням протектора понад допустиму норму.

Договір страхування (додатки 14, 15) укладається згідно тарифів (додаток 16), як правило, на рік і може бути укладений як на користі, страхувальника, так і на користь іншої особи, визначеної страхувальником, що має встановлені законодавством права на використання автотранспортного засобу.

У міжнародній практиці транспортного страхування виділяють три види правил страхування і відповідно три види полісів: поліс англійський, або Ллойда, - в основі лежать правила, яких дотримуються Англія, США, Японія, Канада, Австралія; (німецький, або Гамбурзький, поліс базується на правилах, характерних для Німеччини, Скандинавії, Росії; Південний, або Марсельський, поліс поширений в Італії, Іспанії, Франції.

2. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки для життя і здоров'я громадян, їхнього майна. Однією з форм захисту матеріальних інтересів громадян при завданні шкоди їх життю, здоров'ю та майну в результаті дорожньо-транспортної пригоди є страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, яке існує в більшості країн світу і при якому відшкодування здійснює відповідна страхова компанія. Тобто потерпілий обов'язково отримує відшкодування нанесених збитків у стислі строки незалежно від фінансового стану водія.

Метою страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є надання гарантій відшкодування збитків страхувальника - власника транспортного засобу, що виникли внаслідок обов'язку компенсувати шкоду, завдану страхувальником третій особі.

Страхування відповідальності власників транспортних засобів проводиться в обов'язковій та добровільній формах. Об'єктом страхування виступає цивільна відповідальність власників

автотранспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам внаслідок ДТП.

При *добровільному* страхуванні відповідальності власників транспортних засобів його власник несе встановлену цивільним законодавством відповідальність перед третіми особами за шкоду, завдану їм при експлуатації транспортного засобу (додаток 17).

Страховання цивільної відповідальності в Україні запроваджено як **обов'язкове** і має на меті захист потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах. Відносини сторін, що виникають при обов'язковому страхуванні цивільної відповідальності власників транспортних засобів, раніше регулювалися Указом Президента України від 15 січня 1994р № 7 «Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів» та Положенням Кабінету Міністрів від 7 червня 1994р «Про порядок умови обов'язкового страхування цивільної власності власників транспортних засобів». Важливою подією на страховому ринку стало прийняття Кабінетом Міністрів України постанови «Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів» від 28.09.96 р№ 1175.

Цією постановою запропонована система страхового захисту потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах, визначаються джерела відшкодування заподіяної шкоди шляхом впровадження механізму обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Соціальне важливим є те, що потерпілим унаслідок дорожньо-транспортної пригоди за наявності кількох винуватців-авто-власників надається право звернутися до однієї з відповідних страхових організацій, яка зобов'язана відшкодувати збитки. Крім того, вона визначає конкретний механізм виплати страхового відшкодування у разі смерті або завдання шкоди здоров'ю потерпілому, а також шкоди його майну.

Для втілення в життя цього виду страхування у 1994 р. створено Моторне транспортне страхове бюро (МТСБ) - орган, метою діяльності якого є відшкодування збитків потерпілим у разі, якщо збитки завдано невстановленим транспортним засобом, а також у випадках, коли страховик не може виконати страхових зобов'язань у зв'язку з неплатоспроможністю.

Обов'язковість такого страхування поширюється як на резидентів, так і на нерезидентів - власників транспортних засобів. Під власником транспортного засобу розуміють юридичну чи фізичну особу, яка експлуатує транспортний засіб, що належить їй на праві власності, повного господарського відання, оперативного управління або па інших підставах, що не суперечать чинному законодавству (договір оренди, доручення тощо). Ці засоби резидентів-власників підлягають державній реєстрації та обліку у відповідних органах Міністерства внутрішніх справ України.

Суб'єктами обов'язкового страхування цивільної відповідальності є страхувальники, страховики, МТСБУ та треті особи – юридичні та фізичні особи, яким заподіяно шкоду транспортним засобом внаслідок ДТП.

Об'єктом обов'язкового страхування цивільної відповідальності є цивільна відповідальність власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам внаслідок ДТП. Йдеться про життя чи здоров'я громадян, їхнє майно і майно юридичних осіб.

Положенням були встановлені такі два види договорів обов'язкового страхування цивільної відповідальності:

- ◆ звичайний договір, який укладається з власником транспортного засобу, зареєстрованого в Україні чи тимчасово ввезеного на територію України для користування;

- ◆ додатковий договір, який діє на території держав, зазначених у страховому полісі, на умовах, встановлених у цих державах, згідно з угодами, укладеними МТСБУ з відповідними уповноваженими організаціями зі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів і діє на території України.

Якщо при укладенні звичайного договору страхування застосовується франшиза, то у страховому полісі повинна бути зроблена примітка про встановлений розмір франшизи.

У разі в'їзду на територію України власник (водій) транспортного засобу має укласти звичайний договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності, крім випадків, коли власник транспортного засобу застрахував цивільну відповідальність у державі, з уповноваженою організацією зі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів якої МТСБ уклало угоду про взаємне визнання договорів такого страхування.

У разі виїзду за межі України страхувальник зобов'язаний укласти додатковий договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності на умовах, встановлених МТСБУ, якщо користування транспортним засобом за межами України погребує обов'язкового страхування цивільної відповідальності на умовах країни відвідання.

Згідно з основними принципами страхування для укладання договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності страхувальник має право вибору страховика (страхової організації), а страховик не може відмовити будь-якому страхувальнику в укладенні договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності. На зазначений вид страхування мають право достатньо платоспроможні і фінансові стабільні страхові компанії, які пройшли ліцензування та є членами МТСБУ.

Законодавством України, передусім статтями 450 - 455 Цивільного кодексу України визначені підстави та порядок відшкодування шкоди, пов'язаної з використанням об'єктів, у тому числі і транспортних засобів, які є джерелами підвищеної небезпеки для оточення.

Страхова сума за договором даного виду страхування визначається як грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату третій особі або третім особам (у разі коли потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах кілька) після настання страхового випадку. За обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності страхова сума та розміри страхових платежів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

При настанні страхового випадку страхова сума виплачується клієнтові після закриття кримінальної справи за фактом викрадення, але не пізніше чотирьох місяців з дня подання заяви в страхову компанію. При страхуванні автомобіля від збитку страхова компанія відшкодовує розрахункову вартість відновлення автомобіля, в яку входить вартість роботи з демонтажу пошкоджених і монтажу нових деталей. Для старих автомобілів враховується ступінь зношеності деталей.

Страховим випадком вважається дорожньо-транспортна пригода, що сталася за участю транспортного засобу страхувальника і внаслідок якої настає його цивільна відповідальність за заподіяну транспортним засобом шкоду майну, життю і здоров'ю третіх осіб.

При страхуванні від нещасного випадку (маються на увазі тілесні ушкодження чи загибель водія і пасажирів застрахованого авто за кількістю посадочних місць), що стався внаслідок ДТП, компанія виплачує у разі травми 0,1 % страхової суми за кожний лікарняний (але не більше 120 днів).

При оформленні договору клієнт повинен заплатити страховій компанії певну суму, яка називається страховою премією. Страхова премія – процент, встановлений тарифом від страхової суми, яку вносить клієнт страхової компанії. Вона визначається за формулою:

Страхова премія = страхова сума + страховий тариф, де страховий тариф – це коефіцієнт, який залежить від марки, моделі автомобіля, умов договору, обсягу страхової відповідальності та інших даних, вказаних заявником.

Страхування автомобілів проводиться як з урахуванням зносу, так і без нього, але від цього залежить розмір страхового тарифу. Застрахована машина без урахування зносу буде мати тариф, наприклад, 4%, а з урахуванням - 3%. Отже, чим більший тариф, тим встановлюється більша страхова премія, тим більшим буде страхове відшкодування.

Клієнт, який протягом року не звертався до страхової компанії за одержанням відшкодування, має право на знижки зі страхової премії у розмірі 10% за кожний рік безаварійної експлуатації. В свого чергу страховик має право зменшувати розмір страхових платежів для таких клієнтів, а також підвищувати розміри страхових платежів власникам транспортних засобів з вини яких сталися страхові випадки (на умовах, що встановлюються МТСБУ, але не більше, ніж 50 % розміру страхового платежу в обох випадках).

Для відшкодування збитків, завданих внаслідок ДТП, страхувальник або третя особа (її спадкоємець, правонаступник страхувальника) зобов'язані (залежно від випадку), звернутися із заявою до страховика (страхове організації) або до МТСБУ.

Виплата страхового відшкодування третій особі здійснюється страховиком на підставі таких документів:

- ◆ заяви про виплату страхового відшкодування;
- ◆ довідки органів внутрішніх справ про обставини скоєння ДТП;
- ◆ довідки (висновки експертизи, страхового акта, аварійного сертифіката тощо), що підтверджує розмір майнової шкоди у разі її

ВИНИКНЕННЯ;

◆ довідки медичних закладів про термін тимчасової непрацездатності або довідки спеціалізованих установ про встановлення інвалідності у разі її виникнення;

◆ копії свідоцтва про смерть (для загиблих під час ДТП або померли внаслідок цієї пригоди) та документів про правонаступництво для спадкоємців.

Виплата страхового відшкодування здійснюється третій особі або спадкоємцям протягом 15 робочих днів з дня отримання страховиком зазначених документів, крім випадків, коли спори, пов'язані з виплатою страхового відшкодування, розглядаються у судовому порядку.

За умови, що винуватцями дорожньо-транспортної пригоди є кілька власників транспортних засобів, страховики відшкодовують шкоду третім особам, пропорційно вині страхувальників, визначеній законодавством. При цьому третя особа має право звернутися до одного з цих страховиків, який зобов'язаний відшкодувати шкоду відповідно до положення.

За шкоду, заподіяну здоров'ю третьої особи внаслідок ДТП, страховик (страхова організація) здійснює виплату страхового відшкодування в межах страхової суми у разі:

◆ загибелі під час ДТП або смерті внаслідок цієї пригоди спадкоємцю третьої особи - у розмірі страхової суми;

◆ встановлення третій особі інвалідності I групи-у розмірі 100% страхової суми, II групи - 80%, III групи - 60% цієї суми;

◆ тимчасової втрати третьою особою працездатності за кожен добу у розмірі 0,2%, але не більш як 50% страхової суми.

Страхова компанія виплачує ці страхові суми кожній потерпілій (третій) особі, але в цілому не більше п'яти страхових сум. У разі, коли загальний розмір шкоди за одним страховим випадком перевищує п'ятикратний розмір страхової суми, відшкодування кожній потерпілій третій особі пропорційно зменшується.

Якщо через дорожньо-транспортну пригоду заподіяна шкода майну третьої особи, то для виплати страхового відшкодування, як правило, вимагається висновок експертизи, яка проводиться за рахунок страховика. Якщо така експертиза проводиться суб'єктами підприємництва, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію) на судово-експертну діяльність, і суб'єкти цього виду страхування не дійшли

згоди щодо розміру збитків, додаткова експертиза проводиться за рахунок страхувальника.

Розмір франшизи при відшкодуванні збитків, завданих майну третіх осіб, встановлюється до двох відсотків страхової суми.

Страховик не відшкодовує збитків:

- ◆ у разі заподіяння шкоди життю та здоров'ю власника транспортного засобу, винного у скоєнні ДТП;

- ◆ за пошкоджене або знищене будь-яке майно (вантаж), що містилося у транспортному засобі страхувальника, винного у скоєнні ДТП;

- ◆ за пошкоджений або знищений транспортний засіб його власникові, винному у скоєнні ДТП;

- ◆ за забруднення або пошкодження об'єктів навколишнього середовища;

- ◆ за наслідки пожежі, яка виникла поза краєм проїзної частини на прилеглий до неї території;

- ◆ за пошкодження або знищення антикварних речей, виробів з дорогоцінних металів, коштовного чи напівкоштовного каміння; предметів релігійного культу, колекцій картин, рукописів, грошових знаків, цінних паперів;

- ◆ якщо ДТП сталася внаслідок навмисних дій третьої особи, визнаних такими в установленому порядку;

- ◆ якщо ДТП сталася внаслідок масових безпорядків і групових порушень громадського порядку, військових конфліктів, стихійного лиха, вибуху боєприпасів, пожежі транспортного засобу, не пов'язаної з цією пригодою.

Договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності укладається на основі заяви страхувальника. Договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності набирає чинності з моменту, зазначеного у страховому полісі, але не раніше внесення страхувальником страхового платежу на користь страховика, що посвідчується відповідними документами. Після сплати страхового платежу страхувальник одержує від страховика страховий поліс, який є договором (письмовою угодою) обов'язкового страхування цивільної відповідальності. Зразок страхового полісу встановлюється МТСБУ за погодженням з органом нагляду за страховою діяльністю. Страховий поліс може мати розділи, що

передбачають можливість добровільного страхування транспортного засобу, життю і здоров'ю водія та пасажирів.

Страховий поліс складається за формою, що містить: назву та адресу страховика, тип, марку транспортного засобу, державний номерний знак та місце реєстрації транспортного засобу, номери двигуна, шасі (кузова), початок та закінчення дії договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності, розміри страхового платежу та страхової суми, для страхувальника – юридичної особи – її найменування та адресу, для страхувальника – фізичної особи – прізвище, ім'я, по батькові власника транспортного засобу, домашню адресу, підписи сторін.

Якщо договір даного виду обов'язкового страхування укладається страхувальником – юридичною особою, то дія договору поширюється на водія, який керує цим транспортним засобом на законних підставах. Страхувальник зобов'язаний надавати страховику (страховій організації) достовірні відомості, необхідні для укладення договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності. У разі зміни власника транспортного засобу дія договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності може поширюватися на нового власника за умови переоформлення страхового полісу на його ім'я. Обов'язкове страхування цивільної відповідальності транспортних засобів в Україні передбачає максимальний рівень виплат (коли ДТП призвела до смерті, каліцтва) - 2 тис. гри, тоді як у західних країнах він становить 50 тис. доларів.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 11 грудня 1996 р. (№ 1501) інваліди – власники транспортних засобів з відповідними розпізнавальними знаками «Інвалід» (коли вони особисто керують своїм автомобілем) – не укладають зі страховиками (страховими організаціями) договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, а вважаються застрахованими Моторним (транспортним) страховим бюро, яке відшкодовує шкоду, заподіяну ними третім особам, на умовах, визначених положенням. Страховий поліс при цьому не видається. Інші водії, що експлуатують такий транспортний засіб, зобов'язані укласти договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності на загальних підставах.

При настанні страхового випадку страхувальник (водій транспортного засобу, який скоїв дорожньо-транспортну пригоду) зобов'язаний:

- ◆ дотримуватися правил дорожнього руху, встановлених чинним законодавством;
- ◆ вживати всіх заходів щодо зменшення розміру шкоди;
- ◆ надавати третім особам необхідну інформацію для ідентифікації страхувальника і страховика (страхової організації);
- ◆ повідомити страховика (страхову організацію) протягом трьох робочих днів про настання страхового випадку, подати йому письмове пояснення про обставини дорожньо-транспортної пригоди, страховий поліс і пред'явити у разі потреби транспортний засіб для огляду й експертизи. Якщо страхувальник з поважних причин не мав змоги виконати зазначені дії, він повинен довести це документально.

Під час оформлення відповідних документів про дорожньо-транспортну пригоду працівники органів внутрішніх справ згідно з чинним законодавством установлюють і фіксують необхідні відомості про обов'язкове страхування цивільної відповідальності учасників цієї пригоди.

Контроль за наявністю страхового поліса обов'язкового страхування цивільної відповідальності у власника (водія) транспортного засобу під час його експлуатації здійснюється органами внутрішніх справ згідно з чинним законодавством.

Особи, що експлуатують транспортний засіб без наявності страхового поліса, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством. Цікавий факт, що в більшості країн у разі ДТП, якщо власник авто не має страхового поліса, система обов'язкового страхування цивільної відповідальності все-таки спрацьовує. У таких випадках Моторне бюро виплачує потерпілому страхову суму, а з власником незастрахованого транспорту «врегулює відносини» – зокрема в судовому порядку.

Дію договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності може бути достроково припинено згідно зі статтею 28 Закону України «Про страхування» за вимогою страхувальника, або страховика, якщо іде передбачено умовами договору, про що будь-яка сторона зобов'язана повідомити іншу не пізніше, як за 30

днів до дати припинення дії договору страхування, якщо інше не передбачено цим договором.

Згідно з Законом України «Про страхування» страховики, яким дозволено займатися страхуванням відповідальності власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам, та на умовах, передбаченими міжнародними договорами України щодо зазначеного виду страхування, зобов'язані утворити Моторне (транспортне) страхове бюро М(Т)СБ, яке утримується за рахунок коштів страховиків. **Моторне (транспортне) Страхове Бюро** – юридична особа, яка створена згідно з чинним законодавством, є неприбутковою організацією, діє на основі свого Статуту, погодженого з органом нагляду за страхового діяльністю і затвердженого в установленому законодавством порядку. М(Т)СБ – єдине об'єднання страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам.

На нього покладено дві важливі функції. По-перше, врегулювання претензій з боку інших країн. По-друге, виконання обов'язків перед третіми особами на внутрішньому ринку.

Постановою «Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів» передбачено основні питання взаємовідносин Моторного (транспортного) страхового бюро України з суб'єктами страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, визначено відповідні вимоги до організацій, що займаються цим видом фінансово-економічної діяльності, порядок укладення договору обов'язкового страхування та вимоги до страхових полісів з даного виду страхування. Положенням передбачено як одну з функцій Моторного (транспортного) страхового бюро України створення і використання централізованих резервних фондів, які забезпечують фінансову стійкість у цілому системи обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Запровадження такого обов'язкового страхування сприятиме відпливу валюти за кордон при здійсненні міжнародних автомобільних перевезень.

Основними завданнями М(Т)СБ є:

- ◆ виконання страхових зобов'язань із зазначеного виду обов'язкового страхування за страховиків – його членів у разі їх

◆ виплати із централізованих страхових резервних фондів у межах, передбачених умовами здійснення цього виду обов'язкового страхування, компенсацій за шкоду, заподіяну життю і здоров'ю потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах, що сталися з вини водія невстановленого транспортного засобу, коли винуватець загинув і не мав чинного договору такого обов'язкового страхування, в інших випадках та на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України;

◆ забезпечення пільговою страховання для окремих категорій автовласників за рахунок коштів централізованих страхових резервних фондів у випадках та на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Законодавством України М(Т)СБ можуть бути надані права щодо прийняття рішень, що є обов'язковими для страховиків – членів М(Т)СБ у частині уніфікації порядку укладання та виконання договорів обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Згідно зі ст. 13 Закону М(Т)СБ, за погодженням з органом нагляду за страховою діяльністю, встановлює єдиний зразок страхових, свідоцтв (полісів, сертифікатів), який є формою договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних, засобів.

Після вступу України у систему «Зелена картка» Моторне (транспортне) страхове бюро України зобов'язане робити виплати за тими збитками, які наші водії заподіють іноземним громадянам на їхній території. Становище ускладнюється тим, що врегулювання претензій повинно відбуватися відповідно до законодавства країни, в якій стався страховий випадок, незалежно від законодавства країни страхового товариства, яке видало поліс. Врегулювати претензії інших країн, конвертувати та переводити валюту як страхові внески за кордон повинно буде М(Т)СБ. Якщо ж воно не впорається з цим завданням, то сплачувати доведеться державі. Тому при Моторному бюро створена Наглядова рада, до складу якої входять представники ряду міністерств та окремих страхових організацій, а саме:

◆ по одному представнику від Міністерства фінансів, Міністерства транспорту, Міністерства внутрішніх справ, Державної митної служби, Уповноваженого органу, Національного

банку, Держкомкордону за рішенням їхніх керівників;

- ◆ чотирьох представників страхових організацій за визначенням загальних зборів членів Моторного (транспортного) страхового бюро.

Наглядову раду Моторного (транспортного) страхового бюро очолює голова, який затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Уповноваженого органу. Організація, повноваження і порядок діяльності наглядової ради Моторного (транспортного) страхового бюро визначаються Кабінетом Міністрів України.

Наглядова рада Моторного (транспортного) страхового бюро України:

- ◆ подає на розгляд Уповноваженого органу пропозиції про вдосконалення нормативних актів, пов'язаних зі здійсненням обов'язкового страхування цивільної відповідальності;

- ◆ скликає у разі потреби збори членів Моторного (транспортного) страхового бюро з питань вдосконалення його діяльності;

- ◆ розробляє механізм реалізації заходів на підставі відповідних норм чинного законодавства, а також компенсації органам внутрішніх справ витрат, пов'язаних з оформленням документів щодо страхового випадку;

- ◆ здійснює інші функції, передбачені законодавством України щодо обов'язкового страхування цивільної відповідальності на території України.

Моторне (транспортне) страхове бюро України (М(Т)СБУ) забезпечує координацію діяльності страхових організацій (виступає в ролі гаранта їх платоспроможності), а також міжнародне співробітництво у галузі страхування цивільної відповідальності автовласників.

Дія даного виду страхування передбачає відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю третіх осіб, тобто потерпілих, а з 1 січня 1998 р. - шкоди, заподіяної їх майну.

Власники авто матимуть можливість застрахувати свій майновий інтерес, пов'язаний з володінням, розпорядженням, користуванням автотранспортними засобами або ж їхнім додатковим обладнанням. По-перше, це може бути страхування від пошкодження чи знищення автомобіля, його приладів та додаткового обладнання внаслідок якоїсь ДТП. По-друге, застрахувати можна авто або ж

його комплектуючі від викрадення. Є ще один вид страхування від пошкодження, знищення автотранспортного засобу, його приладів у результаті стихійного лиха, а також від пожеж чи вибуху в автомобілі. У кожному випадку сума, на яку можна застрахувати автомобіль, може бути різною, але вона не повинна перевищувати ринкової вартості автомобіля (з урахуванням того, що договір страхування укладається терміном на рік, середній внесок становитиме від 80% до 12% справжньої вартості автотранспортного засобу).

У разі скоєння ДТП з тілесними ушкодженнями потерпілих невідновленим транспортом або викраденим транспортом страхувальника відшкодування здійснюватиметься Моторним бюро. М(Т)СБУ відшкодовує шкоду, заподіяну тільки життю і здоров'ю третьої особи. Таке відшкодування здійснюється в термін і на умовах, визначених для страховиків (страхової організації), у разі:

- ◆ коли транспортний засіб, який спричинив ДТП, не встановлений, або коли власник транспортного засобу, який не мав договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності, був винний у скоєнні ДТП і загинув;
- ◆ коли ДТП сталася внаслідок керування інвалідом - громадянином України мотоколяскою або спеціально обладнаним транспортним засобом із розпізнавальним знаком «інвалід»;
- ◆ коли ДТП сталася внаслідок угону чи викрадення транспортного засобу страхувальника;
- ◆ надання страхувальником свого транспортного засобу працівникам міліції та охорони здоров'я згідно з чинним законодавством;
- ◆ коли страховик (страхова організація) – член М(Т)СБ – неплатоспроможний за своїми зобов'язаннями згідно з договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності.

М(Т)СБУ забезпечує також відшкодування збитків, коли страховий випадок спричинений транспортним засобом, власник якого застрахував цивільну відповідальність у державі, з уповноваженою організацією якої М(Т)СБУ уклало угоду про взаємне врегулювання питань щодо відшкодування збитків.

Страхова сума встановлюється у розмірі, що дорівнює половині страхової суми за договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності.

Страховик (страхова організація) та Моторне (транспортне) страхове бюро мають право в межах, визначених законодавством України, вимагати компенсацію здійснених страхових виплат від третьої особи, страхувальника або особи, яка керувала транспортним засобом, у разі:

- ◆ навмисною заподіяння шкоди третій особі;
- ◆ керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння, під впливом наркотичних чи токсичних речовин;
- ◆ відсутності посвідчення на право керування транспортним засобом відповідної категорії;
- ◆ коли винуватець залишив місце дорожньо-транспортної пригоди за порушення встановлених правил;
- ◆ коли страховий випадок стався через невідповідність технічного стану та обладнання транспортного засобу вимогам діючих Правил дорожнього руху України;
- ◆ коли страхувальник не виконав вимог договору;
- ◆ коли після виплати страхового відшкодування з'ясується, що страхувальник або третя особа подали неправильні відомості, які призвели до підвищення суми страхового відшкодування або безпідставної його виплати. Якщо в судовому порядку встановлено, що дорожньо-транспортна пригода сталася через незадовільне експлуатаційне утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів або інші перешкоди у здійсненні руху, страховик (страхова організація) виплачує третій особі страхове відшкодування та має право отримати відповідну компенсацію від юридичних і фізичних осіб, винних у створенні таких умов.

Фінансування виконання гарантійних функцій та завдань М(Т)СБ здійснюється за рахунок коштів централізованих страхових резервних фондів:

- ◆ фонду страхових гарантій, який призначений для забезпечення платоспроможності Моторного (транспортного) страхового бюро під час взаєморозрахунків з уповноваженими організаціями зі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів інших держав, з якими це бюро уклало угоду про взаємне визнання договорів такого страхування та взаємне врегулювання

питань щодо відшкодування шкоди;

♦ фонду захисту потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах (фонд потерпілих), призначеного для здійснення розрахунків з третіми особами.

У разі несвоєчасного внесення платежів до фонду страхових гарантій і фонду потерпілих страховик (страхова організація) сплачує на користь Моторного (транспортного) страхового бюро пеню у розмірі, визначеному договором між цим бюро та його членами.

Члени Моторного (транспортного) страхового бюро зобов'язані додатково забезпечувати свою платоспроможність шляхом створення при ньому інших страхових резервних фондів на умовах, встановлених Уповноваженим органом.

Міжнародна система страхування «Зелена картка». М(Т)СБ забезпечує членство України в міжнародній системі автострахування «Зелена картка» та виконання загальновизначених зобов'язань перед аналогічними уповноваженими організаціями інших країн – членів цієї системи.

Запровадження страхування цивільної відповідальності автовласників – одна з основних умов вступу України до Міжнародної системи страхування «Зелена картка». «Зелена картка» – це страховий поліс цивільної відповідальності власників транспортних засобів, що визнається усіма державами-членами цієї міжнародної системи.

«Зелена картка» отримала форму за кольором і формою страхового полісу, що посвідчує ці страхові правовідносини. Заснована в 1949 р., коли був підписаний Договір про Зелену картку між 13 країнами, учасницями Договору і функціонує з 1 січня 1953 р. Країни-учасниці Договору про «Зелену картку», взяли на себе зобов'язання визнавати на території будь-якої країни страхові поліси («Зеленої картки») про страхування цивільної відповідальності транспортних засобів у міжнародному автомобільному сполученні, куплених в їх власних країнах. Для отримання «Зеленої картки» необхідна заява страхувальника, права водія і документи на транспортний засіб. Страхова премія виплачується виключно у валюті, при цьому сума залежить від строку перебування за кордоном і виду транспортного засобу.

Основним елементом системи «Зелена картка» є національні бюро країн – учасниць, які організовують контроль за наявністю

страхування при пересіканні кордону, а також вирішують спільно зі страховими компаніями (всередині країни і за кордоном) питання врегулювання заявлених претензій за страховими випадками. Національні бюро об'єднані у Міжнародне бюро (штаб-квартира знаходиться в Лондоні), яке координує їхню діяльність.

Завдяки запровадженню обов'язкового страхування цивільної відповідальності транспортних засобів Україна приєдналася до цієї міжнародної системи (червень 1997 р.), основними завданнями якої є створення ефективного захисту потерпілих у ДТП за участю автовласників-нерезидентів країни, в якій трапилася така пригода. Цією системою запроваджується механізм гарантованих виплат компенсацій потерпілим з вини автовласників інших країн, що забезпечується виконанням певних умов країнами-членами системи «Зелена картка». По-перше, у таких країнах має здійснюватися обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. По-друге, у кожній країні має бути єдина організація, що здійснює врегулювання збитків, заподіяних автовласниками цієї країни на території інших держав, а також єдина організація, що врегульовує збитки автовласників-нерезидентів на території свого перебування. По-третє, державчлен системи «Зелена картка» не повинна здійснювати перешкод при трансферті вільноконвертованої валюти, що спрямовується на страхові виплати.

Згідно із Законом України «Про страхування» М(Т)СБ є організацією-гарантом із відшкодування шкоди на території країн-членів міжнародної системи автострахування «Зелена картка», спричиненої власниками (користувачами) зареєстрованих в Україні транспортних засобів, якщо такі власники (користувачі) надали відповідним іноземним органам страховий сертифікат «Зелена картка», виданий від імені страховиків-членів М(Т)СБ на території України, спричиненої водієм-нерезидентом, на умовах та в обсягах, встановлених законодавством про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів та принципами взаємного врегулювання шкоди на території країн-членів міжнародної системи автострахування «Зелена картка», за інших обставин, на умовах, визначених чинним законодавством про цивільну відповідальність власників транспортних засобів.

Взаємовідносини між Моторним страховим бюро країн-членів системи «Зелена картка» регулюється двосторонніми угодами, що укладаються за уніфікованою формою.

Якщо ДТП сталася з вини резидента однієї країни на території іншої країни, то претензії потерпілих врегульовують через національне моторне страхове бюро.

За умови, що М(Т)СБ відповідно до правил міжнародної системи автостраховання «Зелена картка» здійснено відшкодування шкоди за страховика – члена об'єднання або за власника (користувача) зареєстрованого в Україні транспортного засобу, який використовував за кордоном підроблений або змінений у незаконний спосіб страховий сертифікат «Зелена картка» та спричинив ДТП, то відповідні витрати Моторного (транспортного) страхового бюро мають бути компенсовані такими особами в повному обсязі.

Пересування українського транспорту шляхами європейських країн без відповідного страхування – «Зеленої картки» - сьогодні неможливе. Страхувальник з моменту придбання транспортного засобу зобов'язаний укласти договір обов'язкового страхування, а в разі користування ним за межами території України ще й додатковий договір обов'язкового страхування відповідно до вимог міжнародної системи моторного страхування «Зелена картка». Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів уже понад 60 років діє в усіх країнах Західної Європи (у них практикується 100% відшкодування за «майно, життя і здоров'я»).

3. Страхування цивільної відповідальності перевізників. Страхування відповідальності перевізників-це відносини із захисту майнових інтересів осіб, які зазнали збитків у зв'язку зі здійсненням перевезень пасажирів чи вантажів. Воно проводиться на основі договорів, укладених на користь третіх осіб, майновим інтересам яких нанесений збиток діями страхувальника при експлуатації транспортних засобів, зв'язаної із здійсненням перевезень пасажирів чи вантажів.

Страхувальниками за договором страхування відповідальності перевізників можуть виступати юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми, що володіють на правах власності, оренди, лізингу, оперативного управління засобами транспорту,

займаються їх експлуатацією з метою виконання перевезень пасажирів чи вантажів на основі ліцензії (сертифікату) або отриманого у законодавчому порядку офіційного дозволу на здійснення таких перевезень.

Страхування відповідальності перевізників містить види страхування, що можуть бути розподілені за типами транспортних засобів, на які поширюється страхування, і за категорією осіб, при заподіянні збитку яким настає відповідальність страховика. Таким чином, насамперед можна виділити страхування відповідальності перевізників водного транспорту (воно називається страхуванням відповідальності судновласників), страхування відповідальності повітряних (передусім авіаційних) перевізників, страхування відповідальності автомобільних перевізників і страхування відповідальності залізничних перевізників.

У той же час кожний із вищезазначених перевізників може завдати збиток різним групам осіб, а тому договори страхування укладають на випадок: а) нанесення шкоди життю і здоров'ю партнерів; б) спричинення шкоди багажу пасажирів; в) втрати, пошкодження чи неправильного пересилання вантажу, переданого на перевезення; г) заподіяння збитків третім особам, які знаходяться поза транспортним засобом і не мають договірних відносин із перевізником.

Умови договорів страхування можуть відрізнятися між собою залежно від того, відносно яких перевезень діє страховий захист - внутрішніх чи міжнародних.

Така різноманітність умов страхування відповідальності пояснюється тим, що вони значною мірою базуються на цивільно-правових нормах, які регламентують відповідальність перевізників за шкоду, завдану третім особам, які, в свою чергу, достатньо специфічні для кожного з вищезазначених випадків.

У той же час загальні принципи проведення операцій страхування відповідальності перевізників дещо ідентичні, що дає змогу дати характеристику такого страхування в цілому.

За договором страхування страховик за отримані від страхувальника страхові внески виплачує витрати і збитки, які зазнав чи повинен зазнати страхувальник у зв'язку із заподіянням ним збитків третім особам протягом дії договору страхування. Причому

відповідальність виникає при експлуатації тих, які належать йому, і вказаних у договорі транспортних засобів. У договорі обумовлюються страхові випадки, при яких збиток третім особам належить відшкодуванню відповідно до норм законодавства України, інших держав чи міжнародного права. При цьому об'єктом страхування є майнові інтереси страхувальника, зв'язані з його обов'язком у порядку, встановленому нормами законодавства, відшкодувати завданий збиток.

Страховим ризиком, на випадок настання якого проводиться страхування, є заподіяння збитку третім особам у результаті діяльності страхувальника як перевізника (додаток 10). Відповідно до страхового випадку у страхуванні відповідальності перевізників є документально зафіксована подія, яка тягне за собою причини обумовленого збитку третім особам, і є основою згідно з нормами законодавства для пред'явлення третім особам вимог до страхувальника про відшкодування цього збитку, а також безпосередньо зв'язана з експлуатацією належних страхувальнику і вказаних у договорі страхування засобів транспорту.

Зокрема за договором страхування страховими випадками можуть бути:

- ♦ тілесні пошкодження, захворювання чи смерть пасажирів, які знаходяться на застрахованому транспорті у зв'язку з нещасними випадками, аваріями й іншими випадками, зв'язані з експлуатацією такого засобу транспорту;

- ♦ втрата чи пошкодження багажу пасажирів внаслідок випадків, за наслідки яких несе відповідальність страховик відповідно до законодавства;

- ♦ втрата, недостача чи пошкодження вантажу, призначеного для страхування перевезення, перевезеного чи того, що перевозиться на застрахованому виді транспорту з причин, за які страхувальник несе цивільно-правову відповідальність;

- ♦ прострочення в доставці вантажу чи прибуття пасажирів із причин, за які страхувальник несе відповідальність відповідно до законодавства;

- ♦ видача вантажу страхувальником у невідповідності із вказівками та затримку видачі чи без отримання взамін відповідного документа, які свідчать про наявність права власності на вантаж;

Рис 3.1. Види страхування цивільної відповідальності перевізників

◆ смерть чи спричинення шкоди здоров'ю фізичних осіб, які знаходяться поза транспортним засобом, або втрата чи пошкодження їх майна в зв'язку з експлуатацією застрахованого засобу транспорту.

Умови страхування передбачають звільнення страховика від обов'язків здійснення страхової виплати, якщо спричинені третім особам збитки були викликані:

◆ спеціальними діями страхувальника і його представників, порушення будь-ким із них правил і вимог експлуатації засобу транспорту, проти пожежного захисту, зберігання вогне- та вибухонебезпечних речовин матеріалів;

◆ відомими (страхувальнику чи його представникам до виходу в рейс обставинами про непридатність транспортного засобу для експлуатації не готовності обслуговуючого персоналу до роботи через низький рівень кваліфікації чи фізичного етапу будь-кого із них;

◆ відомими страхувальнику обставинами, про які страховик був своєчасно поставлений до відома;

◆ не усуненням страхувальником протягом узгодженого зі страховиком строку обставин, які помітно підвищують ступінь ризику, про які відповідно до загальноприйнятих норм вказував страхувальнику страховик;

◆ використання засобів транспорту для навчання, участі у змаганнях, перевірки технічних характеристик й інших дій, не зв'язаних з діяльністю страхувальника як перевізника;

◆ експлуатацією застрахованих засобів транспорту в умовах, не передбачених їх призначенням;

◆ використанням застрахованих засобів транспорту поза узгодженим у договорі страхування районом, якщо це не включено до переліку форс-мажорними обставинами;

◆ перевезенням великої кількості пасажирів і більшої ваги вантажу, ніж це передбачено нормами технічної експлуатації;

◆ експлуатацією транспортних засобів після прийняття судом рішень про призупинення діяльності;

◆ участю застрахованих засобів транспорту в контрабандних чи інших незаконних операціях;

◆ дією обставин непереборної сили;

◆ військовими діями, маневрами, іншими військовими заходами;

- ◆ дією мін, торпед, бомб, ракет тощо;
- ◆ арештом, захопленням, станом або затриманням застрахованого засобу транспорту в результаті військових дій, страйків і т. ін.;
- ◆ громадянськими війнами, революціями, повстаннями тощо;
- ◆ актами саботажу чи терористичними актами, здійсненими з політичних мотивів;
- ◆ конфіскаціями, реквізиціями або аналогічними засобами державних органів чи організацій;
- ◆ іонізуючою радіацією, токсичними, вибуховими й іншими небезпечними властивостями ядерного палива чи радіоактивних продуктів або відходів, і перевезених як вантаж на застрахованому засобі транспорту, і тих, які знаходяться поза ним;
- ◆ навмисними діями потерпілого, спрямованими на настання страхового випадку.

Договори страхування укладаються на основі письмової заяви страхувальника, в якій повинні вміщуватися такі дані: а) найменування, адреса страхувальника, його банківські реквізити; б) дані про заявлені на страхування засоби транспорту (їх кількість, види, типи, марки, вік, вантажопідйомність, пасажиромісткість, технічний стан та ін.); в) дані про кваліфікацію екіпажу; г) район, характер і інтенсивність експлуатації; г) характеристика вантажів, що перевозяться; д) перелік заявлених на страхування страхових ризиків; е) строк страхування і ліміти страхової відповідальності.

Договір страхування може бути укладений строком на певний період чи на час здійснення обумовленого рейсу.

Страхові внески за договором страхування встановлюються диференційовано за видами засобів транспорту з урахуванням вантажо- і пасажирообороту, дальності і маршрутів перевезень, характеристики і стану транспортних засобів, характеру вантажів і інших факторів, що впливають на ступінь страхового ризику.

При настанні страхового випадку страхувальник зобов'язаний:

- ◆ прийняти всі можливі і доцільні заходи щодо зменшення можливих збитків. При цьому страховик має право давати рекомендації, спрямовані на скорочення збитку, і яких страхувальник повинен дотримуватись;
- ◆ терміново повідомити про страховий випадок страховика чи його представника;

- ◆ терміново сповістити страховика про всі вимоги, які пред'являються йому в зв'язку зі страховим випадком, передавати страховику копії претензій потерпілих про відшкодування страховальником збитків, повідомляти страховику про початок дій компетентних органів за фактом спричинення збитків;

- ◆ забезпечити участь страховика чи його представників у встановленні обставин і причин страхового випадку, розмірів спричиненого збитку;

- ◆ надавати страховику всю доступну страховальнику інформацію і документацію, яка дає змогу говорити про причини, хід і наслідки страхового випадку, характер і розмір спричиненого збитку. При цьому страховик має право робити запит у страховальника про будь-яку інформацію і документи, що відносяться до страхового випадку;

- ◆ надавати цілковите сприяння страховику в судовому і позасудовому захисті. При цьому страховик має право виступати від імені страховальника у судових процесах;

- ◆ застосувати всі заходи для отримання з третіх осіб відшкодування своїх витрат і збитків, що оплачуються страховиком за умовами договору страхування;

- ◆ інформувати страховика про всі грошові суми й інші матеріальні цінності, отримані від третіх осіб для відшкодування витрат з претензій, які підлягають відшкодуванню страховиком.

У свою чергу страховик зобов'язаний:

- ◆ скласти страховий акт;

- ◆ здійснити виплату страхового відшкодування за заподіяний страховальником від збитку в обумовлені договором страхування строки;

- ◆ у випадку відмови від призначення своїх експертів, адвокатів і інших осіб для ведення претензійних і судових справ чи врегулювання збитків у зв'язку зі страховим випадком – відшкодувати страховальнику фактичні витрати з оплати діяльності даних осіб. Суми страхового відшкодування визначаються страховиком після узгодження зі страховальником на основі акта про страховий випадок, з урахуванням офіційних претензій потерпілих про відшкодування спричинених збитків, інших необхідних документів про факти, наслідки спричиненої шкоди, а також підтвердження про зроблені витрати.

У договорі страхування встановлюється грошова сума (яка називається лімітом відповідальності на весь строк дії договору), в межах якої страховик зобов'язаний здійснити виплату страхового відшкодування за договором. Крім того, можуть встановлюватися граничні суми виплат страхового відшкодування (ліміти відповідальності) з кожного зі страхових випадків і з кожної претензії, що витікає зі страхового випадку. При цьому виплати страхового відшкодування з кожної претензії і з кожного страхового випадку не можуть перевищити величину відповідного ліміту відповідальності. Якщо буде спричинена шкода кільком особам на суму, вищу ліміту відповідальності страховика, відшкодування кожному із потерпілих (у випадку, якщо позови їм пред'явлені одночасно) виплачується у межах ліміту в сумі, пропорційній обсягу збитку, спричиненому кожній з цих осіб.

Згідно з Постановою, страхувальник зобов'язаний укладати договір до початку діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечного вантажу. Без нього ДАТ, наприклад, не буде видавати дозволу на перевезення такого вантажу автомобільним транспортом. Якщо перевізник викоує функції відправника чи отримувача, він також повинен застрахувати свою відповідальність у повному обсязі. Постановою (п. 3, абзац б) введений новий суб'єкт страхування – за згодою із перевізником ним може бути експедитор.

Страхова сума визначається залежно від класу небезпечного вантажу і складе від 1020 грн. до 2040 грн. за 1 т вантажу. На відшкодування збитків, спричинених життю і здоров'ю, має виділятися 50% страхової суми (у випадку смерті однієї людини – 8500 грн.).

Постановою введено два варіанти визначення розмірів страхових тарифів:

- ◆ у відсотках від страхової суми залежно від класу небезпечного вантажу і виду транспорту ;
- ◆ у відсотках від страхової суми залежно від обсягу небезпечних вантажів, які перевозяться, строку страхування, відстані перевезення та інших факторів;

Контроль за наявністю і правильністю укладання договору страхування, згідно з постановою, повинні здійснювати центральні органи виконавчої влади, які мають повноваження щодо нагляду і

контролю у сфері перевезення небезпечних вантажів та уповноважені ними організації.

За кордоном страхування відповідальності перевізників базується на чинному в кожній країні законодавстві про відшкодування шкоди потерпілим (у чому числі третій особі), спричиненої в період експлуатації транспортних засобів, у тому числі перевезення пасажирів і вантажів. Так, відповідальність перевізника вантажу починається з моменту прийому вантажу до перевезення і продовжується до моменту його доставки в пункт призначення із вказівкою вантажоотримувача, якому повинно бути надане повідомлення про доставку вантажу.

При підвезенні вантажів до суден залізницею (як в Англії, Франції, так і у всій Європі) у силу вступає Конвенція СІМ - «Міжнародна угода про транспортування вантажів залізницею». Уряд Англії підписав цю конвенцію, і, оскільки англійські залізниці націоналізовані, достатньо вказівки уряду дотримуватися положень цієї конвенції.

Основні терміни та поняття

Вантаж, вантажовідправник (відправник), вантажоодержувач (одержувач), генеральний договір, вантажна партія (вантажна відправка), військові ризики, дорожньо-транспортна пригода, загальна аварія, «зелена картка», інкотермс, катастрофа, механічний транспортний засіб, паушальна сума, перевізник, поліс генеральний, рахунок-фактура, транспортний засіб.

Контрольні запитання

1. Ринок автотранспортного страхування в Україні.
2. Порядок і умови страхування залізничного транспорту.
3. Особливості страхування цивільної відповідальності за системою «Зелена картка».

4. КОНТРОЛЬНО-ТЕСТОВА ПРОГРАМА

Знайдіть одну правильну відповідь

✎ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг

1. Які причини виникнення та надання страхових послуг?

- а) збільшення обсягів виробництва;
- б) надання безповоротної допомоги юридичним і фізичним особам;
- в) потреба у здійсненні запобіжних заходів, спрямованих на зменшення страхового ризику;
- г) прагнення обмежити як матеріальні, так і нематеріальні збитки, пов'язані з діяльністю юридичних осіб та життям і діяльністю фізичних осіб.

2. Потребу у здійсненні страхування розглядають в таких аспектах:

- а) економічному, кримінальному, космічному, навчальному, експериментальному;
- б) природному, соціальному, ціноутворення, методичному;
- в) фізичному, економічному, соціальному, юридичному, екологічному;
- г) природному, економічному, соціальному, юридичному, міжнародному.

3. Категорію «страхового захисту» характеризують такі ознаки:

- а) випадковий, ймовірний характер настання страхової події;
- б) настання страхової події, пов'язане із свідомою діяльністю людини;
- в) неможливість розподілу збитку від настання страхової події як у просторі, так і в часі;
- г) вираження та відшкодування збитку за будь-яких обставин.

4. Принцип суброгації означає, що:

- а) договори довгострокового страхування мають накопичувальний характер;
- б) договір передбачає відшкодування конкретних збитків конкретної особи;

в) здійснюється перехід до страховика, який сплатив страхове відшкодування, права вимоги щодо винної у збитках особи;

г) страхування можливе лише за умов високого довір'я між страховиком і страхувальником.

5. Принцип контрибуції означає, що:

а) дії страховиків, що приймають ризик, значною мірою залежать від їх фінансової спроможності і надійності по виконанню страхових зобов'язань;

б) здійснюється поширення активності страховика за межі одного ризику;

в) страховиком відшкодовується фактичні збитки за мінусом безумовної франшизи, що сприяє поєднанню самострахування зі страхуванням;

г) страховик має право звертатись до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим же страхувальником, з пропозицією розділити витрати на відшкодування збитків.

6. Форми страхових зобов'язань:

а) майнова, особиста відповідальності;

б) обов'язкова і добровільна;

в) юридична, економічна, історична;

г) визначена договором та чинним законодавством.

7. Ринок страхових послуг - це:

а) сфера обігу цінних паперів;

б) вид цивільно-правових відносин щодо захисту фізичних та юридичних осіб від несприятливих подій в їх житті та діяльності;

в) частина фондового ринку, на якому формується попит і пропозиція на страхові послуги;

г) особлива сфера грошових економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічний товар - страхова послуга.

8. За характером роботи страхові компанії поділяють на:

а) державні і приватні;

б) керовані, некеровані і ті, що піддаються регулюванню;

в) страхові компанії, що надають послуги зі страхування життя, загальних видів страхування та перестраховування;

г) іноземні та вітчизняні юридичні особи.

9. Державне регулювання страхової діяльності в Україні здійснюється у таких формах:

- а) розробка правил страхування державними органами, залучення банків до страхування;
- б) ліцензування страхової діяльності і реєстрація страховиків;
- в) роздержавлення і приватизація майна публічних страховиків;
- г) розробка правил по всіх видах страхування державними органами.

10. Уповноваженим органом, що видає ліцензії на право надання страхових послуг

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю;
- в) Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;
- г) Національний банк України.

11. Використання інформаційних технологій у страховій діяльності дозволить здійснювати:

- а) обмін інформацією між абонентами локальної мережі; проводити інтернет-конференції, отримати необмежений доступ до баз даних;
- б) виявляти, обробляти і використовувати будь-яку інформацію за допомогою персонального комп'ютера;
- в) спеціалісту страхової справи отримувати, представлення, дослідження та зберігання інформації, необхідної для успішного виконання покладених на нього обов'язків;
- г) реалізувати голосовий зв'язок між користувачами; інтерактивно передавати аудіо та відеоінформацію; збільшити кількість користувачів і кількість вузлів мережі Інтернет в Україні.

12. Мережа Інтернет в страховій діяльності:

- а) взагалі не потрібна, бо персонал відволікається від основної роботи по укладанню і веденню договорів;
- б) є витратомісткою і малоефективною в страховій практиці;
- в) є пріоритетною в отриманні необхідної інформації у глобальних комп'ютерних мереж;
- г) правильна відповідь а) і б).

13. Страховий продукт - це:

- а) боргове зобов'язання страховика;
- б) страховий поліс;
- в) процес укладання договору страхування;
- г) комплекс зобов'язань страховика.

14. До якісних показників страхового продукту відносять:

- а) рекламно-інформаційну мережу;
- б) офіційний метод реалізації;
- в) відповідність умов страхування реальним потребам страхувальника;
- г) зручність придбання полісу чи укладання договору страхування.

15. Ліквізиція страховика – це :

- а) формування споживчого попиту на страхові продукти;
- б) страхове поле страховика;
- в) продаж страхових продуктів через страхових посередників;
- г) дослідження ринку страхових послуг.

16. Аквізитор - це:

- а) фахівець, який обчислює страхові тарифи;
- б) фахівець, який оцінює збитки у морській аварії;
- в) уповноважена страховиком особа, що укладає або поновлює договори страхування.
- г) рекламний агент.

17. Які з наведених видів робіт можуть виконувати страхові агенти?

- а) розрахунок страхових тарифів;
- б) пошук страховиків;
- в) пошук страхувальників і укладення договорів страхування;
- г) розробка правил страхування.

18. До юридичних страхових агентів відносять:

- а) банки, агентства нерухомості, туристичні фірми;
- б) громадян-власників;
- в) страхові компанії;
- г) виробничі підприємства.

19. Що належить до друкованої реклами?

- а) газети, журнали, проспекти, каталоги, довідники, листівки, інформаційні листки, прес-релізи;
- б) пряме поштове розсилання друкованих рекламних матеріалів, проспектів, каталогів;
- в) проспекти, каталоги, довідники; листівки, інформаційні листки, прес-релізи і т. ін.;
- г) упаковка, етикетки, плакати й наклейки, розміщені в салонах, проспекти, каталоги, довідники, газети, журнали.

20. Які з наведених завдань має виконувати реклама страхової компанії?

- а) створювати широку популярність і образ продуктів компанії та самої компанії, що запам'ятовується;
- б) бути спрямована на надання більшої значущості запропонованим нововведенням;
- в) підтримувати популярність компанії, поширювати образ продуктів і компанії, брати участь в оновленні образу продуктів компанії;
- г) бути позиціонуючою у «відповідь на сподівання споживачів», масовано впливати, а також бути ненав'язливо всюди суцєю.

21. Договір страхування передбачає:

- а) складову частину страхового продукту;
- б) частину страхового внеску;
- в) одну з умов для отримання страхового відшкодування;
- г) своєчасну сплату страхових внесків.

22. Основні фактори підвищення ефективності реалізації страхового продукту з точки зору страховика такі:

- а) страховий тариф, страхова сума, термін дії договору;
- б) зобов'язання сторін, ризику, розмір страхових резервів;
- в) якість страхового продукту, тариф, сервіс;
- г) якість страхового продукту, тариф, реклама.

23. До комплексу маркетингових комунікацій (marketing communication mix) входить:

- а) довгострокові страхові продукти;
- б) «sales promotion»; «public relations»; «direct marketing»;
- в) реклама в засобах масової інформації; діяльність, спрямована на формування позитивної громадської думки щодо свого товару, фірми;
- г) реклама в засобах масової інформації; заходи, які стимулюють купівлю; діяльність, спрямована на формування позитивної громадської думки про свій товар, фірму; пошук і утримання клієнта.

24. Дії страхувальника при настанні страхового випадку:

- а) заявити про страховий випадок до компетентних органів;
- б) скласти страховий акт;
- в) одразу після страхового випадку почати відновлювальні роботи;

г) обчислити суму збитку.

25. Істотними умовами про предмет договору страхування є:

- а) назва документа, реквізити страховика, страхова сума;
- б) назва документа, реквізити страховика, реквізити страхувальника, страхова сума, франшиза;
- в) умови, які законодавством визнанні суттєвими для договорів даного виду;
- г) умови, які законодавством визнанні суттєвими для договорів даного виду, а також всі умови щодо яких за заявою однієї зі сторін має бути досягнуто згоди.

26. Яка страхова послуга може надаватись на найменший термін?

- а) зі страхування життя;
- б) зі страхування майна громадян;
- в) з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
- г) екологічного страхування.

27. Хто може припинити дію договору страхування?

- а) страхувальник;
- б) Ліга страхових організацій;
- в) страховик;
- г) судові органи.

28. Чи можна протягом строку дії договору вносити зміни до його змісту?

- а) так, у судовому порядку;
- б) так, за згодою сторін;
- в) ні;
- г) з дозволу Ліги страхових організацій.

29. Страховий поліс – це:

- а) документ, який видається страховиком страхувальнику і засвідчує факт укладання договору страхування;
- б) договір страхування життя;
- в) документ, що регламентує взаємовідносини сторін у страхуванні майна;
- г) документ, що визначає розмір збитків страхувальника.

30. Правила страхування – це:

- а) статут страховика;

б) документ, який визначає умови проведення кожного виду страхування;

- в) аварійний сертифікат;
- г) перелік претензій страхувальника до страховика.

31. Правила страхування з добровільних видів розробляє:

- а) страховик;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) страхувальник.

32. Умови страхування з обов'язкових видів страхування розробляє:

- а) страховик;
- б) страхові брокери;
- в) Міністерство економіки України;
- г) Кабінет Міністрів України.

33. Страхування життя передбачає:

- а) змішане страхування життя;
- б) страхування дітей від нещасних випадків;
- в) обов'язкове страхування життя і здоров'я народних депутатів;
- г) обов'язкове страхування від нещасних випадків працівників пожежної служби.

33. Функція накопичення страхової суми характерна для таких видів страхування:

- а) страхування життя дітей;
- б) страхування дітей від нещасних випадків;
- в) змішаного страхування життя;
- г) страхування майна фізичної особи.

34. Страхова сума під час укладання договору змішаного страхування життя визначається:

- а) страховиком;
- б) страхувальником;
- в) тільки застрахованим;
- г) вигодонабувачем.

35. Страхувальниками за договорами страхування життя можуть бути:

- а) фізичні і юридичні особи;
- б) фінансові посередники;

- в) тільки юридичні особи;
- г) тільки фізичні особи.

5. Випушна сума у страхуванні життя – це:

- а) сума, на яку укладається договір страхування життя;
- б) частина резерву внесків па день припинення страхувальником сплати внесків, яка підлягає виплаті йому за договорами страхування життя;
- в) конкретний розмір грошових коштів, який повинен сплатити страховик страхувальнику;
- г) норма доходності за договором страхування пенсій.

36. Пенсійне страхування є різновидом:

- а) медичного страхування;
- б) страхування домашнього майна;
- в) страхування ренти;
- г) страхування відповідальності.

37. Поступове накопичення коштів протягом дії договору страхування для здійснення страхової виплати характерне для таких видів страхування:

- а) страхування життя дітей;
- б) страхування життя від нещасних випадків;
- в) колективного страхування працівників за рахунок коштів підприємств;
- г) медичного страхування.

38. Основні страхові випадки за змішаного страхування життя:

- а) вступ до шлюбу;
- б) дожиття до закінчення строку страхування;
- в) смерть протягом дії договору страхування;
- г) самогубство застрахованого.

39. Таблиця смертності може складатися на основі:

- а) показників статистичного обліку населення країни;
- б) матеріалів самої страхової компанії;
- в) матеріалів зарубіжних страхових компаній;
- г) даних мас-медіа.

40. Договір змішаного страхування життя в Україні може бути укладений на такий мінімальний строк:

- а) на 6 місяців;
- б) на 1 рік;

- в) на 3 роки;
- г) на 10 років.

41. Страхова сума під час укладення договору змішаного страхування життя визначається:

- а) тільки страховиком;
- б) тільки страхувальником;
- в) за погодженням між страховиком і страхувальником;
- г) за даними бухгалтерії про заробіток.

42. Страхова сума за договором змішаного страхування життя не виплачується:

- а) у випадку смерті страхувальника від злоякісної захворювання після одного року від початку дії договору страхування;
- б) у випадку самогубства страхувальника;
- в) у випадку смерті страхувальника після одного місяця від початку дії договору страхування від серцево-судинного захворювання;
- г) у випадку смерті від передозування наркотичних речовин.

43. Після закінчення договору змішаного страхування життя страхувальник одержує:

- а) страхову суму;
- б) викупну суму;
- в) страхове відшкодування;
- г) сплачені внески за половину терміну дії договору.

44. Хто може бути страхувальником в колективному добровільному страхуванні від нещасних випадків?

- а) юридичні особи;
- б) юридичні та фізичні особи;
- в) фізичні особи;
- г) особисте майно фізичних осіб.

45. Які категорії населення не можуть бути застрахованими від нещасних випадків?

- а) пенсіонери, інваліди, студенти;
- б) особи, що визнані недієздатними, непрацюючі інваліди I та II груп, а також хворі на тяжкі нервові та психічні захворювання і СНІД;
- в) громадяни інших країн; студенти ВУЗів.

46. Що впливає на визначення групи ризику при страхуванні від нещасних випадків?

а) ступінь ризику професії;

б) вік застрахованих;

в) вік та ступінь ризику професії застрахованого, громадянство;

г) вік та ступінь ризику професії застрахованого, стать.

47. До тяжких тілесних ушкоджень належать:

а) ушкодження небезпечні для життя в момент їх заподіяння;

б) розлад здоров'я, поєднаний із стійкою втратою працездатності не менше як на 1/4;

в) ушкодження, що призводять до відновлюваного спотворення обличчя;

г) ушкодження, які не становлять небезпеки для життя, але ведуть до тривалого порушення функції якого-небудь органу або до іншого тривалого розладу здоров'я із втратою працездатності менш як на 1/3.

48. Страхування від нещасних випадків може бути:

а) індивідуальним;

б) колективним;

в) правильно а) і б);

г) правильна відповідь відсутня.

49. Які з видів страхування відносять до страхування від нещасних випадків?

а) страхування туристів, спортсменів і пасажирів;

б) страхування здоров'я від всіх хвороб;

в) страхування додаткової пенсії;

г) страхування життя дітей і школярів.

50. До якої галузі страхування відносять страхування від нещасних випадків?

а) особисте страхування;

б) страхування майна юридичних і фізичних осіб;

в) страхування відповідальності;

г) страхування підприємницьких ризиків.

51. Що виступає об'єктом страхування в страхуванні від нещасних випадків?

а) предмети особистого користування;

б) нещасний випадок;

в) відповідальність перед третіми особами;

г) життя, здоров'я, працездатність людини.

52. Нещасний випадок - це:

а) зміна податкового законодавства;

б) раптова короткочасна подія, яка настала проти волі людини і спричинила шкоду здоров'ю або смерть;

в) стихійне лихо;

г) перервну виробництві.

53. Договір добровільного медичного страхування може бути:

а) індивідуальним;

б) колективним;

в) лише індивідуальним;

г) державним.

54. При укладанні договору добровільного медичного страхування програма страхування обирається:

а) страховиком;

б) страхувальником;

в) застрахованим;

г) спадкоємцем.

55. Страхувальниками при обов'язковому медичному страхуванні є:

а) держава, фізичні і юридичні особи;

б) фізичні і юридичні особи;

в) юридичні особи;

г) фізичні особи.

56. Страхувальниками при добровільному медичному страхуванні є:

а) тільки фізичні особи;

б) фізичні і юридичні особи;

в) тільки юридичні особи;

г) медичні заклади.

57. Добровільне медичне страхування може бути:

а) тільки змішаним;

б) індивідуальним;

в) колективним;

г) правильно б) і в).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Особливості, умови та законодавча база у наданні страхових послуг.

58. На вірогідність настання яких страхових випадків впливають такі фактори, як стаж та вік водія, нора року та доби, колір транспортного засобу?

- а) на протиправні дії третіх осіб або крадіжку транспортного засобу;
- б) на настання дорожньо-транспортної пригоди;
- в) на настання стихійних лих;
- г) ні на що не впливає.

59. На вірогідність настання яких страхових випадків впливають такі фактори, як марка транспортного засобу та термін його експлуатації, наявність протиугінних пристроїв, місце зберігання транспортного засобу?

- а) на настання стихійних лих;
- б) на протиправні дії третіх осіб;
- в) на настання дорожньо-транспортної пригоди;
- г) на втрату автотранспортного засобу.

60. Що є об'єктом страхування наземного транспорту?

а) транспортний засіб з його обладнанням та причепами до нього;
б) транспортний засіб з його обладнанням і причепами до нього та цивільна відповідальність власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;

в) транспортний засіб з його обладнанням та причепами до нього та цивільна відповідальність власників транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, а також інші випадки, що можуть бути спричинені страховим випадком (штраф, використання орендованого транспортного засобу, проживання в готелі під час ремонту, видатки на відрядження, упущена вигода, втрата прибутку, простій, матеріальні збитки, пов'язані з закінченням гарантійного терміну, моральні збитки тощо);

г) тільки сам транспортний засіб.

61. Об'єктом страхування при добровільному страхуванні транспортних засобів є:

- а) товарна вартість транспортного засобу на випадок втрати;
- б) моральна шкода та недержавні доходи внаслідок

пошкодження чи втрати транспортного засобу;

в) транспортні засоби, життя і здоров'я водіїв та пасажирів;

г) товарна вартість транспортного засобу та додаткового обладнання до нього.

62. У якому з наведених варіантів розміщено найповніший перелік страхових подій, що приймаються при укладанні договорів страхування транспортних засобів?

а) збитки та інші видатки, що можуть бути спричинені внаслідок використання транспортного засобу: штрафи, проживання в готелі під час ремонту, видатки на відрядження, упущена вигода, втрата прибутку, прості й матеріальні збитки, пов'язані з закінченням гарантійного терміну, моральні збитки тощо;

б) пошкодження, знищення об'єкта страхування внаслідок всякого роду військових дій чи військових заходів та їх наслідків; перевезення автотransпортного засобу морським, залізничним та іншими видами транспорту; збитків, що виникли внаслідок участі автотransпортного засобу у спортивних змаганнях (гонки); гниття, корозії, зруйнування і (або) втрати природних властивостей матеріалів, що були використані в автотransпортному засобі, через зберігання в несприятливих умовах, природних хімічних процесів тощо;

в) пошкодження, знищення об'єкта страхування внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та інших пошкоджень, що сталися у процесі руху, протиправних дій третіх осіб, угону або викрадення автотransпортного засобу й причепів до нього, а також крадіжка відповідного приладдя та додаткового обладнання, стихійних лих.

63. Хто може бути страхувальником за договором страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів:

а) особа, яка має нотаріально оформлене доручення на користування транспортним засобом;

б) власник транспортного засобу;

в) юридичні особи та дієздатні громадяни, які використовують транспортний засіб;

г) будь-яка особа.

64. Міжнародна система транспортного страхування «Зелена картка» діє:

а) у західноєвропейських країнах;

б) у країнах Близького Сходу;

- в) у США;
г) тільки у країнах Африки.

65. Завданням Моторного (транспортного) Страхового Бюро України є:

- а) укладання звичайних договорів;
б) управління централізованими страховими резервними фондами;
в) виплати компенсацій за додатковими договорами;
г) виплати компенсацій за звичайними договорами.

66. Особливістю страхування відповідальності є:

- а) захист інтересів страхувальника;
б) визначення страхової суми на підставі страхової оцінки;
в) відшкодування збитків страхувальника;
г) страхування на користь третьої особи.

67. Об'єктом страхування за договором страхування цивільної відповідальності визнається:

- а) транспортний засіб;
б) відповідальність за шкоду, заподіяну третім особам;
в) некваліфіковане виконання страхувальником своїх обов'язків;
г) недбалість страхувальника.

68. Які з наведених нижче функцій виконує Моторне (транспортне) Страхове Бюро України?

- а) забезпечує фінансову стабільність страхових операцій на умовах солідарної відповідальності учасників об'єднання;
б) здійснює управління централізованими страховими резервними фондами;
в) укладає угоди з уповноваженими організаціями інших країн про взаємне визнання договорів на страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
г) розраховує страхові резерви та страхові тарифи.

69. Незвичайні, випадкові відхилення від нормальних умов розвитку сільськогосподарських культур усуваються шляхом:

- а) фінансування витрат на виведення кращих сортів сільськогосподарських культур;
б) дотримання агротехнічних вимог;
в) створення системи страхових фондів;
г) отримання додаткових державних кредитів.

70. Страхування врожаю розповсюджується на:

- а) всі види сільськогосподарських культур;
- б) всі види сільськогосподарських культур, крім тих, що дають декілька видів основної продукції;
- в) всі види сільськогосподарських культур крім кормових, ягідників;
- г) всі види сільськогосподарських культур крім кормових.

71. Розмір страхової оцінки врожаю залежить від:

- а) середньої врожайності за попередні п'ять років та діючих цін;
- б) середньої врожайності трьох найкращих років з п'яти;
- в) запланованої врожайності;
- г) врожайності за попередній рік.

72. Страховий захист при страхуванні CAR починається:

- а) з моменту затвердження плану будівництва;
- б) у момент початку будівельних робіт або після вивантаження застрахованих, предметів на будівельному майданчику;
- в) після затвердження кошторису будівництва;
- г) після надання кредиту на здійснення будівельних робіт.

73. Коли закінчується відповідальність за обладнання будівельного майданчика та будівельні машини при страхуванні CAR?

- а) після їх вивезення з будівельного майданчика;
- б) після прийняття об'єкта відповідальною комісією;
- в) після пуску споруди в експлуатацію;
- г) після затоплення, повені, землетрусу.

74. Чи включається ризик зберігання матеріалу на монтажному майданчику під час монтажу при страхуванні EAR?

- а) ні;
- б) так;
- в) так, у разі, якщо термін монтажних робіт перевищує термін, затверджений планом;
- г) так, якщо об'єкт страхування знаходиться в регіоні, якому загрожують стихійні лиха.

75. Страхова сума при страхуванні EAR визначається як:

- а) вартість установок та матеріалів, необхідних для монтажу;
- б) вартість установок, включаючи виграли з перевезення, митний збір та інші збори;
- в) вартість поставлених установок та матеріалів;

г) вартість установок, включаючи витрати з перевезення, митний збір, інші збори та витрати з монтажу.

76. Чи забезпечується страховий захист від майнових збитків власника електронних пристроїв як експлуатаційника пристроїв?

- а) ні;
- б) так;

в) так (лише в тому разі, якщо виробник не несе відповідальності за своїми гарантійними зобов'язаннями);

г) так (лише в тому разі, якщо виробник несе відповідальність за своїми гарантійними зобов'язаннями).

77. Договір страхування будівельно-монтажних ризиків укладається на:

- а) період всього будівництва;
- б) необмежений період;
- в) 1 рік;
- г) 6 місяців.

78. Страхування технічних ризиків включає:

а) страхування втрат прибутку, пов'язаних із перервами у будівництві;

б) страхування втрат від проведення експериментальних робіт;

в) страхування страхових ризиків, що пов'язані з будівельними, монтажними, експлуатаційними роботами та використання складного технологічного обладнання, машин, техніки;

г) страхування втрат на усунення дефектів у збудованому об'єкті.

79. Об'єктом страхування будівельно-монтажних ризиків виступають:

а) допоміжні роботи;

б) транспортні перевезення будівельних матеріалів;

в) транспортна техніка в межах будівельного майданчика та споруди, призначені для будівництва;

г) тимчасові будівлі та споруди.

80. Які з перелічених далі форм забезпечення кредиту мають правовий, а які - матеріальний характер?

а) цесія кредиторської заборгованості позичальника;

б) застава нерухомого майна;

в) блокада коштів на рахунках;

г) страхування.

81. Які з названих форм страхування кредитів не належать до делькредерного типу?

- а) страхування банківських кредитів;
- б) страхування товарних кредитів;
- в) страхування експортних кредитів;
- г) страхування споживчих кредитів.

82. Які з названих характеристик мають становити основу системи депозитного страхування (СДС)?

- а) однаковість страхових внесків усіх банків - учасників СДС до фонду страхування;
- б) необмеженість страхової відповідальності за депозитами;
- в) диференціація страхових тарифів (внесків);
- г) власна участь застрахованих у покритті ризиків.

83. Які втрат враховуються при страхуванні прибутку?

- а) прибуток, не отриманий страхувальником;
- б) прибуток, не отриманий контрагентами страхувальника;
- в) прибуток, не отриманий страховиком;
- г) витрати, які мають змінний характер.

84. При укладанні договорів страхування кредитних ризиків страховик фінансовий стан та репутацію одержувача позики з точки зору його платоспроможності:

- а) не враховує;
- б) може враховувати;
- в) враховує у випадках, коли ризик занадто великий;
- г) обов'язково враховує.

85. Страхування валютних ризиків передбачає:

- а) страхування від втрат у разі зміни валютних курсів;
- б) відшкодування втрат внаслідок невиконання короткострокових кредитних вимог;
- в) страхування ризику непогашений кредиту у іноземній валюті;
- г) страхування втрат прибутку при зміні ринкової кон'юнктури

86. Назвіть п'ять основних принципів, на яких будується договір морського страхування.

- а) наявність об'єкта страхування; вірогідність настання страхового випадку; наявність зв'язку збитку і випадку, що до нього призвів;здійснення відшкодування в межах визначених страхових сум; можливість передбачення права регресу до винуватця;

б) наявність страхового ризику; довіра до страхувальника; довіра до страховика; здійснення відшкодування в розмірах фактичних збитків; передбачення можливості застосування абандону;

в) наявність страхового інтересу; найвищий ступінь довіри сторін; наявність причинно-наслідкового зв'язку збитку і випадку, що до нього призвів; здійснення відшкодування в розмірах фактичних збитків; суброгація;

г) наявність страхового ризику; довіра до страхувальника; довіра до страховика; передбачення можливості застосування абандону; здійснення відшкодування в розмірах фактичних збитків.

87. Що відноситься до об'єктів страхування?

а) судно, у тому числі й таке, що будується, а також його спорядження, такелаж і устаткування (виключно каско);

б) будь-який інтерес, пов'язаний із мореплавством, а саме: судно, у тому числі й таке, і де будується, вантаж, фрахт, плата за проїзд, орендна плата, очікуваний від вантажу прибуток і вимоги, що забезпечуються судном, вантажем і фрахтом, заробітна плата, інші винагороди капітана, членів команди судна, цивільна відповідальність судновласника і перевізника, а також ризик, узятий на себе страховиком (перестраховання);

в) інтерес, пов'язаний із судном, вантаж, фрахт, цивільна відповідальність судновласника і перевізника, а також ризик, узятий на себе страховиком (перестраховання);

г) судно, яке знаходиться в експлуатації (із моменту спуску на воду).

88. Що є об'єктом при страхуванні суден (каска)?

а) корпус судна, паливно-мастильні матеріали, вантаж;

б) корпус судна з його машинами, обладнанням;

в) корпус судна з його машинами, обладнанням, устаткуванням і такелажем;

г) корпус судна з його машинами, обладнанням, устаткуванням, такелажем і пасажирами.

89. Термін закінчення права на абандон:

а) 1 місяць;

б) 3 місяці;

в) 6 місяців;

г) 12 місяців.

79. Особливістю майнового страхування є:

а) надання страхувальникові фінансової допомоги;

- б) на страхування приймаються тільки будівлі;
- в) визначення страхової суми ґрунтується на дійсній вартості застрахованих об'єктів;
- г) страхова сума не встановлюється, визначається гранична сума відшкодування.

90. Які види домашнього майна із зазначених нижче не приймаються на страхування?

- а) незавершені об'єкти будівництва;
- б) грошові кошти (готівка);
- в) транспортні засоби;
- г) товарні запаси і готова продукція.

91. При страхуванні домашнього майна, яке належить громадянам, страхується:

- а) все майно (загальний договір);
- б) окремі предмети домашнього майна;
- в) колекції картин та антикварні речі (спеціальний договір);
- г) всі відповіді правильні.

92. За основу при оцінюванні будівель страховики України беруть:

- а) договірну вартість;
- б) ринкову вартість, що склалася в даному регіоні;
- в) первісну вартість;
- г) дійсну вартість.

93. Страховик не несе відповідальності за збитки, завдані:

- а) неправомірними діями третьої особи;
- б) конструктивними недоліками будівель;
- в) навмисними діями повнолітніх членів родини страхувальника;
- г) експлуатацією несправних електроприладів.

94. Страхування будівель здійснюється за системою:

- а) першого ризику;
- б) пропорційної відповідальності;
- в) граничної відповідальності;
- г) з використанням франшиз.

95. До оформлення договору страхування страховик не може:

- а) з'ясувати вартість будівлі;
- б) оглянути будівлю;
- в) обчислити суму страхового відшкодування;
- г) з'ясувати факт належності будівель страхувальникові.

96. При настанні страхового випадку страхувальник має:

- а) заявити про страховий випадок до компетентних органів;
- б) скласти страховий акт;

в) одразу після страхового випадку почати відновлювальні роботи;

- г) обчислити суму збитку.

97. Страховик відмовить у виплаті страхового відшкодування, якщо:

а) страхувальник із заявою про відшкодування збитків від викрадення майна звернувся через тиждень;

б) якщо двері будівлі пошкоджені при викраденні майна із садового будинку;

в) збиток заподіяний прибудованій новій споруді;

г) пошкодження підлоги та стін будівлі сталося внаслідок раптового розриву груб опалювальної системи.

98. Страхування тварин не здійснюється на випадок:

а) загибелі або забою тварини внаслідок нещасних випадків та стихійного лиха;

б) викрадення;

в) хірургічної операції;

г) інфекційних хвороб.

99. На страхування приймаються:

а) усі тварини одного виду та віку;

б) усі тварини одного виду, що досягли страхового віку;

в) лише одна тварина з усіх наявних у господарстві;

г) тварини різних видів та одного віку.

100. У яких із названих далі випадків страховик несе відповідальність за збитки, завдані домашньому майну?

а) знищення або пошкодження гризунами, комахами;

б) виходу підґрунтових вод, осідання ґрунту;

в) знищення або пошкодження його при реалізації;

г) заволодіння третьою особою шляхом шахрайства.

101. Яке майно підлягає страхуванню згідно з договором?

а) будівлі, що підлягають зносу;

б) продукція, отримана від населення для переробки, зберігання тощо;

в) усе майно, яке належить підприємству;

г) гроші, цінні папери.

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Принципи та зміст сучасних страхових послуг

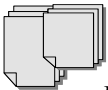

Практичне заняття 1.

Страхові послуги та особливості їх реалізації (2год.)

1. Необхідність та значення страхової послуги.
2. Роль і місце страхових брокерів в реалізації страхових послуг .
3. Роль реклами в просуванні страхових послуг до страхувальників.
4. Споживча вартість страхової послуги та її ціна.
5. Правове забезпечення страхових послуг. Державне регулювання ринку страхових послуг в Україні.
6. Специфіка реалізації страхових послуг. Вивчення і формування попиту на страхові послуги.
7. Характеристика систем продажу (каналів реалізації) страхових полісів. Основні виконавці аквізиції. Безпосередній, комбінований та опосередкований продаж: переваги й недоліки. Страхові агенти: специфіка роботи, основні види, кваліфікаційні вимоги та види винагород за роботу.

Література: [1, 3, 6, 20, 28, 30, 33, 34]

Практичне заняття 2 - 3.

Порядок укладення та ведення страхової угоди (4 год.)

1. Поняття та зміст договору страхування. Страховий поліс як вид договору страхування.
2. Права та обов'язки сторін страхового договору.
3. Підготовка, укладання та адміністрування страхової угоди.
4. Заява про страхування, її значення і зміст.
5. Андеррайтинг: поняття, основні етапи та завдання.
6. Припинення дії договору страхування. Порядок регулювання вимог страхувальника щодо виплати відшкодування.

Література: [1, 3, 25, 30, 33]

Практичне заняття 4.

Страховання життя та пенсій (2год.)

1. Необхідність і значення послуг зі страхового захисту життя та пенсій громадян. Особливості страхування життя і пенсій в Україні.
2. Порядок визначення і сплати страхових внесків при страхуванні життя.
3. Організація роботи страхової компанії з визначення страхових і викупних сум в особистому страхуванні. Гнучкість накопичуваних програм окремих страховиків.
4. Порядок укладання договорів та основні умови змішаного страхування життя.
5. Страхування ренти (пенсійне страхування) індивідуального типу і на принципі взаємності.
6. Страхування життя дітей.
7. Страхування на дожиття до певного терміну чи події (шлюбне страхування).

Література: [5, 13, 14, 18, 19, 23]

Практичне заняття 5.

Страховання від нещасних випадків (2год.)

1. Економічна необхідність, сутність і значення страхового захисту громадян від нещасних випадків.
2. Механізм надання послуг із страхування від нещасних випадків. Форми і види страхування від нещасних випадків.
3. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Особливості проведення та виплати відшкодування.
4. Індивідуальне та колективне добровільне страхування від нещасних випадків. Види страхування. Страхові випадки, обмеження страхування, групи ризику страхування, тарифні ставки.
5. Дії сторін при настанні страхового випадку. Порядок проведення страхових виплат.

Література: [1, 3, 9, 13, 17, 30, 32]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Особливості, умови та законодавча база у наданні страхових послуг

Практичне заняття 6. *Медичне страхування (2 год.)*

1. Економічна необхідність та значення послуг з медичного страхування. Суб'єкти медичного страхування та відносини між ними.

2. Порядок укладання і умови проведення обов'язкового медичного страхування.

3. Добровільне медичне страхування: договір страхування, обсяг відповідальності страховика, строк страхування, страхова сума, страхова премія. Права та обов'язки сторін договору медичного страхування.

4. Механізм надання послуг з добровільних видів медичного страхування. Універсальні та спеціалізовані програми медичного страхування.

5. Страхові послуги на випадок непередбачуваних медичних витрат громадян, які виїжджають за кордон, за системою міжнародного асистансу.

6. Перспективні види послуг з медичного страхування на ринку України

Література: [7, 8, 25, 26]

Практичне заняття 7. *Страхування підприємницьких ризиків. (2 год.)*

1. Необхідність, значення та сутність страхування підприємницьких ризиків.

2. Страхування майна підприємств від вогню та інших небезпек.

3. Страхування підприємств від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна: суть, основні види та умови.

4. Механізм надання послуг із страхування відповідальності товаровиробника за якість продукції.

5. Особливості падання послуг із страхування відповідальності

6. Значення, сутність та основні види страхування екологічних ризиків

Література: [1, 15, 17, 27, 28, 33, 35]

Практичне заняття 8.

Сільськогосподарське страхування. (2год)

1. Необхідність та особливості страхування ризиків у сільському господарстві.

2. Принципи побудови та умови страхування врожаю сільськогосподарських культур: страховики, страхувальники, об'єкти страхування та страхова відповідальність.

3. Основні принципи та умови страхування сільськогосподарських тварин.

4. Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств..

Література: [11, 21, 24, 33]

Практичне заняття 9.

Страхування технічних ризиків (2год.)

1. Необхідність, суть, класифікація та особливості страхування технічних ризиків.

2. Страхування будівельного підприємця від усіх ризиків.

3. Страхування монтажних ризиків.

4. Страхування машин від поломок.

5. Суть та значення страхування електронної техніки.

6. Особливості побудови тарифів при страхуванні технічних

ризиків

Література: [3, 4, 6, 9, 12, 14, 16, 19, 22, 23, 25, 29]

Практичне заняття 10 -11.

Страхування кредитних і фінансових ризиків (4год).

1. Необхідність, значення та економічний зміст страхування фінансових ризиків.

2. Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів.

- а) особливості страхування банківських кредитів;
 - б) страхування споживчих кредитів;
 - в) страхування кредитів під інвестиційні заходи;
 - г) страхування експортних кредитів;
3. страхування депозитів.

Література: [11, 21, 24, 33]

Практичне заняття 12.

Автотранспортне страхування (2год)

1. Необхідність, сутність і розвиток страхування автотранспортних ризиків.
2. Страхування автотранспортних засобів.
3. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Роль та основні функції Моторного (транспортного) страхового бюро України.
4. Страхування вантажів, що перевозяться автотранспортом.
5. Особливості страхування багажу

Література: [3, 4, 6, 9, 12, 14, 16, 19, 22, 23, 25, 29

Практичне заняття 13.

Морське страхування (1год).

1. Необхідність, значення та особливості страхування авіаційних ризиків. Авіаційний поліс Ллойда.
2. Умови страхування повітряних суден.
3. Страхування відповідальності власників повітряних суден.
4. Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом.
5. Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті.
6. Страхування членів екіпажу та авіаційного персоналу.
7. Особливості виплати страхового відшкодування в Україні та за кордоном в авіаційному страхуванні.

Література: [1, 3, 9, 13, 17, 30, 32]

Практичне заняття 13.

(Авіаційне страхування (1год)).

1. Необхідність, значення та особливості страхування авіаційних ризиків. Авіаційний поліс Ллойда.
 2. Умови страхування повітряних суден.
 3. Страхування відповідальності власників повітряних суден.
 4. Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом.
 5. Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті.
 6. Страхування членів екіпажу та авіаційного персоналу.
 7. Особливості виплати страхового відшкодування в Україні та за кордоном в авіаційному страхуванні.
- Література: [1, 3, 9, 13, 17, 30, 32]

Практичне заняття 14.

Страхування майна і відповідальності громадян. (2год)

1. Необхідність, значення і розвиток страхування майна громадян.
 2. Страхування будівель і домашнього майна громадян.
 3. Страхування тварин у господарствах громадян.
 4. Інші види страхування майна громадян.
 5. Ризики, що включаються в комбінований поліс страхування відповідальності громадян.
 6. Необхідність суть та значення страхування професійної відповідальності.
 7. Страхування особистої відповідальності власників домашніх тварин.
 8. Страхування особистої відповідальності власників будівель
- Література: [3, 4, 6, 9, 12, 14, 16, 19, 22, 23, 25, 29

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Студенти виконують контрольну роботу з дисципліни «Страхові послуги» за одним із наведених в таблиці варіантів.

Контрольна робота складається з двох теоретичних та двох практичних завдань.

Варіанти визначаються залежно від номеру останньої і передостанньої цифри залікової книжки .

Контрольна робота повинна відповідати наступним вимогам:

1. Подаватись у терміни встановлені кафедрою.
2. Обов'язково повинні вказуватись номер варіанту та шифр залікової книжки.
3. Необхідно дотримуватись послідовності виконання завдань.
4. Перед розглядом теоретичних питань – сформулювати їх, перед виконанням практичних завдань – навести їх умови.
5. В кінці роботи подається список використаної літератури.

Контрольна робота, що не відповідає вимогам, не зараховується і повертається на доопрацювання.

6.1. Теоретична частина

На основі вивчення літератури, студенти повинні дати письмову відповідь на два питання, що наводяться нижче згідно зі своїм варіантом.

1. Страхова послуга як специфічний товар, особливості її реалізації.
2. Служба маркетингу страхової компанії та її функції.
3. Реклама в страхуванні.
4. Етапи проходження страхової угоди.
5. Укладення договору страхування.
6. Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків.
7. Необхідність страхового захисту життя та пенсій громадян.
8. Страхування життя та його основні види.
9. Проблеми страхування життя в Україні і перспективи його розвитку.
10. Чинники зацікавленості громадян в укладенні договорів страхування життя.

11. Досвід зарубіжних країн в галузі страхування життя та його використання в Україні
12. Страхування життя дітей. Страхування до вступу у шлюб.
13. Довічне страхування життя. Страхування додаткової пенсії.
14. Необхідність і значення страхового захисту від нещасних випадків.
15. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків.
16. Обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті.
17. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків.
18. Страхування від нещасних випадків дітей, військовослужбовців, громадян, що виїжджають за кордон, власників кредитних карток.
19. Страхування від нещасних випадків вкладників банку.
20. Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування.
21. Перспективні види послуг з медичного страхування на ринку України.
22. Реформа обов'язкового пенсійного страхування.
23. Обов'язкове медичне страхування.
24. Добровільне медичне страхування.
25. Страхування підприємств від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна: суть, основні види та умови.
26. Механізм надання послуг із страхування відповідальності товаровиробника за якість продукції.
27. Особливості падання послуг із страхування відповідальності працедавця.
28. Значення, сутність та основні види страхування екологічних ризиків.
29. Зміст, структура і види майнового страхування.
30. Страхування майна юридичних осіб.
31. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств.
32. Обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.
33. Добровільне страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.
34. Страхування сільськогосподарських тварин.

35. Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

36. Види страхування технічних ризиків.

37. Страхування машин від поломок.

38. Страхування електронної техніки.

39. Страхування будівельних підрядників від усіх видів ризиків.

40. Страхування монтажних ризиків.

41. Економічний зміст страхування кредитних ризиків.

42. Страхування “делькредере” кредитних ризиків.

43. Гарантійне та довірче страхування кредитних ризиків.

44. Страхування товарних кредитів, страхування кредитів під інвестиції, страхування споживчих кредитів.

45. Страхування кредитів під заставу, страхування кредитів довіри.

46. Основні організаційні форми страхування кредитів.

47. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту.

48. Страхування ризику непогашення кредиту.

49. Страхування депозитів.

50. Страхування автотранспортних засобів: страхування “автокаско”, страхування від усіх видів ризиків.

51. Страхування автомобілів за умов ремонту, парковки та зберігання в гаражах. Види полісів автотранспортного страхування.

52. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.

53. Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом.

54. Міжнародна система “Зелена картка”, її розвиток.

55. Моторне (транспортне) страхове бюро України: призначення та принципи функціонування.

56. Суть та види страхування морських ризиків.

57. Страхування морських суден.

58. Страхування відповідальності власників суден.

59. Суть та види страхування авіаційних ризиків.

60. Страхування повітряних суден.

61. Страхування відповідальності у авіаційному страхуванні.

62. Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом.

63. Страхування будівель і споруд у власності громадян.
64. Страхування тварин у господарствах громадян.
65. Страхування домашнього майна громадян

Таблиця розподілу завдань за варіантами

Передост. цифра	Остання цифра залікової книжки				
	0 або 9	1 або 8	2 або 7	3 або 6	4 або 5
9	1, 51	2, 53	3, 52	4, 54	5, 55
	48, 2	47, 1	46, 3	45, 10	44, 5
8	6, 30	7, 47	8, 56,	9, 46,	10, 45
	4, 38	6, 43	44, 8	7, 42	41, 9
7	11, 63	12, 61	13, 62	14, 20	15, 57
	40, 12	39, 11	37, 13	36, 15	35, 14
6	16, 39	17, 60	18, 59	19, 58	20, 52
	17, 34	16, 9	32, 19	31, 5	30, 20
5	21, 65	22, 53	23, 50	24, 4	25, 7
	29, 4	28, 25	27, 8	26, 9	24, 3
4	26, 11	27, 13	28, 64	29, 50	30, 3
	25, 7	23, 6	4, 22	5, 21	1, 20
3	31, 63	32, 2	33, 40	34, 6	35, 5
	42, 19	46, 18	47, 17	33, 16	37, 15
2	36, 11	37, 10	38, 12	39, 13	15, 40
	14, 45	32, 13	44, 12	42, 11	28, 10
1	16, 41	17, 42	18, 43	19, 44	8, 45
	29, 9	30, 8	31, 7	45, 5	41, 6
0	20, 46	22, 47	2, 48	21, 49	9, 50
	25, 4	27, 3	2, 37	38, 1	35, 4

6.2. Практична частина

Завдання 1.

Використовуючи дані наведеної нижче таблиці, визначити розмір страхової премії та страхової суми при страхуванні життя за програмою «Золотий капітал» страхової компанії «А», якщо річний дохід страхувальника - фізичної особи віком 24 роки Ковалю Юрія складає:

- 15000 грн.,
- 20000 грн.,

в) 25000 грн.

Врахувати, що страхувальник працює в банку «Р» на посаді провідного фахівця валютного відділу та здійснює адміністративну роботу без службових відряджень.

Таблиця 1

Вік	Строки страхування	Стать	Страхова премія					
			1500	2000	2500	3000	4000	5000
20	20	Ч	32299	43482	54664	65847	88212	110578
20	20	Ж	33269	44788	56306	67825	90862	113899
21	20	Ч	32188	43333	54282	65622	87911	110199
21	20	Ж	33247	44759	56270	67781	90803	113825
22	20	Ч	32073	43177	54282	65386	87595	109804
22	20	Ж	33222	44725	56227	67729	90734	113739
23	20	Ч	31972	43041	54110	65180	87319	109457
23	20	Ж	33192	44684	56176	67668	90651	113635
24	20	Ч	31863	42895	53927	64959	87023	109087
24	20	Ж	33165	44647	56129	67612	90577	113542
25	20	Ч	31624	42575	53526	64539	86378	108280
25	20	Ж	33003	44431	55859	67287	90143	113000

Вказати, які ризики включаються до угод змішаного страхування життя та оформити заяву № 0000777777.

Завдання 2.

Страхова компанія «Гарант-авто» уклала договір зі приватним підприємцем Івановим І.Г.Т. на страхування легкового автомобіля «Опель-Вектра» від угону та крадіжки запасних частин терміном на 1 рік.

Визначити розмір страхового платежу та страхового відшкодування згідно з даними таблиці 2:

Таблиця 2

№ з/п	Назва показника	Варіанти		
		I	II	III
1.	Вартість нового автомобіля, тис. грн.	60,0	62,0	65,0

2.	Термін служби, років	0	1	2
3.	Страхова оцінка автомобіля, тис. грн.	60,0	55,0	47,0
4.	Система страхового забезпечення	За фактично діючою вартістю	Пропорційної відповідальності	Система першого ризику
5.	Страхова сума, тис., грн.		40,0	42,0
6.	Безумовна франшиза, %	0,5		
7.	Розмір збитків в результаті страхового випадку, тис., грн.	8,2	2,0	47,0
8.	Тарифна ставка, %	5,0	3,5	4,0

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АктUARні розрахунки – система математичних і статистичних методів обчислення страхових тарифів (теорія ймовірностей, демографічна статистика, довгострокові фінансові обчислення).

Андеррайтинг – процес оцінювання та прийняття ризиків на страхування чи перестраховання.

Бенефіціар – особа, на користь якої страхувальник уклав договір страхування, третя сторона – вигодонабувачу за страховим полісом.

Додаткова премія – додатковий страховий внесок, який сплачується страхувальником за те, що до умов договору страхування вносяться додаткові ризики з підвищеною небезпекою.

Застрахований – особа, яка бере участь в особистому страхуванні, об'єктом страхового захисту якого є життя, здоров'я та працездатність. Застрахований має право у передбачених договором випадках отримати обумовлену страхову суму.

Каско – страхування корпусу та механізмів транспортного засобу, при якому відшкодовуються збитки, зумовлені

пошкодженням або конструктивним знищенням транспортного засобу.

Носій ризику – суб'єкт, який бере на себе тягар наслідків ризику.

Об'єкт страхування – конкретний майновий інтерес страхувальника, або застрахованої особи, якому може бути завдано шкоди в разі настання страхового випадку.

Перестраховування – операція між двома страховими компаніями, за якої одна з них передає від свого імені за певну плату частину ризику за договором, укладеним із страхувальником іншої компанії (перестраховикові).

Поліс (страховий договір або свідоцтво) – письмова угода між страхувальником і страховиком , яка засвідчує, що страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або страхове відшкодування.

Страхова відповідальність – зобов'язання страховика сплачувати страхове відшкодування або страхову суму за передбаченої умовами страхування сукупності подій або окремої події.

Страхова гарантія – письмове заручення страховика за свого страхувальника щодо його кредитоспроможності.

Страхова комісія – винагорода, що виплачується страховиком посередникам (брокерам і агентам) за залучення об'єктів на страхування, оформлення документації або інкасацією страхових внесків. Страхова комісія нараховується у відсотках від страхових премій.

Страхова сума – межа грошових зобов'язань страховика щодо компенсації завданих страховою подією збитків страхувальнику. За майновим страхуванням страхова сума не може перевищувати вартості об'єкта страхування, а при страхуванні життя страхова сума не обмежується.

Страхове відшкодування – сума, яку повинен виплатити страховик за майновим страхуванням та страхуванням відповідальності з настанням страхових випадків для покриття збитків.

Страховий випадок (подія) – подія, з настанням якої страховик зобов'язаний за законом або за договором виплатити страхове відшкодування (страхову суму).

Страховий внесок (платіж, премія) – сума, що її сплачує страховиківі страхувальник за зобов’язання відшкодувати збитки, завдані застрахованому майну, або сплатити страхову суму в разі настання зумовлених подій в житті страхувальника.

Страховий захист – це сукупність розподільчих та перерозподільних відносин з приводу відшкодування збитків та надання матеріальної допомоги громадянам у разі загибелі або ушкодження матеріальних об’єктів, або втрат у сімейних доходах населення у зв’язку з втратою здоров’я, працездатності та іншими подіями.

Страховий збиток – шкода, що заподіяна майновим інтересам страхувальника і підлягає відшкодуванню страховиком.

Страховий ризик – це певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

Страховий фонд – сукупність натуральних і фінансових резервів, призначена для попередження і відшкодування збитків, завданих стихійними лихами, техногенними аваріями або іншими надзвичайними лихами.

Страховик – юридична особа, яка здійснює страхування на підставі отриманої від певних державних органів ліцензії.

Страхувальник – юридична або фізична особа, яка вступила в страхові відносини зі страховиком, сплачує страхові внески і претендує на страхове відшкодування збитків за страховими подіями.

Суброгація – перехід до страховика на підставі відповідного акту права вимоги, яке страхувальник має щодо особи, винної у збитках.

Термін страхування – період дії договору страхування. Починається не раніше від терміну сплати першого страхового внеску і закінчується з настанням страхового випадку, за яким виплачена вся страхова сума, через порушення умов договору страхування або через певний часовий період, визначений в договорі страхування.

Франшиза – передбачена договором частина збитків, що в разі настання страхової події не відшкодовується страховиком.

Основна література

1. Страхування: Підручник/ Керівник авт. Колективу і наук. ред. Осадець С.С. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
2. Александрова М.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. К.:ЦУЛ, 2002. – 208 с.
3. Вовчак О.Д., Завійська О.І.Страхові послуги: Навчальний посібник. – Львів: Видавництво “Компакт – ЛВ”, 20005.– 656 с.

Додаткова література.

1. Базидевич В.Д., Базидевич К.С. Страхова справа. К.: Знання, 1997. – 216 с.
2. Ефимов С.Л. Деловая практика страхового агента и брокера: Учебн. пособие. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1996. – 416 с.
3. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про страхування” 04.10., 2001. – Ш. № 2745.
4. Заруба О.Д. Страхова справа: Підручник.– К.: Знання, КОО, 1998. – 321 с.
5. Лесин В.М. Терминологический словарь-справочник (страхование). – К.: ООО „Инжиниринг”, 1997. – 94 с.
6. Шахов В.В. Страхование: Учебник. – М.: Страховой полис, 1997. – 311 с.
7. Шелехов К.В., Бигдаш В.Д. Страхование: Учебное пособие. К.: МАУБ, 1998. – 424 с.
8. Страхування; Підручник, / Керівник авт. колективу д.ен., ред. С.С.Осадець, – Вид, 2-ге, перероб, і доп, – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
9. Страхування; Навч.-метод, посібник для самост. вивч. дисц, / О.О Гаманкова, Т.М.Артюх, С.В. Горянська та ін.; За заг. ред. О.О. Гаманкової, К.; КНЕУ, 2002 р. – 120 с.
10. Страхування; теорія та практика; Навчально методичний посібник /Внукова Н.М. 2002 р. – 126 с.
11. Успенко В.І., Временко Л.В. та ін.; За заг. ред. проф. Внукової Н.М. – Х.; Бурун Книга, 2004. – 376 с.
12. Дем’яненко Л. Особисте страхування //Обрій № 5. 2002 – 14 с.
13. Компаніченко О.С. Перестраховання у системі страхування послуг // Фінанси України №4.– 2003. – С. 130 – 138.

14. Мних Н.В. Необходимость и сущность перестрахования // Банковские технологии. – 2004. – С. 25 – 29.
15. Мних Н.В. Екологічне страхування в Україні та в інших країнах світу // Економіка. Фінанси, Право. – 2003. – 26 с.
16. Поддубная Е. Перестрахование – двигатель украинского страхового рынка // Економіка та держава. – 2003. – № 3. – С. 19–26.
17. Базилевич В. Страховий ринок України. – К.; Знання, 1998. – 444 с.
18. Трофимова А. Страхование от несчастных случаев // Финансы. – 2004. – С. 47 – 56.
19. Таркуцяк А.О. Страхування; Навчальний посібник. – К.; Вид-во. Європ. ун-ту фінансів, інформ., систем, менеджм., і бізнесу, 2001. – 115 с.

